

REANIMACIJSKI GLASNIK

Novina za pobuđivanje kulture i suvremene umjetnosti

FOTO: DAMIR ŠUŠA

LAGANI UVODNIK

Na suradnju sam pozvao autore, prijatelje, ljude s kojima sam tijekom zadnjih desetak godina surađivao, zaokruživši prije toga dvadesetogodišnji ciklus, jedno vrijeme u kojem je nastalo 15 pjesama o vremenu. Kolege autori su se odazvali zovu poezije i unatoč kroničnom nedostatku vremena, izdvojili koji sat, tjedan ili mjesec i napravili sjajne stvari. Uživao sam u svakom radu koji je došao. Svaki je bio uzbudljiv, iznenađujuć, i drugačiji nego što sam pomislio da bi mogao biti. U zamislima koje nikada ne bih zamislio ili ih ne bih zamislio tako, u tehnikama kojima možda nikada neću ovladati i s energijom koju nikada neću posjedovati.

To je ona autorska, iskonska i osobna energija svakoga tko stvara. Videnje koje nije i ne bi smjelo biti isto. Drugačiji pomaci u osobnom, tuđem, »realno-stvarnom« vremenu i svijetu ideja koje nastaju i nestaju sudarajući se s drugim svjetovima, onima koje oblikuju drugi. Sudionici, suučesnici i sustvaratelji. Svi u svom vremenu i sa svojim srcem. Na kraju u jednom trenu, na jednom mjestu. Nadam se, u pravo vrijeme.

S poštovanjem,
Božidar Trkulja

MULTIMEDIJALNA IZLOŽBA

Vrijeme srca: (Re)Animacija poezije

Izložba okuplja 50 hrvatskih suvremenih umjetnika, autora-animatora i animacijskih sustvaratelja, s radovima koji uključuju ilustracije, animirane filmove, instalacije, stripove, male i velike skulpture, audio i video radove, tapiserije, lutke i scenografije. Djela su nastala prema pjesmama i stihovima, novinara, scenarista i redatelja animiranih filmova, Božidara Trkulje. Autori su bili pozvani da pročitaju i odaberu jednu od 15 pjesama, materijalizirali su svoje viđenje i osjećaje, te tako (re)animatorskim djelovanjem zaokružili jedan vizualno-poetski ciklus, a same pjesme učinili vidljivim i opipljivim.

AUTORI

Ana Horvat, **Antonia Begušić**, Branko Farac, **Bruno Razum**, Damir Šuša, **Danijel Žeželj**, Darko Masnec, **Darko Vidačković**, David Lovrić, **Davor Krelja**, Dea Jagić, **Dina Karadžić**, Dorotea Radušić, **Dubravko Mataković**, Filip Gašparović Melis, **Igor Bojan Vilagoš**, Ivan Klepac, **Ivana Bošnjak Volda**, Ivana Krille, **Katrin Novaković**, Larisa Šmitran, **Lea Kralj Jager**, Lucija Bužančić, **Margareta Peršić**, Marko Dješka, **Marko Meštrović**, Martin Babić, **Martina Meštrović**, Melita Matarić, Mihaela Erceg, **Miljenko Vuradin**, Mislav Tomašinjak, **Nenad Janković**, Nenad Laktašić, **Niko Radas**, Pavao Stanojević, **Petra Kožar**, Petra Zlonoga, **Renata Ladović Meštrović**, Simon Bogojević Narath, **Stefanie Milina**, Sunčana Brkulj, **Suzana Andrlon Radojković**, Thomas Johnson Volda, **Tihana Ostreš**, Tvrtko Karačić, **Vesna Markuš Trkulja**, Vladimir Sokačić

28.5. – 10.6 2019.

POGON JEDINSTVO (Klub Močvara)

Zagreb, Trnjanski nasip bb

OTVORENJE IZLOŽBE: 28.5. u 20 sati

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
*Republic
of Croatia
Ministry
of Culture*

REANIMACIJSKI GLASNIK

Nakladnik: Kreativni sindikat,
Martićeva 33b/10000 Zagreb
Urednik: Božidar Trkulja
Grafički urednik: Krešimir Pahernik
Lektor: Matko Vladanović
Prevoditeljice: Ivana Ostojčić,
Noa Trkulja
Tisak: Printera grupa d.o.o.
Naklada: 1000 kom.

**Koncept i likovni
postav izložbe:** Božidar Trkulja
Tehnički postav izložbe: Damir Šuša,
Hrvoje Borovčak

Izložba je sufinancirana sredstvima
Ministarstva kulture Republike Hrvatske

Malo je nezgodno napisati uvodnik u intervju sa samim sobom, ali čovjek u životu naiđe i na neugodnije i čudnije situacije, pa se nekako snade. Uglavnom, dok sam razgovarao s autorima postavivši im, dakako, mnoga nezgodna pitanja, uputio sam ih da i oni naprave kratki intervju sa mnom. Na sva pitanja sam odgovorio svim autorima, a novina donosi, iako naoko dugu, zapravo skraćenu verziju, dok se cijeli razgovor može pročitati na www.reanimacijski-glasnik.com. Naravno, ako nekome ne bude dovoljno ono što se nalazi u papirnatom izdanju. Zbog kolega koji su se potrudili postaviti zaguljena pitanja, nadam se da neće, jer jedini razlog zašto cijeli intervju već nije ovdje je isključivo posljedica otegotnih financijskih okolnosti kojih ne bi bilo da u nekim povjerenstvima ne sjede slijepci. Ipak je ovo no-

Sve autore i autorice poznajem, radili smo skupa, znam kako stvaraju i kakve zamisli imaju, ali uspjeli su me i ovaj put iznenaditi

vina, pa tako i jedna kritika nije na odmet kako bi se stekao onaj pravi novinski štih. Pitanja su probрана stihijski i u zadnji čas kako bi se na koncu dodao i dašak novinarske nervoze krajnjeg roka.

■ **Simon Bogoević Narath: Zašto radiš ovu izložbu i zašto novina?**

- Prije svega sam želio vidjeti kakvo će obličje pjesme koje sam napisao dobiti kad se susretnu s drugom stvaralačkom i kreativnom energijom. Želio sam zaokružiti ciklus i objaviti ih na neki način, a da to nije onaj klasični, stisnut u mali knjižuljak koji će se tu i tamo ugnijezditi na neku policu i tamo ostati. Poezija je živa i teško je vidim ukoričenu, a tražio sam i način na koji može doprijeti do šireg kruga ljudi, onih koji možda ne bi čitali, ali bi poeziju voljeli doživjeti u nekom drugom, njima prihvatljivijem obličju. Novinu sam napravio da ne bi morao raditi klasični katalog. Biografije su mi nekako suhoparne, a podaci ne govore puno o ljudima. Samo stoje i pomalo se hvale.

■ **Dina Karadžić: Božo, jesi li imao predodžbu o širini interpretacije kojom će tvoje pjesme biti obuhvaćene?**

- Sve autore i autorice poznajem, radili smo skupa, znam kako stvaraju i kakve zamisli imaju. Zato sam vas sve i pozvao. Nisam nimalo sumnjao u širinu koja se na kraju ukazala, ali sam joj se nadao. Ipak, iz nekog razloga me iznenadio velik broj animiranih filmova... eh, kao da ne znam da animatori zaista vole to što rade. Mislio sam da će se nakratko odmoriti u nekom drugom mediju, mada ih je mnogo to i učinilo. Tako se stvorila do-

datna širina. Na kraju me svakako iznenadila energija i posvećenost koju ste svi skupa unijeli u djela. Uživao sam jako u svakom radu koji je došao.

■ **Filip Gašparovi Melis: Kome se pjesmama obraćaš? Čitateljevu umu, podsvijesti ili oboje?**

- obraćam se čitateljevom umu i podsvijesti, isto kao što sam se obratio svojem umu i svojoj podsvijesti dok sam pisao stihove. Iz podsvijesti sam više govorio, umom sam više oblikovao. Nekađ je jedno išlo ranije, pa je ono drugo popravljalo kasnije, a neki put se oboje snašlo u isto vrijeme na istom mjestu, na jednom papiru... ogrisku papira, cedulji, škarnicliću...

■ **Dorotea Radušić: Čitaš li ti poeziju i što si zadnje pročitao?**

- Zadnje sam pročitao svoju poeziju na engleskom kad sam dobio prijevođe. Prije toga sam pročitao grafički lijepo oblikovan i poezijom ispunjen knjižuljak »Bilješke iz Petrove šume« Betine Ilić, jer mi je bio doma na dohvat ruke. Uglavnom volim zaviriti u zbirke, a općenito ne propuštam ništa što je napisano u formi pjesme, osim knjiga Terryja Pratchetta, njih volim točno onakve kakve jesu. Čim ulovim neki slobodni tren odat ću se tom užitku, u predasima ponovno iščitavajući i reinterpetirajući mitove o junacima, bogovima, o postancima i nestancima svjetova. O vremenima koja su naoko minula, ali koja zapravo još uvijek postoje. U svom vremenu.

■ **Sunčana Brkulj: Jesi li ikada napravio neku vrstu ilustracije, interpretacije svojih pjesama?**

- Jesam. Volio sam to raditi, ali nisam imao vremena razvijati vještinu do neslučenih razmjera dovoljnosti, iako se s vremenom ipak skupilo podosta toga zanimljivoga. Naoko spojenih i naoko nespojenih pjesama i stihova, crteža i slika... Valjda će biti i neka retrospektiva kad otegnem papke, pa će se ponačepkrat svašta iz podruma i tavana. A možda ipak još nešto i stignem. Zovem na izložbu čim složim.

■ **Mislav Tomašinjak: Kako pisanje djeluje na tebe i što te ponukalo da počneš pisati?**

- Pisanje na mene djeluje vrlo opuštajuće i siguran sam da bi pisati trebao svatko tko ima prste s kojima može tipkati ili držati olovku u rukama, komadić ugljena, štapić za čeprkati po suhoj zemlji... Moraš početi pisati, ili crtati, ili slikati, jer na taj način krotiš misli i daješ im oblik. Daješ im okvir, privremeni trenutak i obličje u kojem će do nekog trena ostati. Kasnije ih možeš preoblikovati u nešto drugo. Inače, nezapisano, ali nesnimljeno, najčešće prhne i otrpne. Da nisam zapisao pjesme koje su u tom trenu došle, i one druge koje su se uobličavale, a nisu prošle zub vremena, ne bi bilo ni izbora, ni ove izložbe.

■ **Petra Zlonoga: Koje vještine misliš da bi pjesnik trebao brusiti i kako se to brusi?**

Bojim se da ja ništa ne brusim, nego da nešto brusi mene. Iskustvo, prepoznavanje i spoznavanje, znatiželja i ljubav prema riječima,

Želio sam vidjeti kakvo će obličje pjesme dobiti kad se susretnu s drugom stvaralačkom energijom

Novinu sam napravio da ne bi morao raditi klasični katalog. Biografije su mi nekako suhoparne, a podaci ne govore puno o ljudima

bez straha i bez ograda, s molitvom Baka i Djedova, i sa svim preprekama koje put postavlja da bi bio uzbudljiv, trnovit i težak.

■ **Mihaela Erceg: Vidim da se mnoge pjesme posvećuju vremenu i dugotrajnosti, vječnosti nečega... ako bi mogao malo obrazložiti tu gotovo »opsjednutost« prolaznošću?**

- Prolaznost i neprolaznost zajedno hodaju i drže se za ruke. Mislim da se nikada neće pustiti.

■ **Ivana Bošnjak Volda: Vjeruješ li u putovanje kroz vrijeme?**

- Zapravo da. Svi to radimo stalno. Putujemo kroz vrijeme, ali i vrijeme putuje kroz nas. Znam da ciljaš na putovanje koje bi te fizički prenijelo negdje nekad, recimo u Staru Grčku ili nedajbože u mračni srednji vijek, ali na neki način ljudi putuju kroz vrijeme svaki put kad se nečega sjetite. Prisutnost emocije izaziva i fizičke reakci-

je, i pozitivne i negativne, zato je dobro imati lijepih trenutaka u životu da se u njih možeš vratiti, otputovati. Isto tako i u budućnost, s ciljem, nadom, željom koji također izmamljuju fizičku reakciju. Čovjek osim toga ima sposobnost otputovati i u drugi svijet, izmisliti ga, tako da je i mašta jedan od »vremenskih uređaja« ugrađen u svakog.

■ **Marko Meštović: Iz istog smo kvarta pa se znamo, al upoznao sam te pošteno tek kad sam vidio mapu tvojih crteža i slika. Koji Božo te više škaklja, Božoslikar, Božo-pisac ili Božo-redatelj?**

- Nisam baš siguran, neki put me umore, a neki put su mi svi dragi. Jedino što nitko od njih ne prestaje raditi i svi škakljaju previše, a onda neki put prestane bit i smiješno... na neko vrijeme. Mislim da trenutačno vlada neka demokracija, što znači da je prilično kaotično, ali oni koji odlučuju, brzo se i često mijenjaju, tako da se ne stignu uzoholiti i prigrabiti svu moć, a neistomišljenike utamničiti. Čini se ipak kao da dobro rade skupa i da su svjesni povezanosti. Inače bi bio u problemu (DŠ;2,1) . Mislim da za sve ima mjesta, pitanje je samo kad je pravo vrijeme. Dok sam pripremao ovu izložbu na glavnu poziciju se vratio Božo-novinar i urednik, a pojavio se i Božo-organizator. Nisam siguran koliko mi se taj zadnji sviđa. Donosi najviše problema. Bit će neki izbori uskoro!

■ **Dea Jagić: Odakle dolaze ideje za vizuale tvog specifičnog stila?**

- Kradem ih od djece u čijem sam nastanku sudjelovao. To je legitimno. Šalim se naravno, iznajmljujem ideje od njih i plaćam im školaranje. Znam gdje drže kasicu, pa je tu i tamo orobim. Prasica uvijek u tom trenu orobljavanja ima velike iznenađene oči, pa odatle i taj stil buljavih iznenađenih očiju u mojih lutaka. Često se osjećam kao da me netko pljačka. Djeca još nisu skužila da ih okradam. Valjda zato što nosim čarape pri pljačci. Gekon šuti. Podmitio sam ga žoharom.

■ **Petra Kožar: Kojem bi od likova iz svog filma »Posljednjeg izazova« povjerio da recitira pjesmu iz »Vremena srca« na otvorenju izložbe, i koju bi pjesmu odabrao?**

- Barbar ne zna čitati, tako da odmah otpada, Čarobnjak ne može izgovoriti rečenicu, a da se ne zakašlje, Paladin je nijem, Čarobnica je nezgodna kad popije, Satir bi

Prolaznost i neprolaznost zajedno hodaju i drže se za ruke. Mislim da se nikada neće pustiti

bio prenapaljen u gomili, a patuljci su bili i ostali pohlepni i tražili bi lovu, tako da ostaje jedino Nekromant. Fin dubok zagrobni glas. A on bi bez dvojbe odabrao pjesme »Dok te vrijeme gleda« i »Doći ćeš po mene«.

■ **Martin Babić: Što za tebe znači sloboda, kako se ostvaruje i čemu služi?**

- Znao sam da ćeš postaviti neko zaguljeno pitanje, a ovo odaje upravo tu zaguljenost. Sloboda se treba gultiti, ljuštiti, sjeckati, usitnjavati, a najbolje ju je najprije zasaditi. Tamo gdje se sloboda primi, imat će uvijek svoj korijen i neće ga nitko tek tako otpuhati i ogoliti. Sloboda nije jednogodišnja biljka. Sloboda je trajnica. Kao stablo višnje u hrvatskom dvorištu. Kao stablo trešnje u japanskom dvorištu. Sloboda je kad kažem ovo je trešnja i kad kažem ovo je višnja, a ljudi me ne napadnu zato što nisam ponio naočale. Sloboda je i izgorjeti kad te zapale zato što se nisi rodio s istim očima kakve posjeduju svi drugi. Sloboda je gorjeti zbog latica i biti u pravu.

■ **Tihana Ostruš: Za što se hvataš kad propadaš?**

- Za slamku spasa kao i svi drugi mravci - pitam prijatelje za pomoć. Jedino ako me boli zub, onda se hvatam za zubara. Ne doslovno. Ali i zubar može biti slamka, ako ne i spas, mada je često i prokletstvo. Onda se hvatam za sisaljku ne bi li je skinuo s jezika.

■ **Margareta Peršić: Evo jedno za koje ćeš reći da je kao iz leksikona, ali neka. Da si knjiga, koja bi bio?**

- Nenapisana knjiga. Knjiga koja se može opisati.

■ **Branko Farac: Što tebi znači umjetnost? Čime bi se bavio kad ne bi pisao ili stvarao filmove?**

- Svirao bi češće. A bez umjetnosti ne bi mogao, kao ni bez stvaralaštva.

■ **Ivan Klepac: Božo, koja ti je dioptrijska, koliko ti je stara komandosica i zašto se tako rijetko javljaš?**

- Znam da izgleda kao da je ista komandosica u pitanju, ali zapravo ih je bilo više. Promjenu ne primijetiš jer vrlo brzo na meni poprmi ofucani izgled, pa stalno izgleda kao da je ista. Haha, zapravo jakna je isto kao i rijeka, ne možeš u nju ući dvaput a da je ista. Samo se čini. Zadnju mi je poklonio Bruno, i zapravo se dobro drži, barem boja, rukave sam spocufo po zimi dok sam u pauzama od posla, ali i iz čistog užitka, svirao mandolu pokušavajući se zagrijati u podrumu. S obzirom da imam dioptriju pravim se da ne vidim najbolje, a kad počnem svirati izgubim iz vida sve ostalo, pa se ne javim često koliko bi htio. Druženje s nekim ljudima je poticajno, a u vremenu se uvijek nađe vremena.

■ **Tvrtko Karačić: Pjesnici su čuđenje u svijetu, a što su animatori?**

- Dragi Tvrtko, animatori su isto čuđenje, ne samo u svijetu, nego i u vijeku.

■ **Bruno Razum: Mišljenja sam da su autori animiranih filmova i animatori, djeca zarobljena u tjelesima odraslih ljudi, te kao takvi manjina. Da li bi trebali tražiti manjinska prava i imati zastupnika u Saboru? Obrazložiti.**

- Jedan zastupnik iz redova animatora u Saboru bi sigurno dobro došao i borio bi se za manjinska prava. Svoja. Isto kao i svi ostali koji dođu u Sabor. Ako već nisu bili promijenjeni i kvarni prije, nekako se brzo promijene. Valjda treba čitati i između redova. Vi-jek trajanja dobrog saborskog zastupnika je kratkog vijeka, poput nešpricane salate, a vijek političara je dugotrajan poput preprodane konzerve mesa iz ratnih rezervi. Šalim se naravno, s ovim prvim. Među animatorima sam pronašao najveći broj poštenih, postojanih i

- Nisam. Oni su hvatali mene. Tehnološki su napredniji i opremljeniji. Vrlo okrutni lovci. Snime te i pohrane u svoja vječna pokemoništa.

■ **Stephanie Milina: Kada ćeš napisati rječnik stranih i nastranih riječi**

- Nadam se što prije, jer nastranosti je puno, a riječi kojima bi ih se opisali je premalo, nedovoljne su i osjećaju se čudno. Pustoprazno, praznjikavo, praznjuljavo i znoje se na podnevlju užeglog dana. Teško je riječima kad nemaju kud. Dobro si me i podsjetila. Bit će jednom kad zvijezde i zvjezduljci usklade put i kad se vrijeme ugodi u svojoj vremenjivosti i kad se osjeti ugodno u svojoj vremešnosti.

■ **Dubravko Mataković: Može li se živjeti od pisanja poezije i kako rastegneš od prvog do prvog?**

- Od prvog do prvog rastegnem odmah prvog. Od drugog do drugog rastegnem istom drugog. Od

Poezija može biti strašno moćno i direktno oruđe

STRANICA STRIPA »MOLITVA DJEDOVA«; DIGITALNI CRTEŽ

PETRA ZLONOĞA
Dok sam ispisivala
»Molitvu djedova«
razmišljala sam o
srednjovjekovnim
pisarima koji su po
samostanima ispisivali
stare spise

Neke ljude prvo susretniš gole u šumi na nekom patnju, na nekom platnu, a onda ih upознаš odjevene u gradu na nekoj projekciji pored platna. Uvijek je moglo biti i obrnuto, ali nije. Neki ljudi su poput nekih pjesama, možeš ih čitati isto kao i one tebe, u šumi, u gradu, na planini, i svaki put će dojam biti isti. I drago ti je što ih poznaješ.

■ **Znam da voliš poeziju i da je sama pišeš. Koliko je često čitaš ili slušaš?**

- Ne znam što je često, ali volim pročitati poeziju i volim naići na nju, na zidovima grada nekad, nekad na Facebooku, poezija te uvijek može zaskočiti negdje kad se ne nadaš, to je najbolje.

■ **U tvojim se filmovima poezija jako osjeća, čak bih rekao da ih i pokreće. Koliko sam u krivu?**

- Samo si malo u krivu. Ne znam je li to što ih pokreće poezija, ali neminovno je ona nešto što se voli družiti s mojim crtežima. Ona je neizbježni dio i idejnog, a često i samog izvedbenog dijela mojih filmova, najčešće kao dio naracije.

■ **Odabrala si pjesmu „Molitva djedova“. Što te privuklo i kako si doživjela cijeli ciklus?**

Postoje ljudi koji su uvijek na pravom mjestu i u pravo vrijeme da ti pokažu put kad isto to vrijeme razračva raskrižja i kad spere slova s putokaza. Ljudi koji ponekad vide dalje nego ti sam i postanu ti učitelji i prijatelji. I zaista si sretan što je tako.

■ **Koliko se često i kada odaš uživanju u poeziji? Posegneš li za poezijom sam ili do tebe doplovi na neki drugi način?**

- Što je poezija? Ako misliš na literarnu formu onda mogu reći da nemam naviku njenog redovitog čitanja. Doduše, kad sam bio mali bio sam joj često izložen na milost i nemilost jer je moja mama bila profesorica hrvatskog pa se u kući na sreću puno čitalo. Mislim da poezija može biti strašno moćno i direktno oruđe, katkada i oružje.

■ **Jesi li ikada ranije ilustrirao poeziju ili možda neku drugu vrstu tekstualnog predloška, prozu?**

- Sporadično sam radio pokoji ilustraciju za prozu kao i arheološke rekonstrukcijske ilustracije, ali poeziju u tom smislu nisam pipnuo.

■ **Odabrao si pjesmu »Molitva djedova«. Što te privuklo pjesmi i koliko griješim kad tvoj rad vežem uz teže i mračnije teme?**

- Odbojne su mi klasifikacije tipa: »mračno«, »pozitivno«, »negativno«, »bolesno«, »toplo« i slično u kontekstu razgovora o umjetnosti. Na njih a priori ne pristajem, ne samo zato jer su infantilne slinave emo-kenjaže. Art je kategorija unutar koje treba moći raspoznati autorsku namjeru i kontekst. Ukoliko to netko ne može ili ne zna, tko ga h...be. Slika, skulptura, instalacija, film nisu ukrasi, dekoracije ili zabava. Svako umjetničko djelo, neovisno o jeziku ili mediju koji koristi ima pravo, slobodu i dužnost nositi ambicioznija i ako hoće ozbiljnija

SIMON
BOGOJEVIĆ NARATH
Art je kategorija
unutar koje treba moći
raspoznati autorsku
namjeru
i kontekst

i teža značenja pri čemu nikako ne mislim da je pri tom nedopustivo posegnuti za ironijom, groteskom, humorom i veseljem. Dapače! Uostalom i tvoj film »Posljednji izazov« je zapravo ozbiljan film odjeven u niz gegova, isto kao što za sve svoje filmove znam da nose i grotesknu što će reći i humoru notu.

■ **Rad si napravio u formi stripa. Koliko često crtaš stripove i nadeš li trenutak da pročitаш štogod?**

- Kao klinac sam manijakalno čitao, gledao i crtao stripove. Kad sam odrastao proglasio sam stripove trivijalnošću i to skrušeno pokajnički priznajem. Sada kada sam još stariji, ponovo su mi izuzetno privlačni, tako da sam unazad nekoliko godina napravio strip album »Saturnov krug«. Od autora koje sam relativno nedavno otkrio strašno su mi inspirativni Thomas Ott i posebice Nicolas de Crecy.

Ne mogu odoljeti prirodam i ne želim

ispisivali stare spise i koliko je to zapravo bio jedan jako meditativan posao. Uživala sam radeći ovaj rad, podsjetio me na to koliko su te neke najjednostavnije stvari zapravo često i najtočnije. Takva je i ova tvoja pjesma, skroz je svedena na bitno. I ima tu hrabru vjeru u sebi, ali ne u smislu slijepog vjerovanja nego u smislu povjerenja u Život.

■ **Što si pronašla u animaciji, a što je animacija pronašla u tebi?**

- U animaciji sam pronašla prijateljicu za igru, vjerujem da je i ona u meni. Volimo se naći, istraživati skupa i otkrivati nove ideje i načine kako da se zabavimo. Neka se i posvađamo, ona je dosta pedantna i treba joj dugo da se izrazi pa moram nekad biti strpljiva s njom, ali ona meni isto nekad popusti pa se malo opusti i bude spontanija, nepredvidljivija.

■ **Što te može nadahnuti i postoje li motivi kojima ne možeš odoljeti?**

- Ne mogu odoljeti prirodi. I ne želim joj odoljeti! Ne mogu baš niti odoljeti ljudima, zapravo. Čini se da me ljudska priroda i ona priroda koja nema veze s ljudima, ona sasvim zelena i divlja, i krznata, i lisnata, i samodostatna, najviše in-

trigira, a time i inspirira. Dakle, ne mogu odoljeti prirodam :)

■ **Sigurno u rukavu imaš spremnik nekih stihova o vremenu...**

- Nema, iako sam ga tražila da odgovorim na ovo tvoje pitanje! Nisam našla ništa, ali sam našla jedan

■ **S obzirom na temeljitost s kojom si dosad radio svoje epske animirane spektakle poput »Levijatana« i »Cvijeta bitke« ne sumnjam da si se dobro uputio u ono znano o ilirskoj kulturi i običajima. Kakve su im bile pjesme i ima li ikakvih tragova, možda u folkloru, kako su zvučale i o čemu su govorile?**

- To je teško reći. Folklor i etnologija nam mogu pomoći naslutiti ponešto, ali egzaktnih činjenica, zapisa ili informacija o tome naprosto nema.

■ **Godinama treniraš aikido. Koliko u toj vještini ima poezije? Može li koji stih starog majstora?**

- Poezije u aikidu nema i ima. Što sam duže blizu aikida, to sam manje sklon mudrovati o njemu. Parafrazirat ću mudrost O-Senseia, Moriheija Uešibe koji je rekao: »Budi kao vovod«. Ali, češće nego rjeđe, istinski aikidoka slijedi i ovu mudrost: »Budi kao piva, može i gemiš«.

pametnih ljudi. I ne bi volio da uđu u Sabor, pa da im se nešto dogodi.

■ **Pavao Stanojević: Botticellijeva ili Wilendorfska Venera?**

- Teško si mi pitanje postavio, a moguće je da je u pitanju trik - pitanje, pa unatoč tome što su i jedna i druga zamamne svaka na svoj venerični način, odabrao bih Vučedolsku golubicu. Ona je nekako nesigurna da nije prepelica, ali čvrsto stoji na zemlji i ulijeva najviše povjerenja.

■ **Lea Kralj Jager : Igraš li što D&D? Ako da, koja ti najdraža klasa i rasa?**

- Eh, ne. Zapravo ne igram. Uvijek nezgodno pitanje. Kad držim predavanja u osnovnim i srednjim školama djeca me to često pitaju i ja im često odgovorim da ne igram, iako znam kako se igra. I rado bih zaigrao, i učiniti ću to jednom u nesudenoj penziji kad će mi se vrijeme krezubo nasmiješiti, pa ću naći pokoji uru da odmorim stare kosti, a u tom slučaju bi zaigrao kao Gard Vedrg - nekromant-bard, dirigent koji miluje ušne šupljine. Glazba bi odjekivala pomalo šupljikavo i neopterećeno prirodno, a glas bi se probijao iz davnina ovijenih prašnošću prvih povorja.

■ **Miljenko Vuradin: Jesi li ikad hvatao Pokemone po ulici?**

trećeg do trećeg već krenem natezat za drugi, četvrtog prebirem djeci po novčaniku, petog obećavam da ću im vratiti pare koje su zaradili za rođendan, a šestog da ću im vratiti sumnjivo čokoladnog uskršnjeg zeca kojem sam ogledao uši u trenutku krize i nadahnuća za slatkim. Dani od dana do dana znaju bit dugi, al noći zato znaju bit nezgodne, osobito u zimu kad istočnoeuropski plin postane skuplji, a džep mi još šuplji. Tako da svaki dan čim vidim ništa, odmah ga pretvaram u ništa drugo, a sve što ne vidim pretvorim u sve ostalo. Problem je jedino što nikako nisam shvatio što je sve, a što je ništa. Što je prvo, što drugo, a što je ostalo. Stignem. Ima vremena. Jednog prvog. I bit će dovoljno.

nastavak intervju a pročitajte na web stranici www.reanimacijski-glasnik.com.

DETALJ RADA „MOLITVA DJEDOVA“; KOLAŽNO STRUKTURIRANA MOLITVA

Izazov je uspjeti progovarati unutar estetsko-etičkih kategorija

Neke ljude upознаš i čini ti se da ih oduvijek znaš i da oni oduvijek znaju tebe. Još kad zajedno upadnete u isti čabar, a u njemu ipak uspijete plivati i isplivati, znaš da je s razlogom, da niste pogriješili. I bude ti drago.

■ **Koliko često se laetiš čitanja ili slušanja poezije i u kojem je obličju najviše voliš?**

-Poeziju ne čitam, dok mi je slušanje poezije u glazbi nekako blisko. Nedavno sam vozeći se u autu, na radiju slušao Juru Stublića/Film i pomislio: »Ovo je sjajno«. Čini mi se da taj, zapravo čudan, frajer s obzirom na niz sjajno napisanih tekstova zaslužuje veću pažnju, a od glazbenika našeg govornog područja jedino bih još mogao izdvojiti Darka Rundeka i svakako tekstove Ekatarine i Zabranjenog pušenja od 90-e te album »Crno bijeli« svijet Prljavog kazališta. Dobro, ima ih još: Arsen Dedić, Buldožer, Lačni Franc... fale mi ploče. Preslušavajući albume fino smo mogli čitati tekstove s omota, što je meni bilo osobito zgodno kod albuma stranih autora, jer naravno da ne razumijem sve bez čitanja teksta. O poeziji u recentnoj glazbenoj produkciji ne bi!

■ **Za rad si odabrao pjesmu »Bez grča«. Što te ponukalo, privljelo ili nagnalo da odabereš baš nju?**

- Nisam je odabrao, bilo mi je svejedno koja je pjesma, s obzirom na ideju i karakter rada.

■ **Riječ je o zvučnoj instalaciji. Kako si zamislio rad?**

- Odabrao sam formu zvučne instalacije iz pragmatičnog razloga - da ovom izložbom promoviram web platformu www.SoundGraffiti.org. To je web-platforma kojom se raznim autorima omogućuje prezentiranje, dokumentiranje i mapiranje soundgraffita - zvučnih instalaci-

ja koje su izvedene kao samostalni zvučni moduli koji omogućuju zvučne intervencije bilo gdje u javnom gradskom prostoru. Rad GRAMATIZACIJA (soundgrafitti br: 003) je zvučna instalacija gramatičke analize teksta pjesme »Bez grča«, autora Božidara Trkulje. U zvučnoj instalaciji riječi ili dijelovi stiha su zamijenjeni gramatičkim izrazima (subjekt, predikat, imenski predikat, glagolski predikat, objekt, izravni objekt, atribut, pridjevni atribut, imenični atribut...), a monotono čitanje tih gramatičkih izraza izaziva emocije suprotne intenciji autora pjesme.

■ **Koji ti je posao u dosadašnjem umjetničkom radu bio najizazovniji? Što ti predstavljaju izazovi i kako ih dočekuješ?**

- Izazov je uspjeti progovarati unutar estetsko-etičkih kategorija, a sportskim rječnikom - ponašati se sportski: prihvatiti umjetnički rad kao igru, ideju u najboljoj mjeri sprovesti u djelo i dati sve od sebe, a rezultate prihvatiti onakvima kakvi jesu te nastaviti dalje. Bez grča.

■ **Surađivali smo na izazovnom projektu »Posljednji izazov« i napravio si scenografije za 11 različitih scena, od kamenih pustara, šuma, groblja, hramova do tamnica... S kojom si najponosniji, a s kojom si se najviše mučio?**

- Točnije je reći da smo zajedno s ostalom ekipom filma sudjelovali u kreiranju i izradi tih 11 scena. Svakako bih izdvojio scenu čarobnjakove jazbine. Nakon što smo je konačno postavili, tek tada sam osvijestio koliko smo truda uložili u njenu izradu, s obzirom na gomilu izrađenih objekata i detalja. Zanimljivo je da sam nakon postavljanja čarobnjakove scene, tijekom procesa animacije, prilikom svakog ponovnog

ulaska u prostor snimanja, opet ponovo s iznenađenjem otkrivao njeno bogatstvo. I nismo se uopće mučili, jer smo tijekom procesa izvedbe scenografije koristili inženjerski pristup. Imali smo do u detalj razrađene planove i nacрте te smo koristili materijale, boje i alate sukladno tim planovima i nacrtima.

■ **Postoji li neko vrijeme i mjesto gdje najradije smišljaš rješenja scenografskih zadataka?**

- Kaj me pitaš ono kaj znaš? Pa naravno ujutro, ležeći satima u kadi!

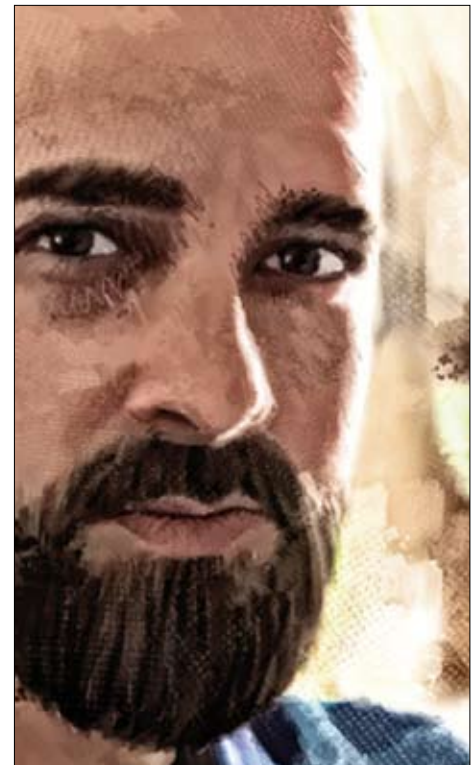
■ **Osim što voliš vodu iz daleka voliš je i izbliza. Uz to voliš i plivati. Koliko poezije ima u plivanju?**

- Voda je genijalan medij, samo više volim plutati nego plivati, a plivam jer su me godine stisle, moram se malo brinuti i o zdravlju. Plivanje kao i trčanje u prirodi je zapravo meditativna aktivnost, naravno, ako smo fizički spremni, u kondiciji. Plivanje u moru je blisko poeziji. More pri određenim svjetlosnim uvjetima otkriva svoju pravu prirodu živog, tekućeg, fluidnog kristala, a tada je plivati u njemu nevjerovatno i poetično iskustvo.

ZVUČNA INSTALACIJA GRAMATIČKE ANALIZE TEKSTA PJESME »BEZ GRČA«

Ahab se borio s podsvjesnim, no na kraju odlazi na drugu stranu poput Alise

FILIP
GAŠPAROVIĆ MELIS

Tražio sam način da podijelim sa ostalima što sam otkrio iza ogledala

Neke ljudi ti od prvog trena postanu dragi. Možda ih ne poznaješ tako dobro kao neke druge, ali za sve treba vremena, a u tim slučajevima vrijeme nikad ne griješi. I uvijek nađe vremena.

■ **Koliko često se susrećeš s poezijom, završi li u koju zbirku ili ti pjesme doplovljuju na neki drugi način?**

- S pjesmama se susrećem na preporuku. Recimo, zadnju pjesmu koja me dojmila, od Walta Whitmana – »When I Heard the Learn'd Astronomer« otkrio sam u »Breaking Bad« seriji. Ta pjesma je u svega nekoliko rečenica izrekla ono što osjećam, a nisam mogao objasniti razgovarajući o modernoj znanosti.

■ **Kako si doživio ciklus »Vrijeme srca« i kako je tekao odabir?**

- Ugodno me iznenadilo da u ovo vrijeme društvenih medija ima prostora za ciklus pjesama. Smatram kako

NENAD LAKTAŠIĆ

U zvučnoj instalaciji riječi ili dijelovi stiha su zamijenjeni gramatičkim izrazima:

Subjekt, predikat, imenski predikat, glagolski predikat...

Bez nekih ljudi život bi bio prazniji i nikad ne bi bio toliko lijep i nadahnjujuć. S nekim ljudima je lako raditi i lako stvarati, smijati se puno, a ponekad i plakati. I znaš da to ne možeš sa svima. I bude ti drago da je tako, i ne bi želio da je drugačije.

■ **Koliko se često susrećeš s poezijom i kakav učinak ima na tebe?**

- Iskreno, nisam nikada bila vezana uz čitanje stihova. Poezija mi je puno bliža dok sam u prirodi, vidim ju u odnosima i u filmovima. Mislim da poezija ima svoje trenutke u radovima i filmovima koje stvaram.

■ **Za rad si odabrala pjesmu »Bez grča«. Kako si birala i na kraju odabrala?**

- Dok sam čitala tvoje pjesme dvije su mi bile dosta bliske. Dvoulmila sam se između pjesama »Čisti dan pored rijeke« i »Bez grča«. Prva me nekako podsjetila na mene pošto sam svoje djetinjstvo provela uz rijeku, dok je druga nešto što priželjkujem i čemu svakodnevno stremim. Često jurimo kroz život zatrpani obavezama koje si možda i sami namećemo kako bi postigli neke ciljeve koji su ponekad i veći od nas, što ne mislim da je loše, ali nekad je potrebno stati, udahnuti duboko i osvrnuti se oko sebe.

■ **Koliko eksperimenta i slobode si unijela u njega i čime si se poslužila da ga napraviš?**

- Animaciju sam radila koristeći tehniku ulje na staklu. Prije ovog rada samo sam se jednom susrela s ovom tehnikom te mi je ovo bila prilika da dalje eksperimentiram i vidim što nudi ovakav način animiranja. Radu sam pristupila vrlo opušteno, bez grča i bez planiranja. Jedini cilj mi je bio da rad bude meditativan kao i sami proces. Kad god bi mi misli počele ludovati, kad bi počela propitivati to što radim, prisjetila bi se pjesme, možda je i ponovo pročitala i vratila se natrag u meditativno stanje i nastavila s animiranjem. Preputila sam se tehnic i vrlo spontano su dolazili frame iza framea. Ovakav pristup animiranom

■ **Što te privuklo likovnom izričaju?**

- Tražio sam način da podijelim s ostalima što sam otkrio iza ogledala :) Da znam pisati bio bi pisac, al' eto talentiran sam za crtanje pa sam krenuo tim putem.

■ **Što te najlakše i najprije može nadahnuti?**

- U priči o Dorianu Grayu, slikar koji mu je napravio portret ne želi ga izložiti, jer kaže kako bi previše otkrio o sebi. Slikajući druge, slika sebe. Takva iskrenost u stvaranju je prava umjetnost i uvijek nadahnjuje, bez obzira o kom mediju se radilo - slici, filmu ili pjesmi.

■ **U kojoj bi se umjetnosti volio okušati?**

- Želim napraviti sliku koja je do pola napravljena digitalnim alatima. Tako bi mogao bez straha od pogreške postaviti kompoziciju. Zatim bi to isprintao i dovršio klasičnom tehnikom ulja na platnu. Time bi iskoristio najbolje od dva svijeta.

■ **Kako zamišljaš idealni radni, a kako idealno neradni dan?**

Jednako. Mirno jutro u vrtu, popodne u ateljeu, večer sa obitelji uz film ili društvenu igru.

Animirane lutke donose drugu vrstu stvarnosti

PRIZOR IZ ANIMIRANOG FILMA »BEZ GRČA«; ANIMACIJA ULJA NA STAKLU

filmu inače ne prakticiram, sve je uvijek vrlo isplanirano, analizirano i promišljeno, ali voljela bi u budućnosti unijeti u radu barem jednu malu dozu ovakve opuštenosti.

■ **Čini mi se da bez animacije, bez lutaka i scenografije, ne bi mogla . Što te tako jako općinilo i privuklo?**

IVANA
BOŠNJAK VOLDA
Sa svakim filmom sam naučila nešto novo, ali isto tako se i susrela s novim izazovima

opipljivost likova, oni su tu s nama u našem svijetu, iako bi se isto moglo reći i za crtež, ali animirane lutke daju jednu drugu vrstu stvarnosti. Zanima me taj odnos »stvarnog« i »nestvarnog«. Mislim da mi lutka-film daje široki spektar mogućnosti s kojima se mogu poigrati i na tu temu.

■ **Za filmove »Priča s početka vremena« i »Posljednji izazov« napravila si 30-ak animabilnih lutaka. Koje likove i lutke pamtiš samo po dobru?**

- Uvijek će mi ostati u sjećanju tvoj prvi film »Priča s početka vremena« jer je bio i prvi film na kojem sam radila nakon studija u Norveškoj. Jako mi je zanimljiv tvoj pristup i entuzijizam prema likovima koje stvaraš. Svi tvoji likovi su puni karaktera. Najviše sam guštala radeći demona iz tvog drugog filma. Sve lutke su oko 20 – 30 cm i zahtijevaju dosta preciznosti, ali demon je prva lutka na kojoj sam radila da je toliko velika da ga mogu zagrliti.

■ **Autorski si potpisala tri filma. Što ti je bio najveći izazov ?**

- Volim izazove i svaki film je nosio svoj. Sa svakim filmom sam naučila nešto novo, ali isto tako se susrela i s novim izazovima. Prvi film je izazov već samim time što je prvi film, a zadnja dva filma, »Simulacra« i »Udahnut život«, koja sam radila sa Thomasom Johnsonom, su nosile svoje vrlo specifične izazove. U filmu »Simulacra« najveći izazov su bila ogledala, odrazi i kako sakriti kameru u svim tim odrazima, dok je u filmu »Udahnut život« najveći izazov bila voda.

■ **Odrastala si pored rijeke. Gotovo da ti je tekla kroz dvorište. Koliko poezije ima u životu pored rijeke?**

- Cijelo svoje djetinjstvo sam provela uz rijeku. Vrlo često bi odlazila na »svoje« mjesto na klupici uz rijeku. To je bilo mjesto gdje sam nalazila svoj mir i gdje sam bila sama sa sobom i sa svojim mislima. Oduvijek sam voljela provoditi vrijeme s prirodom te promatrati biljke i životinje. Takav okoliš je imo veliki utjecaj na moje crteže, slike i lutka-filmove.

»BEZ GRČA«; DIGITALNA ILUSTRACIJA

Kreativnost je temeljni ljudski instinkt

Nেকে ljude upoznaš jer žele saznati nešto što bi im moglo pomoći u radu, a onda ih nedugo zatim upoznaš bolje jer i ti želiš saznati nešto što bi ti pomoglo u radu. I bude ti drago jer pomoći nikad dosta, a svaka je ruka, znanje i znatiželja, dobrodošla i dobro naišla.

■ **Koliko se često susretnes s poezijom, a koliko ona češće susretne tebe?**

- Ne susrećem se često s poezijom, posljednji susret je s tvojom zbirkom pjesama.

■ **Odabrao si pjesmu »Bez grča«.** Kako je tekao odabir i što te privuklo toj pjesmi?

- Kada sam pročitao pjesmu »Bez grča« dobio sam jasnu viziju kako bi to pretočio u rad. Odmah smo kliknuli.

■ **Kako si zamislio i izveo rad?**

- Rad je poslužio kao test za film, stop-animaciju, koji ću raditi s pacijentima Klinike za psihijatriju Vrapče. Naime, upravo se dovršavaju prve scenografije i likovi za film radnog naziva »Psihonauti« pa sam taj test iskoristio za pjesmu »Bez grča«. Kako u bolnici imamo vrlo skromne produkcijskeuvjete, ovostutestoviza kretnje kamere po improviziranim šinama i silikonskom lutku s kojom prvi put radimo. Zvučna podloga je također poslužila kao test jer će pristup za »Psihonaute« biti sličan - snimljeni glas manipuliran autotuneom i vocoderom, pomoću kojih će se formirati melodija.

■ **U psihijatrijskoj bolnici Vrapče radiš kao likovni terapeut. Koliko su umjetnički rad i kreativno izražavanje važni za rehabilitaciju pacijenata?**

- Umjetnost unutar psihijatrije povezana je s razumijevanjem razvoja kreativnosti kao prevencije te shvaćanjem zdravlja, ne samo kao odsustva bolesti već i kao stanja ravnoteže cijelog čovjekovog sustava. Kreativnost je temeljni ljudski instinkt te je nužan za čovjekovo mentalno zdravlje, a umjetnost kao terapija može imati veliku i snažnu ulogu u oporavku bolesnika.

■ **S pacijentima si napravio nekoliko filmova: »Mjesečev ritam«, »Bound to fail« i »Neobična kupka gospodina Otmara«.** Kako je tekao rad na njemu i što ti je bio najveći izazov?

- Pacijenti su sudjelovali u osmišljavanju priče, izradi scenografija, posuđivali su glasove likovima, animirali likove, komponirali i izvodili glazbene podloge. Sudjelovalo je 50-ak pacijenata kao i mnogi zaposlenici Klinike za psihijatriju Vrapče. Doista smo uživali u radu na filmu jer cijeli proces je poput igre, a igra je važna jer kroz nju ostvarujemo osobni rast i stvaramo odnose s ostalim sudionicima, osvještavajući svoju ulogu u grupi.

■ **Slušas li glazbu dok radiš ili si skloniji tišini? Ili je na poslu jedno, a nakon posla drugo?**

Glazbom se aktivno bavim od djetinjstva tako da je neizostavan dio mog života i mogu kazati da je konstantno prisutna. Ako ne svira iz zvučnika onda je u glavi.

■ **Kako zamišljaš idealni radni, a kako idealno neradni dan?**

- Idealne radne dane provodim radeći s osobama s psihičkim poteškoćama, već 15 godina. Doista uživam u tome jer vidim da takav vid aktivnosti doprinosi boljitku osoba uključenih u radionicu. Idealni neradni dan provodim s obitelji.

NIKO RADAS
Igra je važna jer kroz nju ostvarujemo osobni rast i stvaramo odnose s ostalim sudionicima, osvještavajući svoju ulogu u grupi

vim pokušajima animiranja. Drugi trenutak bio je prijelaz iz sfere zabave i hobija u profesionalizam koji se meni dogodio s mojim prvim autorskim filmom....

■ **U kojoj ili kojim umjetnostima bi se rado oprobao ako bi imao prilike?**

- Volio bih ostati u okvirima animiranog filma, ali se okušati u nekoj drugoj tehnici, na primjer u klasičnoj ili stop-animaciji.

■ **Puno vremena provedeš crtajući. Prepuštaš li se tada tišini ili**

PRIZOR IZ ANIMIRANOG FILMA »BEZ GRČA«; 3D ANIMACIJA

Otkad sam upoznao Ivanu i preselio u Zagreb, prati me opsjednutost animacijom

DETALJ RADA »BEZ GRČA«; TAKTILNO ZVUKOVNA INSTALACIJA

mojim mislima da odlutaju. Ponavljanje i ova neobična glazba strojeva temelj su moje ideje te sam stoga počeo doživljavati ovo djelo kao reakciju na pjesmu više u smislu dijaloškog odgovora. U nekoj mjeri je pisani dio performativna radnja, a zvučni je snimljen tajno.

■ **Što te nagnalo da se posvetiš animaciji, da izrađuješ lutke i da im stvaraš svjetove?**

- Od djetinjstva me fascinira ani-

THOMAS JOHNSON VOLDA
Moja trenutna životna situacija utjecala je na moj odabir pjesme, baš kao i na moj rad

macija, a pogotovo korištenje stop-tehnike na filmu. Kada sam imao 12 godina roditelji su mi kupili kameru kojom sam mogao snimati na mali VHS, no nisam mogao snimati sličice ili animaciju pa kad sam počeo izrađivati vlastite animacije pomoću igračaka morao sam stisnuti gumb za snimanje, a zatim brzo, ali ne prebrzo pritisnuti stop. Animacije koje bih dobio bile su veoma naivne i bilo bi mi

Dragi Božo, to nitko ne zna

DAVOR KRELJA
U poeziji pronalazim riječi složene na poseban način, onako kako ih slažu ljudi koji vješto slažu riječi

Neki ljudi žele saznati i vidjeti, pa ti usput pomognu, a dok ti pomažu i ti saznaš i vidiš. Dvorci imaju puno zidova, a zidovi su bez tapiserija nekako prazni, pa ih treba popuniti. Neki ljudi imaju supruge koje im u tome pomognu, pa na kraju imaš dvostruku pomoć. I drago ti je što je tako.

■ **Koliko često se sretnes s poezijom i kako djeluje na tebe? Što u njoj možeš pronaći ili ona u tebi?**

- Dragi Božo, tu sam slučajni prolaznik. U poeziji pronalazim riječi složene na poseban način, onako kako ih slažu ljudi koji vješto slažu riječi.

■ **Odabrao si dvije pjesme: »Žeteoci dolaze i »Bez grča«.** Zašto baš te dvije?

- Dragi Božo, čitao sam pjesme redom i odmah crtao. Tako da su nacrtane prve dvije. Opet slučajno je ispalo tako.

■ **Obje pjesme si ilustrirao flomasterima na bijelom papiru. Koliko kompleksnosti u sebi sadrži jednostavnost i lakoća izričaja?**

- Dragi Božo, to nitko ne zna.

■ **Radiš u srednjoj školi, »Školi za modu i dizajn« u koju si kao profesor došao one godine kad sam ja otišao. Što se promijenilo u tih 25 godina?**

- Dragi Božo, puno toga, a opet ništa naročito.

■ **Kojim motivima se najčešće prepuštaš i što te kao slikara nadahnjuje?**

- Dragi Božo, ne prepuštam se. Samo da te ispravim – nisam kao slikar nego sam slikar koji to nije.

■ **Što ti je kao slikaru, a što kao profesoru najveći izazov?**

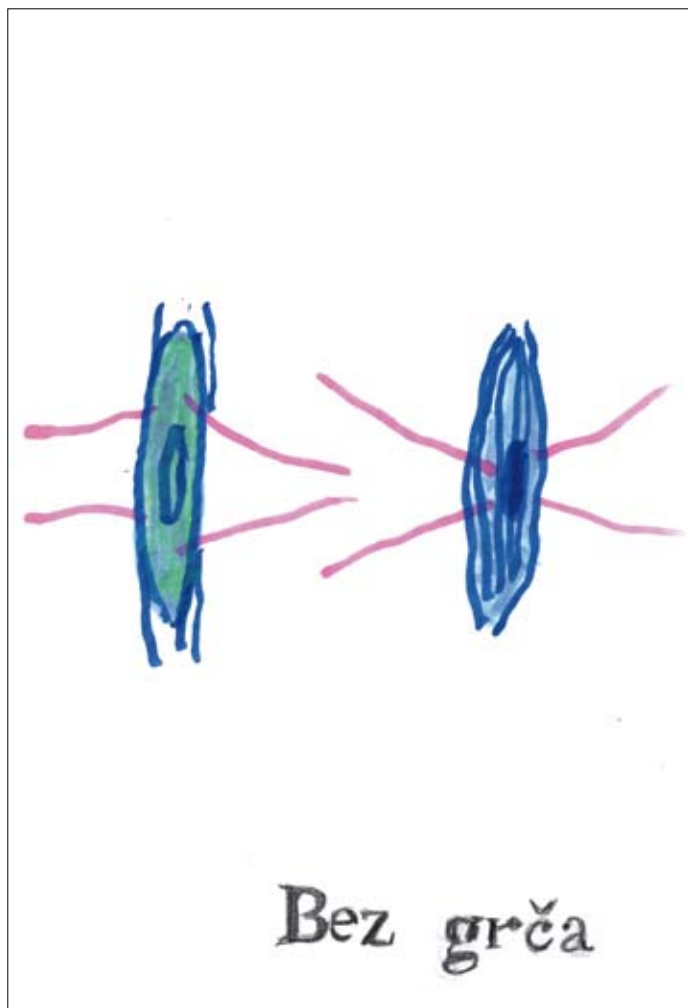
- Dragi Božo, najveći izazov je kako ostati normalan.

■ **Stvaraš li u tišini, ili voliš raditi uz glazbu, možda uz zvuke prirode?**

- Dragi Božo, volim sve što ne vole mladi.

TVRTO KO KARAČIĆ
Dobra glazba i zanimljiva emisija me potiču, tišina mi smeta

»BEZ GRČA«; CRTEŽ NA PAPIRU

Volio bih ostati u okvirima animiranog filma

Nেকে ljude upoznaš, pa shvaćaš da su oni ranije poznali tebe kroz ono što si napisao i napravio, pa te poznaju bolje nego ti njih. Onda i ti njih upoznaš. I bude ti drago.

■ **Čitaš li često poeziju ili je češće slušaš? Uhvatiš li neki tren za poeziju ili tren uhvati tebe?**

- Moram priznati da je češće slušam. Prije bih rekao da tren uhvati mene, nekada slučajno, nekada namjerno, ali obično krene kroz glazbu. Nedavno sam naletio na zbirku »Vrijeme srca« i jako mi se svidjela.

■ **Odabrao si pjesmu »Bez grča«.** Što te potaknulo i je li ti izbor bio težak?

- Svaka pjesma stvara određenu sliku u glavi. Iako odluka nije bila laka, izbor se sveo na onu čija je slika bila najjasnija.

■ **Što je presudno utjecalo na tebe da se posvetiš animaciji? Sjećaš li se nekog ključnog trenutka?**

- Mislim da su dva trenutka bila presudna. Prvi je onaj kada sam savladao osnovne tehničke zahtjeve pa sam mogao početi s pr-

Još uvijek sam u potrazi za najzanimljivijim formatom umijeća umjetnosti

Neke ljude upoznaš i iznena-de te svojom promišljenošću, nježnošću i posvećeno-sti poslu. Onda naprave prekrasne lutke koje se kreću u vremenu i žive godinama kao likovi koji su ispunili svoju ulogu i spremnu su na novu, neku drugu, veću. I bude ti drago zbog toga, jer voliš kad nastaju drugačiji svjetovi.

■ **Nadeš li vremena za poeziju ili ona nade vremena za tebe?**

- Rijetko; češće poezija pronade mene, i to u neočekivanim trenuci-ma - u greškama i trzavicama me-dija; momentima slike/zvuka/tek-sta koji su isječeni, neprilagođeni ili neželjeni.

■ **Jesi li dosad pronašla prigodu ilustrirati pjesme ili neke druge tekstualne predloške. Koliko u tome ima izazova?**

- Jesam; imala sam sreće jednom ilustrirati čitav časopis poezije. Smatram da je to mnogo odgovor-

nosti, no i mnogo slobode - nije potrebno nuditi rješenja čitatelju/ici; svaka osoba će pronaći svoje rješe-nje, a ilustracija je tu da eventualno olakša tu potragu.

■ **Odabrala si pjesmu «Bez grča». Kako si birala i što je pre-vagnulo?**

- Birala sam prema određenom sin-kronitetu dinamike i teme s onim medijskim strukturama u kojima inače uistinu uživam i koje me re-laksiraju. «Bez grča» u mojemu čit-anju sadržava mnogo pauza i tišina iako je homogena; gotovo je ljeko-vita (a i takva dinamika je dobro-došla protuteža kaotičnom «glitch» mediju kojime se bavim).

■ **Kako si osmislila i izvela rad?** Video koji je nastao u simbiozi s pjesmom formalno je digitalan vi-deo, a idejno - reinterpretacija vi-deo zapisa koji sam imala prilike snimiti u iznimno ugodnom okru-ženju, na ugodnom mjestu i tijekom

«najudobnijeg» perioda posljednjih nekoliko godina. Video je reinter-pretiran tehnikom «databendinga» - artifičijelnim izazivanjem greša-ka u video datoteci, koje i u «naj-običnijem zapisu» potiče vatromet boja i čini vidljivim strukture sa-mog zapisa.

■ **Kojim bi se zanatom bavila da nisi umjetnica i koliko su zapra-vo povezani umijeće i umjetnost u tvom radu?**

- Barem u polovičnom udjelu i nisam umjetnica. :) Najčešće se bavim administracijom, podat-kovnom i operativnom logikom te projektnim upravljanjem. Srećom, to su sve pristupi koji mogu biti ko-risni u kreaciji djela novi(ji)h me-dija. Osobno smatram da je najveće umijeće umjetnosti iznaći sustav koji je iznenađujuće, utopistički, a izvediv, etičan u svojim metodama i ciljevima te naposljetku i lijep. Još uvijek sam u potrazi za naj-zanimljivijim formatom umijeća umjetnosti.

■ **Što te može nadahnuti i u čemu pronalaziš ljepotu?**

Potencijalno je nadahnjujući svaki trenutak kojeg opkružuje dovolj-no vremena. Vrijeme me najviše nadahnjuje. Ljepota je onaj višak vremena koji po osnaživanju uma preostane za njegovo kretanje.

■ **Napravila si lutke nekih od glavnih junaka koji su oživjeli u filmu «Posljednji izazov». Jesu li opravdali tvoja očekivanja u glu-mačkom smislu? Koga bi nagra-dila za glumačku izvedbu?**

- Bili su divni; animacija je bila izvrsna, čak i virtuoзна obzirom da animatori/ce mnoge lutke nisu sami/e izradili/e (uslijed čega je

DINA KARADŽIĆ
»Bez grča« u mojemu
čitanju sadržava
mnogo pauza i tišina
iako je homogena;
gotovo je ljekovita

škakljivo predvidjeti strukturu i mogućnosti lutaka). Nagradu za izvedbu bih dodijelila Vitezu, ob-zirom na težinu izrade pa i krutog materijala kao što je lim koji mu daje manje mogućnosti ekspresije, a unatoč tome nije nimalo izved-beno zaostao. Istu nagradu bih do-dijelila i svim drugim lutkama, jer bez svake od njih filma ne bi bilo u ovom obličju.

Vrijeme srca bih opisao kao ljubavno egzistencijalni ciklus

Iako su došla čudna vremena, mada nitko ne bi stavio ruku u vatru da oduvijek nisu bila čudna, i dalje postoje ljudi koji će pokloniti jaknu pjesniku, koji će pomoći i više nego što ponekad stignu jer im svoje dobro nije teško dijeliti i dobro razumjeti.

■ **S obzirom da se činiš kao tan-koćutna osoba sklona lijepom, moram te pitati kakvu poeziju najviše voliš?**

- Teško mi se odrediti po tom pita-nju; nemam omiljenu boju i na-mirnicu. Preferiram ono što mi je dobro, a to može biti dijametralno suprotno.

■ **Kako bi opisao ciklus »Vri-jeme srca«? Jesi li se iznenadio puno, previše, ili si očekivao upravo tako nešto?**

- Na prvu sam se iznenadio da pi-šeš poeziju, ali samo na tren, jer ti si ipak jedna romantična duša pa je to zapravo i logično. »Vrijeme srca« bih opisao kao ljubavno eg-zistencijalni ciklus koji ti baš do-bro pristaje.

■ **Jesi li se dugo premišljao oko izbora pjesme za rad i što te nu-knulo da odabereš pjesmu »Bez grča«?**

- Nije bilo na prvu... imao sam suženi izbor od pet, pa od tri, i na kraju sam se odlučio za »Bez grča«... kul naslov.

■ **Kako si zamislio i osmislio rad?**

- Rad je zamišljen na simboličkoj razini, jednorog klatilica sa svije-ćom umjesto roga koja gori i ne-staje...

»BEZ GRČA«; INSTALACIJA U PROSTORU

- Većinom je to nekakav osjećaj u određenom trenutku kojeg ili že-lim izbacit' iz sebe, ili ga jedno-stavno želim podijeliti sa svijetom. A mislim da je jako važno stvoriti atmosferu u filmu da bi se prikazao i prenio nekakav osjećaj. Kao gleda-telju mi je važnije osjetiti film, nego da mi riječima i akcijama previše objašnjava.

■ **Odrasla si uz more. Film »Iz dubine« vezan je uz more, iako ga ne vidimo, a »Protoplazma« je sva uronjena u neku vrst pri-mordijalne juhe. Koliko more ima utjecaj na tvoj rad i jesam li puno pogriješio oko juhe?**

- Da, odrasla sam na otoku, okru-žena morem i mislim da je to dosta utjecalo na moje filmove... i kuhanje juhe. Volim tu snažnu meditativnu energiju koju pruža, osjećaj sreće, zadovoljstva i smirenosti u sadašnjem trenutku, dok ti u isto vrijeme daje snagu koja pokreće. Tako u filmu »Iz dubine« hobotnica koja izlazi iz mora pokreće i pono-vo ujedinjuje ljude koji su, zatvoreni svako u svoja četiri zida, već odav-no izgubili osjećaj zajedništva. Dok u filmu »Protoplazma« glavni lik zbog svog straha i tjeskobe po-staje nepokretan. Tek u trenutku kada postane svjestan sebe, svog

Jednorog je prisutan u gotovo svim svjetskim mitologijama, a najčešće simbolizira čistoću, čednost, neu-krotiv duh, a u kineskoj mitologiji predskazanje dobrih vremena. Simbolika koja je iščeznula da-našnjim načinom života, života u grču. Žive danas, bez grča, tu i tamo, djeca predškolske dobi, na-ivna i neiskvarena, odrastaju Igra-juć' se jednorozima.

Vrijeme ide, svijeća gori, jednorog nestaje, djeca rastu... nekada dav-no bili smo bez grča.

■ **Što te privuklo animaciji, što-više stop-animaciji, odnosno još dalje, animaciji lutaka? Zašto baš jedna od najtežih i najzah-tjevnijih animacijskih tehnika?**

- Dakle... da je animacija bila na Akademiji likovnih umjetnosti kad sam se upisivao, zasigurno bi to bio moj prvi izbor. Ovakvo sam samouk uplivao u taj čarobni svi-jet. Stop-motion kao izbor; pošto je to multidisciplinarna tehnika koja uključuje *craft* onih minulih vremena kad se sve radilo ručno, što se itekako očitava u toplini i karakteru samog filma, a sebe vi-dim kao osobu sklonu izazovima i pripadnika tih »minulih vreme-na«, to nije bio težak odabir.

■ **Osim sjajnog lutka filma »Tajni laboratorij Nikole Tesle« napravio si mnoštvo zabavnih animiranih špica za festivale i televizijske serijale. S kojom ani-macijom si najzadovoljniji i na kojem serijalu ti je bilo najdraže raditi?**

- Vjerojatno mi je najdraža špica za Motovun film festival 2004. gdje sam animirao prave ribe, kako pje-vaju klapsku pjesmu »šijavicu«.

BRUNO RAZUM
Vrijeme ide, svijeća
gori, jednorog nestaje,
djeca rastu...
nekada davno
bili smo bez grča

Što se serijala tiče, na svima mi je zabavno raditi, jer se uglavnom tu traži moj autorski pristup pa mi je svaki drag za sebe.

■ **Nekoliko dugih mjeseci si ra-dio postprodukciju na mom fil-mu »Posljednji izazov«. Koji je lik stekao najviše tvojih simpati-ja i čija te smrt najviše lecnula?**

- Najdraži mi je Barbarin... kuler, ne komplicira, u se, na se i poda se, esencija pravog mačo tipa. Pa-radoksalno, najviše mi je žao ne-sretne svinje na žaru s početka fil-ma jer nisam upoznao njen životni put, već samo kraj... a i zato što sam vegetarijanac.

Volim snažnu meditativnu energiju mora

DETALJ RADA »PLAŠE LI ME PLAHTE – BAKHANTSKI DAN«; VIDEO INSTALACIJA

Neke ljude upoznaš zato što vole lutke, a neke lutke upo-znaš zato što vole ljude. Lako se razumijete, veselite se kad stvari nastaju, i kad postaju, i bude ti drago što je tako.

■ **Koliko se često odaš poeziji, čit-anju, slušanju...?**

- Zapravo jako rijetko, iako uživam u čitanju poezije jer može biti jako inspirativna i probuditi snažne emo-cije. Kao i animirani filmovi koji mogu biti jedna vrsta vizualne po-ezije.

■ **Što te ponukalo da odabereš pjesmu »Plaše li me plahte - Bakhantski dan«? Što si pronašla u njoj i jesi li se mogla preslikati na neke druge pjesme?**

- Odabrala sam pjesmu jer iskreno izlaže strah i odbojnost od dvoličnog svijeta. U isto vrijeme izaziva bijes, tugu i bol, dok ubacujući krhke, ranjive stihove i metafore, aludira na izgubljenost u labirintu pobrka-nih osjećaja prema životu. I druge pjesme izazivaju slične emocije, ali sam se s plahom odmah uspjela po-kriti. A i ja se ponekad uplašim lan-cuna bilog.

■ **Kad gledam tvoje filmove, pri-tom uživajući, uvijek imam dojam da krećeš od atmosfere. Od kud polaziš kada osmišljavaš film?**

KATRIN NOVAKOVIĆ
Kao gledatelju mi je
važnije osjetiti film,
nego da mi riječima
i akcijama previše
objašnjava

PRIZOR IZ FILMA »ČISTI DAN PORED RIJEKE«; 3D ANIMACIJA

MARTIN BABIĆ
Animacija je bio
jedini odjel na ALU
koji se bavio nečim
suvremenim

Imo' sam i ja takvih dana

S nekim ljudima uvijek možeš uživati u brzim i britkim razgovorima s puno pitanja i puno odgovora, dok svira nešto distorzično žestoko i epsko, gdje ima puno kostura i vampira, lovaca na vampire i lovaca na kosture, praljudi, praživotinja i sveg ostalog, samo ne običnog. I zbog tog ti bude drago.

■ **Kako doživljavaš poeziju i u kojem je obličju najbolje prihvaćaš? Kako dođe do tebe?**

- Tanak sam u poeziji, obično je ne konzumiram jer mi je ono što sam konzumirao unutar obrazovnog sustava bilo sasvim dovoljno, tako da najčešće do mene dođe preko prijatelja, recimo nekoga poput tebe, nekoga tko je i autor te iste poezije pa mi to onda bude interesantno pročitati. Eh, da sam poznavao Šiška Menčetića...

■ **Izabrao si pjesmu »Čisti dan pored rijeke«. Što te primamilo**

baš toj pjesmi i kako si doživio cijeli ciklus?

- Da mi je netko rekao: *»Božo puko, rek'o da odlazi iz grad!«* i onda mi prepričao tekst pjesme kao tvoj komentar o odlasku, ja bih samo slegnuo ramenima i rekao *oke*, jer *oke*, malo *čil* do rijeke i to. A nije beg cicija, imo' sam i ja takvih dana, e-he-hej! Odmah me primamila ta univerzalna želja za čišćenjem od civilizacije. A ne znam, nisam ti ja od ciklusa!

■ **Što te nagnalo da se posvetiš animaciji i što si vidio baš u lutkarskom filmu?**

- Animacija je bio jedini odjel na akademiji koji se bavio nečim suvremenim i jedini odjel na akademiji na kojem se zapravo koristi kompjutor, a ne alati koji su izmišljeni još u kamenom dobu. Ak' radiš u glini igraš se blatom, osim toga mo'š tucati kamen, a mo'š i crtati ugljenom ono. Frende... ima l' šta sa strujom?? Aj

neš' za dečke iz dvajsp prvog stoljeća! EEEEEOOOEEEEEE! Lutka-film mi je nekak' prirodno legao jer sam bio spretniji sve te stvari napraviti i posnimiti nego nacrtati i posnimiti, pa ono, ku'š... ;)

■ **Uvijek se nasmijem na karikaturne lutke koje si napravio prema svojim profesorima s Likovne akademije, a koji su odigrali svoje uloge u filmu »Jure Grando«. Znam tko se sve borio protiv vampira iz Kringe, ali mi je uvijek drago ponovo čuti?**

- I ja se nasmijem, a bilo bi mi puno zanimljivije saznati nasmiju li se i oni tome, ili je šarmanost moje doskočice više subjektivna stvar. Brkati Župan Miho Radetić i Jure Grando nisu po modelu, no ostali glavni likovi jesu (Stipan Milašić, Micolo Nyena, Matej Hrvatina, Nikola Mačina, Jure Mačina, Jura Soršin, Martin Udovičić i Nikola Krajša), a glumili su ih Bakliža, Kreč, Marušić, Galeta, Krpan, Ilić, Narath, i Drinković (koji mi nije predavao, ali mi je bio dekan).

■ **Nije tajna da se često odaš slušnom užitku heavy metala u kojeg si ogrezao dok si još bio mali. Kako je sve to počelo?**

- Ispod crvenog neba u jezeru magme utapao se grad u čijem je središtu prkosno stajao crni, monolitni simbol Painkillera. Iznad svega toga nebom je jurio čelični čovjek uzdignute šake na »motoru«, čije je tijelo bilo zmaj, a kotači dvije kružne pile. Sa stražnje strane pisao je tekst: »As mankind hurled itself forever downwards into the bottomless pit of eternal chaos, the remnants of civilisation screamed out for salvation - Redemption roared across the burning sky... The Painkiller!« Imo sam 14 godina i samo mi je to falilo u životu. Tako je to sve počelo. Iako si jedan od najvitkijih ljudi koje poznajem imam dojam da stalno nešto klopaš.

■ **Koliko poezije ima u dobrom sendviču?**

- Koliko je unutra staviš.

pjesma puna slika koje su i moje. One bude u meni osjećaj bliskosti, ljepote, slobode i zahvalnosti što mogu uživati u takvim prizorima i biti dijelom njih... pored rijeke, jezera, mora, potoka, šume, proplanka, s okusom šumske jagode ili kupine u ustima... i s leptirom ili malom žabom na dlanu...

■ **Kako si osmislila rad i kojoj si tehnici pribjegla da bi dobila ono što si tražila?**

- U početku sam imala nekoliko ideja koje su od mene zahtijevale, da bi ih realizirala, kontinuirano i predano modeliranje kroz duži vremenski period. No, kako je vrijeme prolazilo i ispunjavalo se svakodnevnim i manje svakodnevnim događajima, glina je čekala... i prošla baba s kolačima. Ja sam nepopravljivi kampanjac, radim u zadnji čas. Valjda volim da mi je napeto i tako se prvotne zamisli transformiraju u nešto puno. U svakom slučaju, željela sam napraviti rad koji zrcali moj

Portali su za svakog prolaz u nešto drugo

N eke ljude upознаš kad je teško i tebi i njima. Onda skupa skupljate kosti, doradujete i stvarate nove pa ih stavljate u film, svak u svoj, pod novo svjetlo i nove stvaralačke početke. I bude ti drago družiti se tako u vremenu, jer uvijek je tu neko iznenađenje koje iskoči da razbije rutinu poznavanja. I drago ti je što je tako.

■ **Koliko se često susrećeš s poezijom i kakve te pjesme najviše ponesu?**

- S poezijom se susrećem još od malih nogu. Baka, mama i tata su pisali i objavljivali poeziju. Ja sam kao klinac išao u muzičku školu pa su me tamo učili svirati gitaru i onda sam na jutrima poezije u Dubravi pratio baka sa svirkom dok bi ona čitala stihove. Pjesme koje me ponesu su zaista razne, svaka na svoj način djeluje na mene.

■ **Što te ponukalo da odabereš pjesmu »Čisti dan pored rijeke«?**

- Pjesma me odvela na mjesto na kojem je život bujan i prepun bezvremenskih trenutaka punih ljepote. Život koji je daleko od gradske vreve i brzog života u kojem se krećemo i tražimo svoj put. Privukla me i lirska jednostavnost i ljepota izraza, određena sjeta, ali i nada.

■ **Vizija pjesme koju si dao je bogata, puna života i detalja. Ima i mnogo žaba. Čini se kao da čuvaju portale. Kuda oni vode?**

- Odgovor na pitanje o portalima ne mogu dati ja, nego onaj tko gleda sliku. Kamo ti portalni vode ja to ne znam. Oni su za svakog prolaz u nešto drugo, gdje mogu pronaći nešto svoje, to je njihova nadogradnja priče, tako da odgovor na to pitanje ostavljam promatračima.

■ **Objavljivao si stripove u magazinu »Heavy Metal« što je svakom autoru na čast i slavu, ali sada, gdje dalje?**

MISLAV TOMAŠINJAK

Pjesma me odvela na mjesto na kojem je život bujan i prepun bezvremenskih trenutaka punih ljepote

- Upravo sam završio najnoviji strip za »Heavy Metal«, ali kad će biti objavljen to još ne znam. U međuvremenu sam napisao i nekoliko scenarija po kojima ću nacrtati stripove koji su stilom i tematikom bliski »Heavy Metalu«. Za te stripove već imam dovoljan broj skica, sada samo trebam uhvatiti vremena i nacrtati ih. Radi se o kratkim formama, ne dužim od 16 stranica. Strip-album o šaljivim pustolovinama dvojice vikinga, »Eric i Gunn« je pripremljen i čeka da ugleda svijetlo dana što bi se, nadam se, moglo dogoditi relativno brzo.

■ **Što te tako jako privuklo stripu, animaciji i crtežu?**

- Mislim da se radi o slučajnosti. Naravno da iza svega stoji klasična priča o tome kako sam odmalena nešto crtkao, ali da sam znao da ću završiti u mediju animacije i stripa,

»ČISTI DAN PORED RIJEKE«; MURALNA ILUSTRACIJA - DIGITALNI CRTEŽ

nisam imao pojma. Jednom kad sam se navukao na tu vrstu umjetnosti, bilo je kasno da ista drugo radim, iako sam godinama glumio i to je bila moja strast.

Privukao me spoj likovnosti, filmskog jezika i glazbe. Doživljavam sve to kao igru pa mi se sve čini da nikada neću odrasti. Hehe.

■ **Trenirao si boks. Koliko poetičnosti ima u boks i što si kao animator pronašao u toj disciplini?**

- Boks je jedan dobar oblik terapije. Treninzi su vrlo naporni pa u trenutcima dok pokušavaš preživjeti trening nemaš mnogo vremena za razmišljanje. Poetika je u pokretu, u kombinacijama... boks je zapravo ples.

Nisam upoznala dijete koje se ne veseli stvaranju

S nekim ljudima čovjek ide putem, a s nekima stvara put, ne samo svoj. Stvara putove za pjesme koje se same

mogu ispjevati i koje same sebe mogu sanjati i buditi se dok pjevaju. U vremenu srca i u srcu vremena.

■ **Čitaš puno i stalno, ali zbirke poezija „slabo“ vidim na noćnom ormariću. Koliko je zapravo često susrećeš?**

DETALJ RADA »ČIST DAN PORED RIJEKE«; INSTALACIJA U PROSTORU

- Ja sam gutač proze. Ne mogu zamisliti dan bez čitanja. Knjige su moj odmak od svakodnevnog života, odmor, uspavanka... Poezija pronađe put do mene sama. Najviše ona namijenjena djeci jer je dio mog rada u školi. Zatim, onako usput, pročitana, poslšana, pogledana, dotaknuta... i nema je previše. Baš taman.

■ **Odabrala si pjesmu »Čisti dan pored rijeke«. Što te privuklo baš njoj?**

- Ti i ja proživjeli smo puno čistih dana pored rijeke. Ta je

doživljaj Mrežnice, rijeke koja me uvijek iznova očara pa sam pribjegla raku keramici koja me, isto tako, uvijek iznova očara. Raku je japanska tehnika paljenja keramike koja potječe iz 16. sto-

VESNA
MARKUŠ TRKULJA
Željela sam napraviti
rad koji zrcali moj
doživljaj Mrežnice,
rijeke koja me uvijek
iznova očara

ljeća, a u svom imenu ujedinjuje sreću i zadovoljstvo. Vrlo je nepredvidiva, jer je ostavljeno vatri i dimu da na kraju udari završni pečat radu. Do samog kraja ne znaš što te čeka ispod piljevine.

■ **Koji dio procesa u stvaranju keramike te najviše veseli i u kojoj ti je keramičarskoj tehnici najdraže izvesti i finalizirati rad?**

Najviše me veseli uzeti komad gline u ruke i pokušati u nju prenijeti ideju koju sam zamislila. Često se dogodi da te glina odvede daleko od početne ideje. Ona je živa, podatna, a opet svojevoljna... Ima svoje zadatosti koje moraš poštivati, barem toliko dugo dok ih ne naučiš premostiti i koje ti često ne dopuštaju da napraviš ono što želiš, onako u dahu, odjednom nego moraš čekati... Glina te uči strpljenju. Ah, imam još puno toga za učiti o glini, keramici, strpljenju...

■ **Radiš u osnovnoj školi kao defektolog. Koliko je djeci s posebnim potrebama potrebna mogućnost da iskažu svoju kreativnost? Koliko je oslobađajuće i koliko je svrshodno?**

- Svoj djeci je potrebno likovno izražavanje i uglavnom djeluje na njih terapeutski. Djeca s posebnim potrebama kroz likovno izražavanje uče i dobivaju puno toga istraživanjem novih materijala i njihovih svojstava. Usvajaju nove vještine i osnažuju već stečene. Tu se ne radi toliko o razvoju kreativnosti koliko o pronalaženju načina i prilagodbe da se uspješno izraze u okviru svojih mogućnosti. Nisam upoznala dijete koje se ne veseli stvaranju. Samo mi to treba omogućiti. Često sa svojim učenicima crtam, slikam, modeliram, gradim i uvijek uživaju u tom. Tu su svi uspješni. Do kraja sata, samopouzdanje im naraste do neba. Prema tome, sigurno je oslobađajuće, a i svrshodno.

■ **Koliko poezije ima u životu s pjesnikom, slikarom, novinarom, glazbenikom, scenaristom, redateljem...uglavnom preobrazljivim tipom koji htio-ne htio svakih par godina promijeni svoju ulogu?**

- Ma, čista poezija!

Uvijek je lijepo porazgovarati s prijateljima iz djetinjstva, ljudima s kojima kroz život ponekad ideš istim putem, a ponekad ne, s kojima se ponekad rastaneš pa ponovo sretnješ, a ponajprije onda kad treba. Život može biti i dug pa i susreta može biti puno.

■ **Koja te vrsta pisane riječi osobito nadahne i potakne na stvaranje?**

- Oooo, ovo je nekako stručno postavljeno pitanje? Dramatična poezija i poetska proza. Dirnu me vješto povezane riječi u slike, obojane emocijama pa kad kao takve pro-nađu mjesto u mojoj duši, spuste se malo niže od utrobe i potaknu me da se latim kista, nitko sretniji od mene! Živim u tom prizoru neko vrijeme, stvarajući svoj odnos naspram proživljenog. Kao kineski umjetnici - slikaju pa dobro promisle tekst koji će staviti na sliku pa izrade svoj pečat i potpis... i sve to bude dio jednog rada. Samo što ja često budem inspirirana tuđim rečenicama, nešto kao: »Odnijeli me bolje napisani...« R. Šerbedžija.

■ **Znam da oduvijek puno čitaš, da uživaš u bajkama, pričama, mitovima i poeziji. Bez čega nikako ne bi mogla?**

- Istinu zboriš... Eto, teško da bih mogla bez vjere da na svijetu ima uvijek više dobrih ljudi, naspram onih drugih, bez sitnih malih čuda koja mi kao krijesnice osvjetljavaju svakodnevicu, bez susreta s iznenadnim prijateljima, bez biljaka, mora, neba plava, čaja i lubenice, muža Davora (uđ, bez njega ništa), sinova, bez boja i mirisa, priča i pjesama. Koliko dug smiješ biti ovaj popis? Tek sam se sad razmahala...

■ **Što te privuklo pjesmi »Doći ćeš na vrijeme« i kako si doživjela cijeli ciklus »Vrijeme srca«?**

- Iskreno, ti me uvijek iznenadiš! Taman si mislim kak sam te smjestila u neku ladicu, kad ono, evo ti Bože s nečim sasvim novim! I još k tome, uspiješ to novo i ostvariti. Koliko lica imamo i nosimo u sebi i kako ih manifestiramo, to je zanimljivost koju

Nitko nije prestar za bajku

DETALJ RADA »DOĆI ČEŠ NA VRIJEME«: INSTALACIJA

volim istraživati, a tako i pjesnika u tebi, zrelog, promišljenog na putu k sebi... a doći ćeš i na vrijeme, kao što to tvoja pjesma i najavljuje... a ja sam joj pružila ruku i zagrlila... ples i hod po žici, smrt i ljubavnik, i neki novi život... bez daha. Uff, valjda je išta od ovog razumljivo! Ako nije, objašnjavat ću rukama.

■ **Što si sve dosad ilustrirala i koliko često imaš prigodu ilustrirati pjesme?**

- Neke priče smještene u slikovnice, neke pjesme, neke naslovnice, neke

zastave, cipele, torbe, lica, zapuštene podrumne, kutije za poklone. Voljela bih češće oslikavati tj. ilustrirati poeziju koja me dirne, ali kako je vrijeme šeste brzine ne stignem se samo predati poeziji i šetati Grigorovim parkovima, ruku pod ruku sa stablima.

■ **Pričateljica si priča i djeca te rado slušaju. U kakvom okruženju i kakve priče najviše vole? Što im zadržava pažnju?**

- Volim reći da sam pripovjedačica starog kova, novog doba... i pripo-

MARGARETA PERŠIĆ

Ne bi mogla bez krijesnica koje osvjetljavaju svakodnevicu

vijedam bajke i priče bez obzira na uzrast, dakle i bakama, djedovima, političarima i odraslima. Djeca još uvijek (hvala Bogu) jednostavno obožavaju bajke i ako mene pitaš nitko nije prestar za bajku. Dapače, one su danas više nego ikad potrebne. One komuniciraju s našim dušama i s onim najiskonskijim u nama, pomažući nam da otvorimo svoj um i sigurnije koračamo po ovoj zemlji. Djeca žude i vole tišinu, a ona je preduvjet da bi bajka mogla doprijeti do slušatelja. Mirna atmosfera, koja u sebi sadrži napetost onoga što ćemo doživjeti, slična je osjećaju kada recimo sjedaš u avion, znaš odredište, sigurno si vezan, al' ne znaš kakve te sve pustolovine čekaju. Tako je i s bajkama. Pripovjedač/ica osigurava sigurnu zonu za let u druge svjetove i garantira sigurno slijetanje. Uvijek me iznenadi na što djeca obrate pažnju, što sve vide i s kime se identificiraju. A pažnja, to je fakat majstorstvo. Sve je bitno, od same tehnike, do kostima, boje glasa, disanja, gestikulacije, mimika...

Na kreaciju me može potaknuti i opuštanje

Neke ljude upoznaš kasnije nego što si mogao, ali ako nije bilo rano, nikada nije ni prekasno. Veseliš se nastanku i oblikovanju mehaničkih materijala i predivu priča. I bude ti drago.

■ **Koliko često čitaš poeziju, ili se s njom susrećeš na neki drugi način?**

- Moram priznati da poeziju ne čitam često niti s namjerom. Više se susret-nem »slučajno«, u školskim čitankama, lektirama i sličnim zadaćama djece.

■ **Odabrala si pjesmu »Doći ćeš po mene«. Što te ponukalo na taj izbor?**

- Pa, nekako me se dojmila jer se tiče svakog od nas, samo nas možda ne veže isti osjećaj prema tom trenutku.

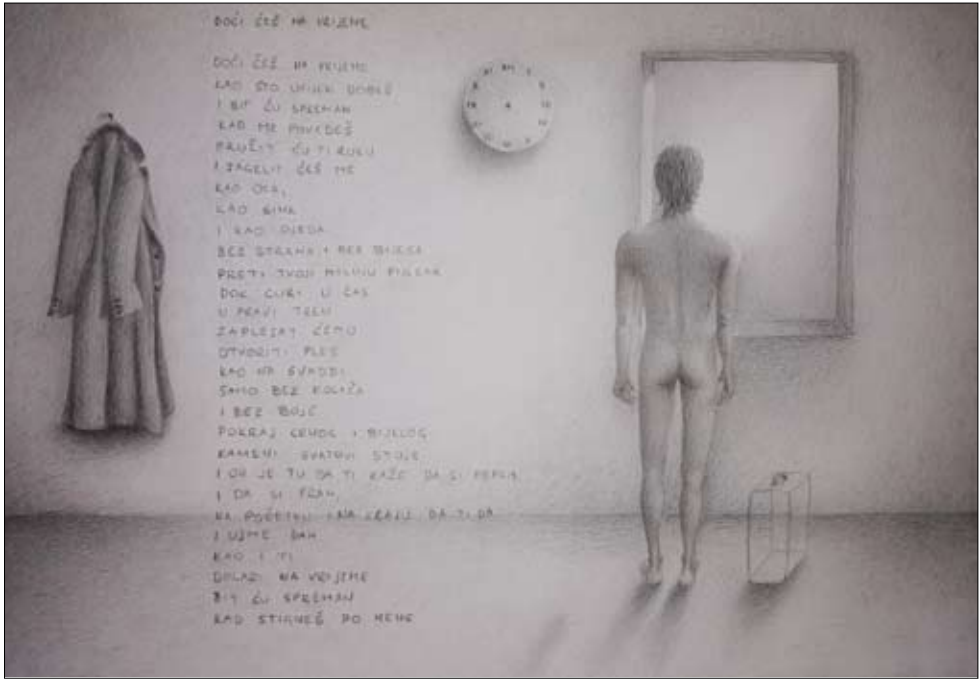
■ **Kako si zamislila rad?**

- To je bio nekakav moj osjećaj tog trenutka kada završiš svoju misiju i spreman si za putovanje, na koje odlaziš kako si i došao i kada ti više nije bitno ni vrijeme niti stvari.

SUZANA
ANDRLON RADOJKOVIĆ
U pjesmi »Doći ćeš po mene« vidjela sam putovanje na koje odlaziš kako si i došao

»DOĆI ČEŠ PO MENE«: CRTEŽ NA PAPIRU

■ **Koliko je lakše šivati odjeću za lutke nego za prave ljude?**

- Tehnički je u biti teže šivati male stvari, a s druge puno lakše, jer lutke nemaju zahtjeva, ne kritiziraju i ne očekuju. Mi smo njihovi kreatori, a tako i kritičari sami sebi.

■ **Što te može nadahnuti na kreaciju i rad?**

- Može me potaknuti neka ideja koja mi se vrti po glavi duže vrijeme, ili neki osjećaj, ili samo potreba za opuštanjem.

■ **Godinama za ljubimca imaš mačku. Koliko poezije ima u mačkama?**

- Moja mačka je moja predivna poezija koja ništa ne govori, a pokreće puno samo zato što postoji tu pokraj mene.

Drugi čovjek - uvijek drugi film

Postoje ljudi koji znaju napraviti sve, a ako ne znaju baš u tom trenu, brzo će naučiti i štogod to bilo napraviti će tako da na kraju postane dobro i vrijedno.

S takvim je autorima-kretatorima najljepše surađivati, a ta njihova snalažljivost i prilagodljivost je neprocjenjiva kad je riječ o radu na filmu, osobito na kompleksnoj lutkarskoj stop-animaciji. S takvim ljudima se i najbrže raste, a to je ponekad i ono najvažnije.

■ **Poeziju voliš, to znam, ali koliko je često čitaš i slušaš? Nadeš li često prilike uhvatiti koji skladni trenutak?**

- Svaki dan, bar nekoliko puta. Uglavnom u vidu uputstava za upotrebu te deklaracija na raznim silikonima i ljepilima. I stvorim si skladan trenutak – ponavljam ih potihu u glavi dok lijevam kalupe. Čisti zen.

■ **Za rad si izabrala pjesmu »Bakhantski dan«. Kako si birala?**

- Sama mi se nametnula. Odmah mi je zazvučalo kao moja himna. Šalu na stranu – dok sam čitala pjesmu – instant sam je uspjela vizualizirati, valjda je zavibrirala negdje u mojim optičkim kanalima, mučno je slikovita i slikovito zvučna. Odmah smo se prepoznali.

■ **Što te potaknulo ili bolje reći primamilo da se baviš animacijom. I kako su tu uskočile lutke?**

- Eh, mene su mamine pokretne slike, film kao takav, sve ono što možeš izreći i stvoriti kroz kontekst vremena koje traje zaustavljeno. Živa montaža kao srce tog procesa. Animacija je tu slučajni alat za sada, pogodna je za igranje s tijekom misli, namjerom onog što hoćeš izreći, jer je možeš secirati do unutar frejma, dok ne iscijediš pravi ritam. To što stvaraš iz nule, ničega, i neograničeno je. I ne treba ti puno za animaciju – vizija, disciplina i komad papira.

A lutke su uskočile – jer su glumci bili preskupi za takav egzibicionizam :)

■ **Cijela izložba je jedna velika suradnja. Koliko često surađuješ s drugim autorima i što ti takve suradnje donose? Kako se zrcale na tvoj rad?**

- Pa ja na to gledam kao da surađujem sa svima vama u svakom razgovoru koji vodimo. Pogotovo uz pivu. To mi je najdraža suradnja. Film ni ne može bez suradnje i vjerujem da svatko tko sudjeluje u izradi filma - bez obzira u kojem kontekstu, scenografije, rekvizite, animacije - udahne dodatni karak-

ter cijeloj priči koji se ne podrazumijeva od starta. To je živa, pulsirajuća stvar koja se manifestira tek na samom kraju. A i onda nastavlja dobivati patinu kroz oči svakog gledatelja. Drugi čovjek - uvijek drugi film. Ta neisforsirana metafizička suradnja na filmu, htjela-ne htjela, sigurno se zrcali negdje među frejmovima.

■ **Bila si dio najuže ekipe »Posljednjeg izazova«. Izradila si mnoštvo najfinije sitne rekvizite, radila si scenografiju, patinirala je i slikala portrete, izrađivala vitraje, a na kraju si i animirala junake. Koji ti je junak najdraži, i čija te smrt i dalje može nasmijati?**

- Ma naravno da mi je moj patuljak Walter najdraži. Nas dvoje imamo specijalnu konekciju. Nekromant vodi odmah iza njega, zajedno sa svojim bendom. Čarobnjak, Pipci, ma kako da čovjek odabere najdražeg lika kada ti se svi zavuku pod kožu?! I sve njihove smrti su mi jednako smiješne, jer su jednako tragične. Ali Nekromantova me pošteno nasmijala.

■ **Osim što poeziju voliš i čitati i slušati, voliš je i pisati. Imaš li neki prigodan stih o vremenu?**

Pa ne znam baš, o vremenu ne razmišljam puno, ali evo jedna o nasljeđu, dovoljno je blizu po tematici:

Možda rasonoda budale čini dostojanstvenima.
Tako su nekako govorili naši preci.
Svi istih čela
Istih sela
Svi pomrli sa orginalnim zubima.
A mi umiremo bez časti;
Jasnoće
Bez takta.

Po našim čašama plutaju repovi olinjalih pasa
Rogovi naših očeva zarasli u kamenac
I slojevit malter naših pećina.
Dvoraca.
I olinjao rep u veselju drhti.
I limun-dva za slobodu.
I kurac od ovce.
Eto.

Animacija mi je više u kažiprstu nego u malom prstu

S nekim ljudima vrijeme prode u trenu razmišljanja i rasprava, stvaranja stvarnog i hvatanja nestvarnog. Često pod lupom kritike, ali češće ispod okulara znatiželje i objektivna punog kreativnog praha.

■ **Kad si se zadnji put susreo s poezijom, a da je susret bio lijep, onako, ugodan i nadahnjujuć?**

- Davno.

■ **Što te navelo, nagnalo, ako ne i privolilo na izbor pjesme »Iznad polja«?**

- Naslov.

■ **Kako si osmislio i izveo rad?**

- Pomalo.

■ **Iako ti je 3D animacija u domalom prstu, posljednjih godina ipak češće animiraš lutke, i to malim prstom. Koliko su za to »krive« okolnosti, a koliko se ipak voliš igrati lutkama?**

- Animacija mi je više u kažiprstu nego u malom ili domalom prstu, a za to su krive okolnosti pošto malim prstom uglavnom kopam nos.

■ **Što te privuklo animaciji, animiranom filmu i fotografiji. Možeš li se sjetiti nekog ključnog trenutka ili trenutaka?**

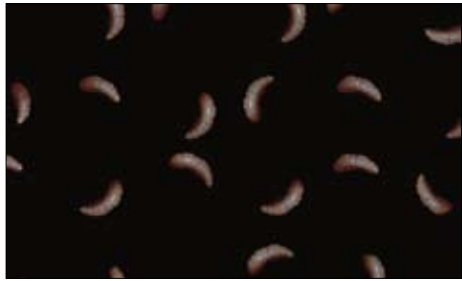
- Sve ostalo mi je išlo puno lošije.

■ **Animirao si i dodavao karaktere lutkama junacima »Posljednjeg izazova«. Koji ti je lik bio najdraži i koja te scena uvijek može nasmijati?**

- Najdraži lik za animirat' mi je bio Krak, a scena koja me svaki put nasmije je kad patuljci otroju Čarobnicu.

■ **Što te najviše veseli nakon animacije i dobrog opuštenog, a opet polemičkog razgovora s kolegama?**

- Kvalitetan CRPG.

PRIZOR IZ ANIMIRANOG FILMA »IZNAD POLJA«: 3D ANIMACIJA

ANTONIA BEGUŠIĆ

Pjesma »Bakhantski dan« zavibrirala je

odmah negdje u mojim

optičkim kanalima, jer

mučno je slikovita i

slikovito zvučna

»ŽETEOCI DOLAZE«; DIGITALNI CRTEŽ OVEČIH DIMENZIA

Gadno je stalno, ali ne toliko koliko može biti

Neke ljude koji su k tome i umjetnici upoznaš kao novinar crne kronike, jer nekim ljudima koji su k tome i umjetnici ukradu originalne table stripa s izložbe na kojoj u tom trenu sviraju. Al' ti je drago da ste se upoznali, pa makar i tako. Radove im zato poznaješ gotovo oduvijek i imaš dojam da bez njih svijet nikad ne bi bio isti. Tamo gdje humor može doći, istina može otvoriti oči.

■ Što prvo učiniš kad te sustigne poezija, a što drugo?

- Ako je ono, baš tužno, posegnem za maramicom, nekom četveroslojnom. Zatim posegnem za Normabelom od mame.

■ Jesi li dugo birao pjesmu za rad ili ti je odmah zapela za uho, oko, nos?

- Odmah mi je zapela. Žeteci koji dolaze. Prva asocijacija mi je bila Četiri jahača Apokalipse. Ako me nešto uhvati na prvu ispostavi se da ne moram tražiti dalje i ma koliko tražio, uvijek se ispostavi da se vratim na to prvo. Na primjer kada kupujem patike. Uđem u dućan i odmah ih vidim. U stvari, ne znam jesam li uopće pogodio na što si ti mislio tom pjesmom, ali meni se odmah pred očima stvorio prizor Dürerova drvoreza. Kao stari štovatelj svetog Ivana Apokalipsčanina osjetio sam poziv dati svoju viziju njegove, odnosno tvoje vizije.

■ Kad se osvrnem na tvoj višedesetljetni rad na polju, livadama i oranicama stripa, teško se oti dojamu da su ti riječi jednakažne

slici. Čak i onomatopeje. Što b'je najpr'je? Odakle taj balans kokoši i jajeta?

- Dobro ti su usporedio. Kokoš i jaje. Nekako se to od početka nastajanja prožima. Kad nastaje u glavi isprepliću se slike i riječi, teško je odrediti što nastane prije. Riječi su mi podjednako važne, iako moji likovi uglavnom trkeljaju gluposti, pazim da to bude zanimljivo i meni i onome koji će to pročitati. Isto je s onomatopejama. Postoje standardne koje ne možeš izbjeći, ali kada god mogu pokušavam smisliti kako bi neki zvuk trebao biti napisan, a da uhu zvuči prepoznatljivo i da je nekako »naš«.

■ Što je to što ide, a ne ide ujutro na šest nogu, u podne na jednoj, nakon

DUBRAVKO MATAKOVIĆ

Ne znam jesam li uopće pogodio na što si ti mislio tom pjesmom, ali meni se odmah pred očima stvorio prizor Dürerova drvoreza

ručka na štulama, predvečer u baloneru, a obnoć u tačkama?

- Trebao bi se baviti psihološkom analizom ili nekim drugim oblicima analitičarstva. To što si opisao sam ja.

■ Iako nadrealni u crtežu, likovima i esteti, stripovi koje radiš zapravo su stvarnosni. S obzirom da imaš izbrušenu kritičarsku leću, je li nam gadnije nego prije ili nam je dovoljno ružno da se boljem ni ne možemo nadati?

- Ma, gadno je stalno, ali ne toliko koliko može biti. Prebacim to na veselo-gadno pa ispada da je život zabijancija. Otkada pratim što se zbiva oko nas, obećavaju nam, a i mi se nadamo da će biti bolje. Teško je odrediti što znači bolje, ali najčešće je riječ o novcu, o materijalnom. U stvari je najbitnija osobna sreća i zdravlje pa kako se sve to starenjem topi zaključujemo da neće biti bolje. Kako ti može biti bolje kada si na pragu šezdesete kao ja ili kada si imao dvadeset, kad te bolio za sve i kad si mislio da ti je najbolje?

■ Sa svojim bendom »Septica« već godinama pališ, ako ne i žariš, a svakako povremeno haraš slavonskim ravnicama, pradomovini bečarca. Vremena se mijenjaju. Može li jedan kratki čudoredni bečarac za ljude koji ne vole kratke nečudoredne bečarce?

REANIMATION

□ MESSENGER □

Newspaper for awakening of culture and contemporary art

PHOTO: DAMIR ŠUŠA

MULTIMEDIA EXHIBITION

»Time of the Heart: (Re)Animation of Poetry«

The exhibition will present 50 Croatian contemporary artists, animation authors and co-authors, and their works including illustrations, animated films, installations, comic books, small and large-scale sculptures, audio and video works, tapestries, puppets and set designs, made based on the so far unpublished poems by the journalist, film critic and director Božidar Trkulja.

The authors were invited to select one of the 15 poems and to materialise their vision and emotions, thus (re)animating a visual-poetic cycle, making the poems visible and tangible.

AN EASYGOING INTRODUCTION

I invited authors, friends, people I have been working with for the past ten years to collaborate, to mark the closure of a 20-year cycle, a time when I wrote 15 poems about time. My fellow authors answered the call of poetry and despite the chronic lack of time spared an hour, week or month to make brilliant things. I thoroughly enjoyed every piece that arrived. Every piece was exciting, surprising, and different than I ever thought it could be. In the ideas I would never have imagined or at least not that way, in the techniques I might never master, with the energy I will never possess. This is the creative, primordial and personal energy of anyone who creates. A vision which is not and should not be the same. Different shifts in the personal, other people's, 'real' time and world of ideas appearing and disappearing, colliding with other worlds, the one shaped by others. Participants, co-participants and co-creators. All in their time and with their hearts. Finally in a single moment, at a single place. Just in time, I hope.

With respect,
Božidar Trkulja

AUTHORS

Ana Horvat, **Antonia Begušić**, Branko Farac, **Bruno Razum**, Damir Suša, **Danijel Žeželj**, Darko Masnec, **Darko Vidačković**, David Lovrić, **Davor Krelja**, Dea Jagić, **Dina Karadžić**, Dorotea Radušić, **Dubravko Mataković**, Filip Gašparović, Melis, **Igor Bojan Vilagoš**, Ivan Klepac, **Ivana Bošnjak Volda**, Ivana Krille, **Katrin Novaković**, Larisa Šmitran, **Lea Kralj Jager**, Lucija Bužančić, **Margareta Peršić**, Marko Dješka, **Marko Meštrović**, Martin Babić, **Martina Meštrović**, Melita Matarić, **Mihaela Erceg**, **Miljenko Vuradin**, Mislav Tomašinjak, **Nenad Janković**, Nenad Laktašić, **Niko Radas**, Pavao Stanojević, **Petra Kožar**, Petra Zlonoga, **Renata Ladović Meštrović**, Simon Bogojević, **Narath**, **Stefanie Milina**, Sunčana Brkulj, **Suzana Andrlon Radojković**, Thomas Johnson Volda, **Tihana Ostreš**, Tvrtko Karačić, **Vesna Markuš Trkulja**, Vladimir Sokačić

28.5. – 10.6 2019.

POGON JEDINSTVO (Club Močvara)

Zagreb, Trnjanski nasip bb

OTVORENJE IZLOŽBE: 28.5. u 20 sati

Jednom kad više ne bude bogova / Once when there are no more gods

Jednom kad više ne bude bogova ni vragova ni andela ni demona Onda kad ispare svi duhovi utvare iluzije i sve Kad na dnu ostane samo kap istisnuta i kad je više ne možeš primiti na dlan kad se smrvi u prah kristalna isparena prašina kroz leću na oko kroz svjetlo protisnuta prosjana samo na tren pa stane sve Samo stane i stoji i ostane bez pitanja bez odgovora samo rez čist i jasan kao dan	Once when there are no more gods nor devils nor angels nor demons When all the spirits vanish wraiths illusions and all When at the bottom stays only a drop extruded and when you can no longer take it on your palm when it crushes into dust through the lens on the eye through light repressed sieved only for a moment then everything stops just stops and stands and stays without questions without answers just a cut clean and clear as a day
---	---

Privijaš se uz mene / Snuggling up

„Sve što nam je trebalo imali smo i ništa nije nedostajalo i svega je bilo dovoljno, samo mi nismo znali biti zadovoljni.“	„We had everything we needed nothing was missing out we had enough of everything, just we didn’t know how to be satisfied.“
Idu dani nosi ih dah teku i prozori su otvoreni Udišeš plavo i ništa nije važno balkon je zadovoljan	Days go by breath carries them they flow and the windows are open You breathe in the blue and nothing matters the balcony is satisfied
Vrijeme ne postavlja pitanja Ono je odgovor Neumitan i točan kao istina	Time asks no questions It is the answer Inevitable and right as the truth
Oluja skida naš prah na visokoj stijeni gledamo te kako se rađaš u pjeni Plavo zeleno i protkano vodom od kapi i vječne soli stojimo goli I privijaš nas uz grudi	The storm takes off our dust on the high rock we are watching you being born in the foam Blue-green and infused water from drop and eternal salt We are standing naked and you are embracing us
Nebo je budno dolazi kiša Moćna i iscjeljujuća s vrha planine mokrog i svježeg poput mahovine	The sky is awake the rain is coming Powerful and healing from the mountain top wet and fresh like moss
I želim još	And I want more
U vodi te ljubim i u nebu a zemlja je mokra i rastu gljive Naslanjamo glavu na koru Hrast gleda šumu Mi slušamo život koji u njemu živi Svijet u toplome mraku i tihi rad vrijednih kornjaša, hrušta i hrastove strizibube Grane se spuštaju grane se uzdižu i bacaju žir, a divlja se svinja veseli	I’m kissing you in the water and in the sky and the earth is wet and mushrooms grow We are leaning our heads on the bark An oak is looking at the forest We are listening to the life living in it The world in warm darkness and the silent work of diligent scarabs, cockchafer and oak beetle The branches are going down The branches are going up and throwing acorn and the boar rejoices Leaves, hedgehog loves to take home when it’s falling through the weaving of light and shadow while the sun bursts through the treetops you are snuggling up on me and I understand

Mrvice su na stolu / The crumbs are on the table

Mrvice su na stolu a ja sam ti zakopan u podu u nekim čudnim godinama	The crumbs are on the table and I’m buried in the floor in some weird years
sa svim svojim djelima a ipak kao da ne znam što bih sa rukama	with all of my words yet I still don’t know What to do with my hands
jer riječi mi ne govore kao nekad i nisu mi dovoljne u danima koji dolaze jer od buke ne čujem od silne vode poplavne ne vidim kopno samo svoje prazne dlanove	because the words are not telling me like once and they are not enough to me in the days that are coming because of the noise I don’t hear from the strong water flooded I see no land Just my empty palms

Čisti dan pored rijeke / Clear Day by the River

Dugo me pred tvojim licem nema dugo mi grad diše za vratom Potmuo me dah stiže a treba mi tako malo Sunce Čisti dan pored rijeke Šapat šaša Ljuluškanje spokojnog lopoča i kreket žaba uvečer Pored vatre i sjena žubori voda Gore i dolje i u sredini S kacigom od slapa s molitvom u pjeni puštam se da odem u struji koja vuče na dno dana Tamo gdje se budi iz vode rođena u noć uronjena u krljušt riba utisnuta i u njihove oči u krila konjica slatke vode s pečatom rijeke i slikama koje gore Dok gledam s krova mlina pored kotača koji se ne okreće crveno i zeleno liže plamen i bliže do prstiju koji su boju nanijeli na proplanku gdje srna traži utočište Na proplanku predviđenom za ples razuzdan i gol na travi Pored stijene koja viri iz zemlje obrasla dižem šator i ostajem	It’s been a while since I last appeared before you it’s been a while that the city is breathing down my neck the obtuse breath is catching up on me and I need so little The Sun A clear day by the river The whisper of the reed The swing of the tranquil water lily and the evening croaking of frogs By the fire and shadows the water rustles Up and down and in between With a waterfall helmet with a prayer in foam I let go in the current that drags away to the bottom of the day There where it wakes up from the water born in the night drenched in the fish scales impressed and in their eyes in the freshwater dragonfly’s wings with the river mark and the burning images While I watch from the roof of a mill by the wheel that doesn’t turn red and green licks the flame and closer to the fingers which applied the paint on a meadow where a deer seeks refuge On a meadow meant for dance unbridled and naked on the grass By the rock sticking out of the ground overgrown I set up my tent and I stay
--	---

Bez grča / Without a cramp

Sad kad je dobro kad ti je tako kad nema ograde kad je lako	Now when it’s good when you feel like that when there are no fences when it’s easy
Pališ svijeću i lampica svijetli sjene su meke po zidu idu	You light a candle and the lamp is glowing shadows are soft on the wall crawling
Puštaš se i ploviš pričaš s kim voliš i ne brineš što nemaš dana na pretek	You let go and glide talk with whomever you like and you are not worrying for no more having plenty of the days
I sad kad više nemaš godina i kad možeš izbrojati dane tvoji su prsti mirni ne zbrajaš ne oduzimaš i nije ti važno	And now when you don’t have more years left and when you can count the days your fingers are calm you don’t add you don’t subtract and it doesn’t matter
Kao u vodi ili dubokom nebu ploviš bez grča i sasvim je u redu	Like in the water or in the deep sky you float without the cramp and it is alright

Dok te vrijeme gleda / While the Time Is Watching you

Dok te vrijeme gleda Iz oblačnog neba I natapa ti lice Zausti I usta su ti puna vode Stisni usne I pomoli se u vjetar U dane što odlaze i one što dolaze jer iz zemlje te gleda vrijeme Diše oko tebe i hvata te za ruke U mokroj noći Ispire te polako I ostaješ čist Poput kosti	While the time is watching you From a cloudy sky And drenches your face Speak up And your mouth is full of water Press lips And pray against the wind In the days that are passing and those arriving because the time is watching you from the ground Breathes around you and grabs you for hands In a wet night It washes you away slowly And you remain clean As a bone
--	--

Grandfathers prayer / Molitva Djedova

Djedovi su ustali, s tkanih se prostirki podigli i ovako govoreli: <i>O Veliki! Počuj nas, počuj molitvu Djedova svojih. Riječi naše nek Ti ponesu vjetrovi što se rađaju na obroncima neba. Primi ih u svoje prostrano srce i naše će brade postati srebrne. Milostiv nam budi i dobrostiv prema našim sinovima i kćerima, prema unucima našim, svoj svojoj djeci i svima što dolaze. Počuj, nas Djedove i uslišaj nam molitvu Sveti!</i>	Zatim su pogledali u nebeski svod, poklonili se očima i ponovo sjeli Šutjeli su duboko u predanoj tišini. Sova se nije čula, ni jelen u daljini, ni jazavac što njuška po mraku, ni leptir noćni, ni crv u kori, ni šaš na vodi, ni korijen u zemlji. Sve je šutjelo i bilo potpuno. Svevišnji je morao čuti molitvu.
---	--

The forefathers would rise from thin mats up they would go and thus they would speak: O Great One! Hear us, hear the prayer of your grandfathers. May our words fly to you on the winds born on celestial slopes. Take them in your vast heart and our beards shall become silver. Be merciful and kind to our sons and daughters, to our grandsons and granddaughters, to all your children to all who are yet to come. Hear us, us grandfathers and grant our prayer, o Holy One!	
---	--

Then they looked in the firmament,
bow with their eyes
and sit down again
They were silent in the profound silence.
Not an owl was heard, nor a deer in the
distance,
nor a badger snooping around in the dark,
nor a moth, nor a worm in the bark,
nor the reed on the waters, nor the root in the
ground.
All was silent, all was complete.
The Almighty must have heard the prayer.

Bakhantski dan / Day of the Bacchante

Plaše li me plahte pitaš me bojim li se bjeline da ću je uprljati pitaš me a ja šutim bojim li se plahte bjeline ili samo strepim hoću li i išta naći u sebi kad pogledam svoje srce a ne nađem ga tamo gdje bi trebalo biti i može li ga netko uzeti ili nešto u ovom divljem i napaljenom svijetu u žrvnju gdje je brašno koštano gdje je dobro umrvljeno gdje je blagost odlika slabih gdje je poštenje ispljuvano i kako da se boriš i čime da se zagrneš nevidljivoću plašta ili bijelom kutom kostimom heroja odijelom i kravatom rock and roll kičem ili kurentskom bundom pa da zvoniš dugo u noć a možda da staneš gol pred bakhantske maškare pa zuriš u njih dok ne dođu po tebe i razbacaju te po vrbinim granama vidiš tužan je ovaj dan ovaj svijet napornih pojava gdje je riječ prezrena gdje je čovjek grlo koje tuli u vlastitoj koži	Do sheets scare me you ask am I afraid of whiteness of tainting it you ask me and I remain silent am I afraid of the sheet’s whiteness or just worried if I’ll find anything inside me when I look at my heart and don’t find it where it’s supposed to be and if somebody can take it or something in this wild and horny world in a millstone where the flour is bone where it is well ground where kindness is a quality of the weak where honesty is trampled on and how to fight how to dress up in the invisibility of a cloak or a white uniform a hero’s costume a suit and tie rock’n’roll kitsch or animal skin to ring long into the night and maybe to stand naked in front of the carnival of the bacchantes and stare in them until they come and get you to scatter you across willow branches you see this day is sad this world of difficult occurrences where the word is despised where the man is a throat wailing in its own skin
--	---

Žeteoci dolaze / The Reapers Are Coming

Dani su moji dugi dugi moji dani prolaze U njima stojim ukočen pa se trznem i bježim U prašinu padam i šutim A kada me ispere kiša kad me spere topla voda iz milosnoga neba ti me brišeš da zauvijek budem a ja ponovo ustajem i uzimam kacigu svoju i svoje oklope i u žito vičem Probudi se! Žetva je i žeteoci dolaze iz oluje silaze Probudi se!	My days are long my long days go by I stand inside them transfixed then I twitch and I’m running away I fall down in the dust staying silent And when it washes me away when the rain washes me away the warm water from the merciful sky you dry me to remain forever and I get up again and take my helmet and my armour and shout from inside the grain Wake up! It is harvest time and the reapers are coming coming down from the storm Wake up!
U žito tad legnem u velko nebo gledam i plačem pa ponovo zaspem i veliko me nebo gleda i tužno mi pjeva dok se žito ljulja u vjetru dok pleše po čelu mom bježe sjene na kapke mi kucaju buđenje Probudi se! Žito sjaji zlato spremno je Probudi se! Žetva je i žeteoci pjevaju Probudi se! Žeteoci dolaze Iz oluje silaze	Then I lie on the grain and watch the great big sky and cry then I fall asleep again and the great big sky watches me and sings sad songs while the grain sways dancing in the wind shadows running across my forehead knocking on my eyelids to wake me up Wake up! The grain is shining in gold it is ready Wake up! It is harvest time and the reapers are singing Wake up! The reapers are coming Coming down from the storm

You will come on time / Doći ćeš na vrijeme

Doći ćeš na vrijeme kao što uvijek dodeš i bit ću spreman kad me povedeš pružit ću ti ruku i zagrlit ćeš me kao oca, kao sina i kao djeda Bez straha i bez bijesa prsti tvoji miluju pijesak dok curi u čas u pravi tren zaplesat ćemo otvoriti ples kao na svadbi samo bez kolača i bez boje pokraj crnog i bijelog kameni svatovi stoje I on je tu da ti kaže da si pepeo i da si prah, na početku i na kraju da ti da i uzme dah kao i ti dolazi na vrijeme Bit ću spreman kad stigneš po mene	You will come on time like you always come and I will be ready when you take me I will lean you my hand and you will hug me like a father, like a son, and like a grandfather without fear and without rage your fingers are caressing the sand when it’s seeping in hour in the right moment we will start to dance open up the dance like at wedding only without cake and without color next to black and white petrified wedding party is standing And he is here to tell you that you are ash and that you are dust at the beginning and at the end to give you and to take your breath just like you he comes on time I will be ready when you come for me
--	---

Otisci noći / Prints of the Night

Vrijeme ti riše trag na čelu Vrijeme te zapliće I sapliće te I stopala ti veže Dok ideš naprijed Dok još hodaš I imaš snage u nogama Sa sviralama koje odjekuju I dozivaju proplanak S kopitima koja plešu Za rogove te vrijeme zapliće I granje ti češlja lice Tamo gdje se ostaje Odakle se nikud ne ide Tamo gdje je pjesma Rogova i svirala Nagih tijela i lomača Svjetlosti u noći Crvenoj i sjajnoj Gdje igraju sjene Gdje se privija uz tebe Od bršljana pjesma I vodi te da nikada ne staneš Jer noć je duboka Kao otisci Tvojih kopita	Time draws a mark on your forehead Time weaves And trips you And ties your feet While you’re walking ahead While you’re still walking And have strength in your legs With pipes echoing And calling a meadow With dancing hooves Time trips you onto horns And branches comb your face Where it stays From where it leaves nowhere Where song is heard A song of horns and pipes Of naked bodies and pyres Of light in the night Red and shiny Where shadows play Where the ivy song Clings to you And takes you never to stop Cause the night is deep Like the prints Of your hooves
--	--

Na tronu sjedi strpljiva
kroz hodnike se svijja
migoljava tama
u pređu se prede
uz baklje što tjeraju sjene
da plešu
pa se gase
i žari se noć

Sve što vidiš ostat će tu
i bit će tvoje
ovaj tron
ovi hodnici
i sve sjene

one ne zaboravljaju svoj ples
one ne gase svoju žed
i uvijek su tu uz lutnje i cimbal
i zveket mača
i topot nijemih stražara
kad ophodavaju mrak
i bdiju dan i noć
da svjetlost ne dopre
da tama ostane

I sve te tamnice što zovu odozdo
s rešetkama i bravama
i kukom za ključeve
gdje se vješa vrijeme
a nikako da prođe
i glas im čuješ kada te dozivaju
iz zjamećeg propuha duboke jame

sa žezlom i krunom
i peharom punim straha
u dvorani što se prašinom odjenula za svečan čas
i tako uvijek bude
iznova
Na tronu sjedi strpljiva

On the throne sitting patiently
meandering through the hallways
a wriggling darkness
spinning into yarn
by the torches making shadows
to dance
then they are out
and the night is in flames

All you see will stay here
and be yours
this throne
these hallways
and all the shades

They don't forget their dance
they don't drench your thirst
and they are always here with the lutes and the cymbal
and the rattle of the swords
and the clatter of silent guards
when they patrol the dark
and wake day and night
to keep the light out
for the darkness to stay.

And all these dungeons that call from the above
with railings and locks
and a key hook
wher time hangs
but doesn't seem to pass
and you hear their voice, when they are calling you
from the gaping draught of a deep pit

with a sceptre and a crown
with a chalice full of fear
in a room clad in dust for a solemn moment
and so it always
again
Sitting on the throne patiently

Vrijeme / Time

Vrijeme - pokrivka
kao poplun pun perja
da ti bude teško kad se pokriješ
da ne možeš udahnuti
da sjedi na tebi poput kapitalnog orangutana
mirnog i zagledanog u zvijezde
s pogledom koji ne poznaje krova
bez miševa na tavanu
mudro
i bez straha
teška pokrivka te skriva
pa se zavučesh ispod
skroz unutra
u utrobu koja kutri
prije prvog daha
i teškog svjetla koje se otvara
bez otvorenog mraka na prozoru
gdje samo crno stoji iza stakla
u drvenom okviru kreveta
perje te pokriva

Od perja vremena
perjanicu složi
kad puhne vjetar
da se zanjiše u njemu
i prospe dane
na crveno tlo
iz godina što raste
i taloga
od pepela
i dima sazdana
zemlja gdje stojiš
i gdje vjoriš
i čekaš vihor
spreman da ostaneš
ili da podeš s njim
svejedno
jer perje vremena zaplelo ti se u kosu
i išaralo ti je oči
sjenom
i podnevom
čistim svjetlom
i toplom tamom
da znaš da je noć
i da je sova spremna poletjeti
i da se oči krijese u mraku
i da više nemaš krzna
samo perje da te nosi
da izdahneš taj huk
i da suma odgovori
lišćem
i korijenjem da zadrhti
puna vode
kao i ti
s vremenom u ustima
utkana potka
pernata pokrivka

Time – a blanket
like a down duvet
hard on you when you’re tucked in
so you can’t inhale
so it sits on you like an capital orangutan
serene and gazing at the stars
with a look that knows no roof
without mice in the attic
wisely
and fearlessly
the heavy blanket is hiding you
so you crawl under
deep inside
into a boiling womb
before the primal breath
and the heavy light that opens
without open darkness on the window
where only black standing behind the glass
in a wooden bedframe
feathers are covering you

From the feathers of time
make plum
when the wind blows
to sway in it
and scatter its days
onto the red soil
growing year after year
and the sediment
of ashes
and smoke
the ground you stand on
and flaut
and wait for the hurricane
ready to stay
or to go with it
doesn’t matter
because the feathers of time got tangled in your hair
and doodled your eyes
with shadows
and midday
with bright light
and warm darkness
to let you know the night has come
and the owl is ready to fly
and that eyes glow in the dark
and that you have no more fur
just the feathers to carry you
to let you exhale the hoot
and to let the forest answer
with leaves
and roots to shudder
full of water
just like you
with time in your mouth
a woven weft
a feathery blanket

Oko vrata ti se kači vrijeme
kao slika obješenog čovjeka
kao omča oko noge medvjeda
kao udav živa te guti
i guta te
u praznoj ljuljači
na trijemu
pored staje
gdje su vile
i puška iznad dovratka
gdje se vrijeme klati
gdje se zadnji sati
spuštaju polako
iznad polja kukuruza

Time hooks up around your neck
like a picture of a man hanged
like a noose around a bear's leg
like a python strangling you alive
and swallowing you
in an empty swing
on the porch
by the barn
where the pitchfork is
and a rifle above the doorframe
where time swings
where the final hours
descend slowly
above the corn field

U krivo vrijeme / In the Wrong Time

Proizvoljno postupke postupno postupam
u hodniku s puno jeke
da me zbuni
da utrnem
i da me misao goni
preko neba i dalje
dublje dolje
gdje ne spava nepravda
gdje samo pravda ište bič
sigurno
vatreno i vruće
onako kako treba
bez minute
i bez šutnje
gdje se vijenci viju
na čelu pobjednika
od lovora
i krizantema
od glasne pjesme i tihog plača
gdje su boje zastale
gdje na pola koplja
vijore
zavjese
gdje se skriva i gdje sanja
gdje se svija i gdje stenje
kada stoji sve
u krivo
u krivo vrijeme
ali pravo u srce
da znaš

Randomly I proceed procedures gradually
in the hall with lot of echo
to confuse me
to numb me
and to my thought to chase me
over the sky and further
deeper down
where only justice brandishes its whip
safety
heatedly and hot
the way it's supposed to be
without a minute
and without silence
where wreaths are woven
on victorious foreheads
from laurel
and chrysanthemum
from the loud song and quiet cries
where colours came to a halt
where at half mast
the curtains
fly
where it hides and where it dreams
where it bends and where it moans
when everything is standing
in the wrong
in the wrong time
but right in to the heart
you know

Neko ljude upoznaš pa ih upo-
znaš opet i ponovo i treba ti
sto godina da shvatiš da Vas
nose iste stvari, i da stvari ima puno,
i da se mogu posložiti onako kako
treba. Vrijeme neki put ne prepozna-
je na vrijeme, ali sva sreća da ima
vremena. Veseliš se tome i drago ti
je što je tako.

■ **Kakvu poeziju voliš i na koji na-
čin i u kojem obliku najčešće dola-
zi do tebe?**

- Nije tip literature koji idem tražiti
sama od sebe, ali je tip izričaja koji
jako poštujem. Mislim da treba imati
određenu spretnost da izraziš splet
misli i osjećaja na tako intuitivan
način kao kroz pjesmu. Poezija do
mene dolazi igrom slučajaja, čini se.
Tijekom godina sam skupila malu
zbirku čudne poezije koja je do mene
došla ili iz košara ispred antikvarija-
ta, ili kao poklon. Tako sam postala i
ponosni vlasnik male zbirke pjesama
koju je napisao neki ginekolog. Ni-
sam sigurna što mi je draže, pjesma o
tome kako je ženu prepoznao tek kad
je legla na stol ili to da imam kopiju
koju je sam pjesnik nekome poklonio
te koja ima bilješke i ispravke tipfe-

LEA KRALJ JAGER

Kao da imam zbor
vragova koji mi sjede
na ramenima i imaju
jako puno ideja što bih
Ja to mogla sve raditi

lera napravljene penkalom od strane
samog autora.
■ **Što te privuklo pjesmi »Jednom
kad više ne bude bogova«?**
- Sve pjesme su mi bile drage, ali
ova mi je nekako »zavibrirala«. Ne
znam kako da to objasnim osim da
sam nekako odmah znala što mogu s
njom i što ona može dobiti od mene...
i to što sam sucker za crtanje čudnih,
morbidnih i nadrealnih stvari je bio
bonus u ovom slučaju.
■ **Koliko su ti bliske mitologije i
imaš li neki omiljeni mit ili ep?**
- Joj, toga ima toliko, ne znam od kud
bih počela iskreno, a da ne ispadne
15 kartica teksta. Hmmm... Gravi-
tiram najviše nordijskoj, japanskoj
i slavenskoj mitologiji. Ne pada mi
ovaj moment na pamet jedan mit koji
bi mi bio najdraži, ali mogu preporu-
čiti strip Sylvana Migdala koj se cijeli
nalazi na internetu i bavi se Nart sa-
gama. Svake subote me uveseli novi
nastavka ovih bizaro divnih legendi.
(Mislim da je bazirano na »Nart Sa-

DETALJ STRIPA »JEDNOM KAD VIŠE NE BUDE BOGOVA«; DIGITALNI CRTEŽ

Volim ulaziti u nove priče i izazove

■ **Dosad si radila filmove, stripo-
ve, ilustracije, lutke... Odakle toli-
ka svestranost?**

- Ne znam bi li znala objasniti od kuda
mi to dolazi. Oduvijek je u meni, kao
neki nemir i potreba za isprobava-
njem raznih stvari. Na primjer, dok
sjedim i radim recimo koloriranje na
nekom filmu, već razmišljam o tri ra-
zličita stripa koja želim pokrenuti, o
seriji ilustracija o nečem’ petom koje
hoću završit’ još od prije dvije godi-
ne, o ukulelu koji mi sjedi na polici
i kojeg ne znam svirat’ ali budem, ali
znaš, radit’ tapiserije bi bilo fora...joj
vidi, ako skinem »Duolingo« mogu
učit’ švedski pod pauzama od posla.
Kao da imam zbor vragova koji mi
sjede na ramenima i imaju jako puno
ideja što bih Ja to mogla sve ić’ ra-
dit’. Pozitivno je, jer zbog toga volim
ulaziti u nove priče i izazove pa tako
učiti nove stvari. Dobro je što je sve
što radim povezano jedno s drugim
dovoljno da moga relevantno znanje
prenositi s jednog projekta na drugi.

Najčešće se opisujem kao »Jack of all
trades but master of none« što ti dosta
govori o pozitivnim i negativnim as-
pektima ovakvog funkcioniranja. Ne
mogu ti čak ni reći što najviše volim
raditi jer mi sve od ovog nabrojanog
donosi sreću, iako sam u proteklih
par godina primijetila da se stvarno
moram odlučiti na jednu stvar i onda
nju masterirati.

■ **Suradivala si s brojnim autori-
ma na njihovim projektima i fil-
movima. Što donosi suradnja?**
- Suradnje su divna stvar. Donose
cjeli dijapazon novog znanja i isku-
stava, ne samo doslovnog učenja
nove tehnike, nego i mogućnosti pro-
matranja drugačijeg funkcioniranja.
Zanimljivo mi je vidjeti kako netko
drugi pristupa radu/filmu/problemu.
U principu sam društveni introvert i
masu toga što radim, radim sama u
svojoj jazbini. Zbog toga su mi kola-
boracije itekako bitne jer me gurnu iz
comfort zonea što mislim da je podo-
sta bitno za osobni autorski razvoj.

DAMIR ŠUŠA
Pjevušenje i mrmljanje
su za mene obrambeni
mekhanizam, a
svoja sam najveća
djela napravio u tišini

Volim poeziju preživljavanja

Neke ljude upознаš, odmah od njih posudiš špahtlicu i onda te stalno traže da je vratiš. Neki ljudi vole raditi to što rade i vole pjevati to što pjevaju, i nikad, ali nikad iz vida ne ispuštaju svoje male špahtlice. I zato prekrasno rade.

■ Što napraviš kad vidiš zbirku poezije i kakve zbirke najviše voliš?

- Kad ja dobru poeziju vidim, ja se uopće ne postidim... Joke, iskreno volim mladu poeziju, borbenu poeziju, poeziju preživljavanja što za mene znači svakodnevnu što sam i našao u djelima mladog pjesnika Željka Medića-Žaca.

■ Nakon poezije, koju vrstu štiva najviše voliš i čemu ne možeš odoljeti?

- Naravno ljubavne romane i to na plaži da tijelo hladim suzama jer se uvijek rasplačem kod zapleta.

■ Odabrao si pjesmu »Privijaš se uz mene«. Ako bi pitao zašto, bi li to bilo preozbiljno pitanje ili je ionako već neozbiljno?

- Nasumice sam izabrao, jer da sam morao pomno razmišljati o svakoj od ponuđenih pjesama pojedinačno, upao bi u teške probleme.

■ Kao scenografa moram te pitati, koliko je teže raditi i pripremiti scenografiju za lutke nego za prave čovječuljke?

- Iskreno, kao scenograf scenografu, znaš da je najteže raditi s čovječuljcima. Mi scenografi pri svakom poslu, a kad kažem mi mislim na ja, prilazimo s velikom oprežnošću. Tako i scenograf, uz potrebno

PJESNIK I NJEGOVO PIVO U VLASTITOJ SCENOGRFIJI; DETALJ RADA »PRIVIJAŠ SE UZ MENE«

tehničko poznavanje materije i uz osobno ludilo, pokušava prilagoditi i približiti samom autoru scenu što je jako teško i pretežno se na kraju svaka scenografija osobno više veže za samog stvaraoca nje same.

■ Napravio si puno rekvizite, setova i scenografija za lutka filmove, neke već prikazane, a neke još malo u produkciji. Puno je tu brušenja, piljenja, glodanja, urezivanja, lakiranja, mjerenja, ali i pedantnosti i točnosti. Odakle ta sklonost teškim strojevima i finim detaljima?

- Mislim da pitanje nije dobro postavljeno. Trebalo bi krenuti od mjerenja... šalim se, ja sam završio tehničku školu MŠC - strojarski tehničar, tako da mi osnovnog znanja ne fali, a dalje je sve ljubav.

■ Kad radiš uvijek pjevaš, mrmljaš ili pjevušiš. Stekao sam dojam da bi eksplodirao ako se ne bi mogao izraziti stihom i melodijom. Postoji li tišina kao opcija uz koju možeš raditi ili bi radije slušao nešto drugo?

- Za mene je pjevušenje i mrmljanje osobni obrambeni mehanizam, a svoja sam najveća djela napravio u tišini.

■ Odabrala si pjesmu »Dok te vrijeme gleda«. Koliko je tehnika utjecala na odabir?

- Tehnika kolaža je moj najdraži način rada pa je ona došla automatski, a pjesma me privukla zbog svoje tematike prolaženja vremena... Pokušala sam unutar jednog kolažnog nereda ubaciti motive kruženja vremena, prelaska u zagrobni život, prirode, života na zemlji... U istom se prostoru kovitlaju živo i mrtvo, trčkaraju mali živahni organizmi i trunu oni mrtvi.

■ Rad je nastajao uz more. Koliko mora ima u tvojim radovima i može li se ono očitati u njima? Koliko ga ti vidiš i spoznaješ?

- Nastajao je uz more, a i ima more u sebi! More je jedna nevjerovatno bitna

stvar koja uvijek nekako egzistira uz mene. Ne osjećam se kao doma dok nisam blizu mora i mislim da ima nevjerovatno jak utjecaj na ljudsku psihu - meni bar služi kao čista terapija. More je isto tako fascinantno jer može biti entitet čistog spokoja i smirenja, a opet može biti razorna, smrtonosna sila. Tako se i uklopilo u priču o životu i smrti i njihovoj koegzistenciji.

■ Tvoje kolaže pa tako i ilustracije i animacije često pohode zmajevi, kosturi, kosturski zmajevi, zmajski kosturi... Koje te motivi trenutačno nadahnjuju?

- Hahah, ne znam pravo reći da li su oni kosturi zmaja ili zmajski kosturi. Ali u svakom slučaju, volim životinje, mitologiju, drevne religije i idole, i fantasy i sci-fi. Kosturi su se pojavili u mom radu negdje tijekom prošle godine i ne bih ni sama znala reći zašto. Mislim da su mi jednostavno zanimljivi kao same forme, nešto što je jako strukturirano i sastavljeno od sitnih dijelova - također i nešto što je neživo, ali je nekoć bilo živo ili dio živog - zanimljiva je ta granica života i smrti, i što sve, i na koji način može postojati u prostoru između.

■ Čemu nikako ne možeš odoljeti dok radiš?

- Kad radim kolaže volim se osjećati kao malo dijete koje je skroz prepušteno svojim kreativnim hirovima - trudim se da ne bude previše racionalizacija i logičkih odluka, već se samo zabavljam. Možda zvuči kao glup autorski potez, ali želim da rad bude nešto što je doslovno kao igra.

Život je poezija koju konzumiram na dnevnoj bazi

Vrijedan i radin animator, vješt crtač i maštovit scenarist, svoj je rad posvetio stripu i animiranom filmu - kvadratu i fazi. Iz njih crpi svoju snagu i nije dobro kad su dugo odvojeni. Kao i neki drugi ljudi, voli iznenaditi jer voli iznenađenja, a nikad nije dobro kad ih nema pa ih zato ima mnogo.

■ Čitaš li često poeziju ili je konzumiraš na neki drugi način? Možda zamoliš nekog da ti čita?

- Život je poezija, tako da ju konzumiram na dnevnoj bazi, živeti. Knjige su pase.

■ Sigurno si našao neki dobar razlog za odabir svih pjesama?

- U tome je stvar. Zbog mog pristupa, nema najdraže pjesme, već su sve jednake. Stoga sam odabrao sve! Takav je i moj autorski doprinos izložbi!

Što te privuklo stripu i animaciji? Stripu me, vrlo davno, privukla mogućnost da u relativno kratkom roku načrtam i ispričam neku složeniju priču. Zbog toga je strip savršen medij. Animaciji me prvo privukla fascinacija tim momentom pokreta, ali sada me više privlači režija i praćenje festivalskog života filma jednom kad krene njegova distribucija. Što reći... težak je animatorski život.

■ U svaki svoj rad unosiš humor. Čak i iz »Grada duhova« koji obrađuje tešku temu i traumatičnu priču proviruje nešto smiješno.

Najzadovoljniji sam s tekućim stvarima na kojima radim

Koliko ti je humor važan u radu, koliko je namjeran, a koliko ukorijenjen?

- Proviruje nešto smiješno? Mah, nema humora u »Gradu duhova«.

■ S kojim si svojim filmom, stripom ili djelom najzadovoljniji?

- Nisam s ničim zadovoljan i za sve mislim da sam mogao bolje. Tako da sam trenutno zapravo najzadovoljniji s tekućim stvarima na kojima radim, a one još nisu gotove.

■ Suradivali smo na tvom serijalu »Bul i Bak«. Radiš na njemu godinama i stalno se pojavljuje nešto novo. Strip si objavio u magazinu »Heavy metal«. Što se trenutno zbiva s momcima i hoće li iz stripa uskočiti napokon i u animirani film?

- Bojim se da Bul i Bak neće biti skoro animirani, a strip stagnira zbog mog bavljenja animiranim filmom.

■ Koliko su na tvoj rad utjecale ikone pop-kulture poput Ninja kornjača?

- Ninja kornjače su sigurno utjecale na moj rad i progress jer sam kao klinac dane provodio crtajući stripove o njima i pritom vježbao crtati toliku masu likova u akcijskim pozama. K tome, za razliku od ostalih komercijalnih serija u to vrijeme, Kornjače su prvi put svjetlo dana ugledale u krajnje opskurnom, underground stripu u Americi sredinom osamdesetih. Ta činjenica govori sama za sebe.

Volim taj industrijski stil

MELITA MATARIĆ
U prirodi postoje
milioni sitnica koje su
jednostavno savršene

DIO STRIPA-RADA »IZNAD POLJA«; DIGITALNI CRTEŽ

Zanimljiva je ta granica života i smrti

SUNČANA BRKULJ

Možda zvuči kao glup autorski potez, ali želim da rad bude nešto što je doslovno kao igra

»DOK TE VRIJEME GLEDA«; KOLAŽ

znosti... tu tminu tamnice... i baš zato nisam htjela koristiti ništa drugo nego beton i metal... koji je s opet s vremenom zahtrdao... a sve je prirodno nastalo u ambijentu u kojem volim provoditi vrijeme... moja radiona... gdje

■ Koliko često se susrećeš s poezijom i u kojem je obliku najviše voliš?

- Ne susrećem se često sa poezijom... osim ako nije list na vjetru... mala pahulja snijega koja plovi zrakom na odsjaju noćne lampe... Makar, bila sam u Dubravi na noći poezije nedavno... pa... eto... susreli smo se...!!!

■ Može li te i koliko nadahnuti neki tekstualni predložak, roman, priča, članak u novinama?

- Možeeeee... naravno... bilo film... priča... pjesma... iz toga znaju izaći predivne slike... skulpture... svašta nešto... nije tako često... ali se desi!

■ Napravila si pozamašnu skulpturu odabravši pjesmu »Na tronu sjedi strpljiva«. Kako je tekla izvedba?

- Osmislila sam ga kad sam sjedila sa svojim susedom Božom... i tako smo pričali o njegovoj pjesmi koju sam izabrala i jednostavno su mi počele dolaziti slike kako najbolje izvesti taj rad... a da dočaram tu prolaznost vremena... tu sirovu realnost prola-

raditi i kad zapravo postižeš najveći stvaralački zanos?

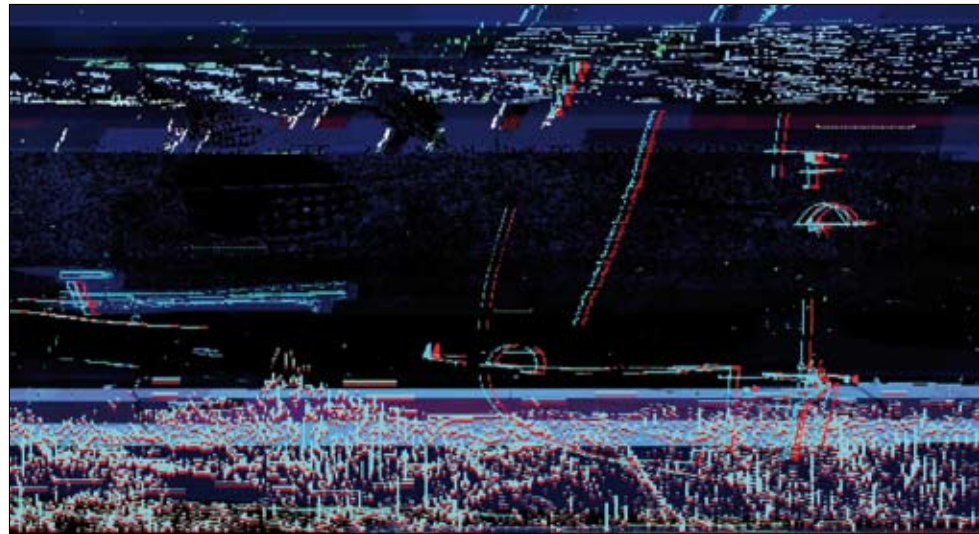
- Moj ambijent je većinom moja radna soba... i radiona... tamo se mogu isključiti i biti sama... a trenutak je taj kad dobijem narudžbu... danima promi-

šljam o tome i onda u zadnjem trenutku stvorim stvari koje sam mislila da ne mogu... to mi je jednostavno proces koji moram proći... moji doma su onda ljudi... ali što se mora... mora se...! Ako završim ranije... ostane mi previše vremena za razmišljati i to ni dobro...! Ne znam kako to opisati... al' pod prešom... dobre stvari se izrode.

DETALJ RADA
»NA TRONU SJEDI
STRPLJIVA«;
SKULPTURA

Nadahnuti me može skoro bilo što

PRIZOR IZ FILMA »DOK TE VRIJEME GLEDA«: 3D ANIMACIJA

Postoje ljudi koje upознаš, pa ih opet upознаš nakon nekog vremena, pa ponovo nakon nekog drugog, i uvijek ti je drago, ponovo. Široka animacijska polja uvijek donose i otkrivaju nešto novo, a svatko na nekom svom polju radi, stvara i promišlja... a nekad stvarno treba dobiti Thomasa Johnosna i Marka Meštrovića u badmintonu.

■ **Koliko često čitaš poeziju i kako je doživljavaš?**

- Ne čitam poeziju često, nikad nisam bio baš ljubitelj, ali smatram da je ključna za prijenos emocija.

Točnije, mislim da volim poeziju u mnogim stvarima i medijima.

■ **Što je prevagnulo da rad napraviš prema pjesmi »Dok te vrijeme gleda«?**

- Jednostavnost i atmosfera. Svidjela mi se ta opisnost i pogled prema van, koji je s jedne strane osoban, ali opet distanciran i općenit.

■ **Na čemu si temeljio rad?**

- Rad je fokusiran na atmosferu i estetiku, laganu igru apstraktnim formama koje konkretno značenje dobivaju tek u kombinaciji s poezijom. Funkcioniraju samostalno, kao preplet kretanja i emotivnih

asocijacija. Prate ono što me zanima i čime se inače bavim, ali primaju neki novi život s tekстом.

■ **Predaješ na Odsjeku za animirani film i nove medije na Akademiji likovnih umjetnosti. Koliko često studenti posegnu za tuđom ili vlastitom poezijom da ostvare svoj rad?**

- Ne jako često, iako gledamo dosta primjera takvih filmova. Mislim da rade poeziju na spontan način, svaki put kad se okrenu eksperimentu, ritmu itd...

■ **Što je presudno utjecalo na to da se posvetiš animaciji i likovno-računalnom izražavanju?**

- Ritam i život što ga daje pokret likovnosti. Stvaranje nekakvih vlastitih svjetova koji dišu.

■ **Što te može nadahnuti na rad?**

- Skoro bilo što. Dosta moje prakse je također usmjereno prema gale-rijskom prostoru pa mi miješanje i istraživanje medija nisu strani. Obično na kraju filtriram sve kroz prizmu osobnog.

■ **Dio svog rada posvećuješ kompjuterskim igrama. Ima li u njima mjesta za poeziju?**

- Apsolutno. Već postoje mnogi primjeri kratkih igara koji doslovce poeziju pretvaraju u interaktivno djelo. Mnoge su vrlo uspješne.

DARKO MASNEC

Već postoje mnogi primjeri kratkih kompjuterskih igara koji doslovce poeziju pretvaraju u interaktivno djelo

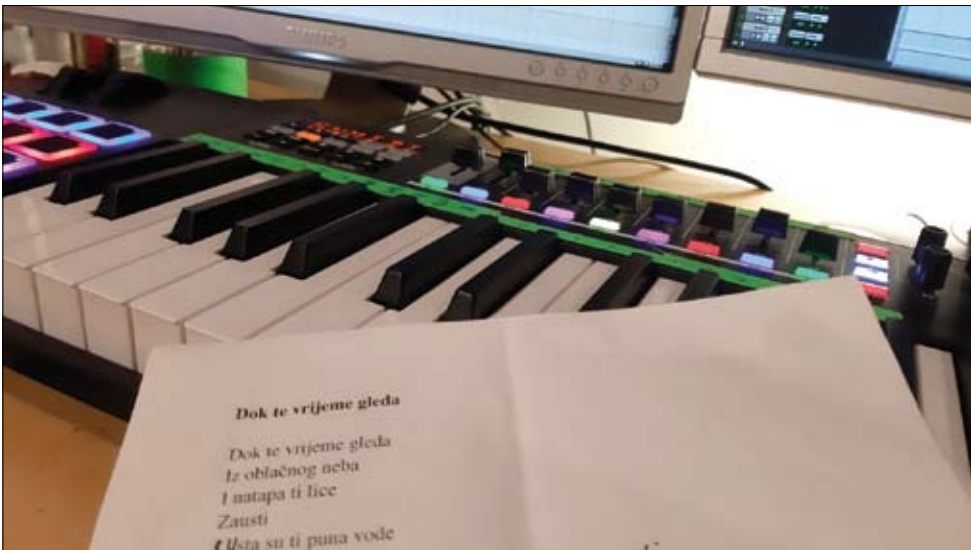
- Glazba koja me skida do gola je uglavnom jako emotivna, nepredvidiva i nesvakidašnja. Pa tako i kada sviram isključujem mozak pa sam sebe iznenađujem.

■ **Snimao si zvuk i glazbu za animirane filmove "Priča s početka vremena" i "Posljednji izazov", nekim likovima si dao i glas. Koji su ti junaci priraslili srcu?**

- Da... rad na tim djelima je bio vrlo zanimljiv i super zabavan. Uglavnom... nije najzanimljiviji, ali jako mi drag Barbar kojem sam dao glas. Inspirirao me lik Grua Lutalice jerbo Gru je "grup". Tako mi je i Barbar djelovao pa sam u svoj svojoj plićini iščeprkao njegovu jednu jedinu riječ, točnije glas koji mu je još dodatno podcrtao karakter.

■ **S obzirom da ti je slušanje i stvaranje glazbe posao i da si raznim zvukom oplahnut od koncertnih do studijskih pultova, koliko cijeniš tišinu i kad si je najradije pustiš?**

- Tišinu neizmjereno cijenim i puštam ju koliko god mogu i kad god mogu, no nadam se da to nije trajno stanje jer to baš nije dobro za posao koji radim.

Vremena imam za razmišljanje o trenutku

Nেকে ljude stalno iznova upознаješ i oni stalno iznova upознаju tebe. I uvijek bude začudno i nikada isto. I bude ti drago da je tako, jer ne voliš kad čuđenje nestane.

■ **Koliko često se zaželiš poezije, a koliko češće ona sama doplovi do tebe?**

- Nedavno sam prvi put bila u stanu kod prijatelja na »večeri poezije«. Tri osobe su čitale svoja djela i uspjela sam doživjeti kreativnost koju poezija pruža kroz taj pisani medij. Divim se ljudima koji tako maštovito opisuju stvari. Nisam nikad probala tako nešto.

■ **Za rad si izabrala pjesmu »Dok te vrijeme gleda«. Što te nagnalo, potaknulo, nadahnulo ili zavelo da odabereš baš nju?**

- Zanimljiv mi je bio naslov jer je nemoguć. Vrijeme ne može gledati. To me odmah potaknulo da vizualno zamislim kako bi moglo izgledati vrijeme i da ono gleda. Pjesma mi je davala instant vizual, odmah sam vidjela plave i bijele boje.

■ **Kako si zamislila i osmislila svoju viziju pjesme »Dok te vrijeme gleda«?**

Rad je zamišljen kao instalacija na zidu u obliku oblaka iz kojeg umjesto kiše kapaju oči. Nebo i oblaci me podsjećaju na pojam vremena kao ljudske konstrukcije i doslovnog vremena kao prirodne pojave, a oči su te koje promatraju tu situaciju. Plus, paše naslovu - Vrijeme te gleda.

■ **Koliko poetičnosti pronalaziš u svom radu, u likovima**

DEA JAGIĆ

Likovi koje sam crtala izgledali su uvijek kao da su uhvaćeni u trenutku, kao da je trebalo postojati nešto prije i kasnije

koji najčešće nastaju i nestaju u atmosferama koje slute?

- Ovo »slute« lijepo zvuči. U svoja prva dva filma nisam namjerno likovima davala jasan karakter. Htjela sam da se sve sluti. To je valjda bila ta faza života. Sad imam potrebu zauzeti jasniji stav, dati likovima karakter i opisati njihovo stanje na jasniji način.

■ **Zašto si se odazvala zovu animacije i kad si taj zov čula?**

Smisla ili ima u svemu, ili nema u ničemu

Nেকে ljude upознаš i iznena-de te, a kako ih upознаješ ponovo, svaki te put ponovo iznena-de. Isprva se čudiš koliko može biti iznenađenja, a onda shvatiš da ćeš se uvijek iznova iznenađivati. I bude ti drago.

■ **Djeluješ kao netko tko bi mogao uživati u poeziji. Koliko se često sretnete i kako se družite?**

- U načelu imaš pravo. Mogu. No već dugo vremena imam koncentracije samo za kratke forme. Pretstavljam da sam preveliki živac. Ponekad zaboravljam pomirisati cvijeće putem.

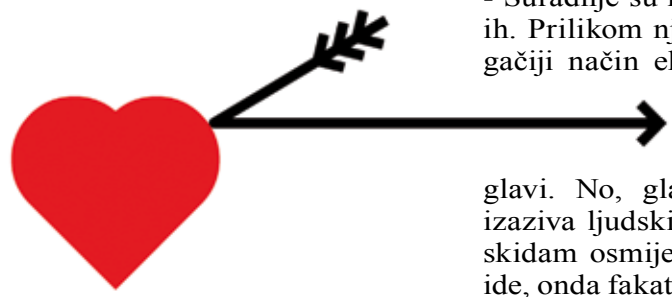
■ **Kako si birao i odabrao pjesmu i kako si zamislio ostvariti svoj rad?**

- Nisam odabrao pjesmu, očekivao sam da će ona izabrati mene. A onda sam shvatio da se to neće dogoditi dok je ne pročitam. Do sad nisam.

Mislim da neću pročitati zbirku pa što ispadne. Htio bih pjesme po prvi put čitati na izložbi. Želim tih sedam sekundi.

■ **Supokrenuo si festival animiranog filma „Supertoona“, (su) organiziraš društveno-kulturno-umjetnička događanja u klubu Mikro. Kakav odnos imaš prema suradnjama? Koliko ti pomažu ili ponekad i odmažu?**

- Suradnje su mi super. Obožavam ih. Prilikom njih mi na jedan drugačiji način eksplo-dira šarenilo u

DETALJ RADA »VRIJEME SRCA«

DETALJ RADA »DOK TE VRIJEME GLEDA«: INSTALACIJA U PROSTORU

- Od kad se sjećam svjesno sebe, voljela sam crtati, gledala sam sate i sate crtanih filmova, a kako je moje crtanje s vremenom napredovalo, tako je napredovalo i moje razmišljanje o filmu. Likovi koje sam crtala izgledali su uvijek kao da su uhvaćeni u trenutku, kao da je trebalo postojati nešto prije i kasnije. Počela sam razvijati svoj stil spontano, razmišljajući na kreativan način postalo je

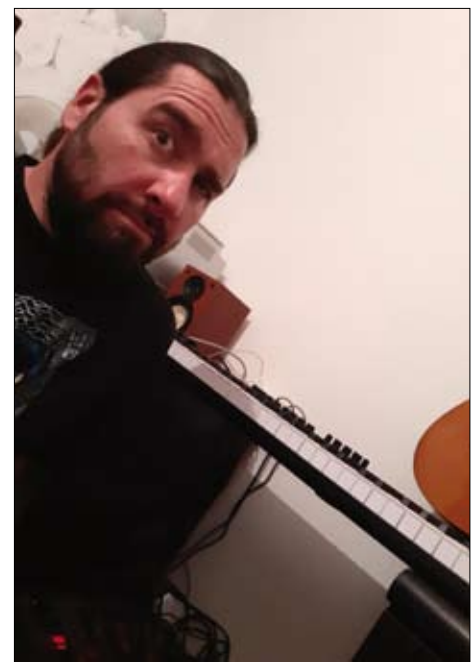
normalno za svakodnevni život.

■ **Što možeš uvijek ili gotovo uvijek slušati dok radiš? Glazba, zvuk ambijenta, vanjska buka?**

- Moram priznati da najviše radim u tišini, ako pustim muziku nakon nekog vremena je više ne čujem.

■ **Za što uvijek imaš vremena?**

- Za sebe. Za promatranje okoline. Za razmišljanje o trenutku.

VLADIMIR SOKAČIĆ

Kad sviram putujem kroz druge svijetove i zaboravljam ovaj trenutni koji me u potpunosti zbunjuje

Snekim ljudima se upознаš, počnete svirati i nikada ne prestanete. Zato što je dobro i zato što bez tog ne bi mogli. Zato ti bude jako drago.

■ **Koliko često se susrećeš s poezijom i u kojem obliku najčešće doplovi do tebe?**

- Jedva da se sretnem sam sa sobom, a kamoli sa poezijom. Najčešće doplovi poput plastične vrećice u moru i zaglavi mi se oko vrata poput kraljevskog pitona na šanku u ranojutarnjoj političkoj raspravi sa 3,2 promila krvi u alkoholu u op-skrurnoj kafani pored Vrnjačke Banje. Pa oko podne kad se otriježnim grunem kasetu Arsena Dedića ili Nick Cave-a u kasetofon te uživam u orkestraciji nota i poezije. Nekad gurnem u uši i empetrice Surogata čiji spoj jam-session-a i jam-poezije djeluje na mene kao terapija kortikosteroidima tj. emocionalni ringišpil hormonalnog disbalansa pa samo što ne uništim teglu kras-tavaca i kutiju napolitanki. Sklon sam stoga zaključiti da najčešće sretnem poeziju često mamuran, kroz glazbu.

■ **Odabrao si pjesmu "Vrijeme" i napravio nstrumentalnu skladbu. Koliko je vrsta rada utjecala na odabir pjesme i jesi li dugo birao?**

- Moj prvi odabir je bio „Bez grča“, no nikako nisam uspio povezati metriku, harmonizaciju i melodiju pa sam jednostavno šarao kroz sve pjesme dok se nije *potrefila* navedena pjesma koja je sama sebe uglazbila i to u vrlo kratkom roku.

IVAN KLEPAC

Suradnje su mi super. Obožavam ih. Prilikom njih mi na jedan drugačiji način eksplo-dira šarenilo u glavi

na narav je poprilično naivna. No, s druge strane, i zahtjevna. Pa često ispadnem kreten. Javi se. Možemo pokušati.

■ **Na koji svoj rad si najponosniji, a s kojim možda najsretniji?**

- Svi su mi zaslužili biti baš taj rad. Ako baš inzistiraš da izdvojim nešto, bez ikakvog razloga, neka to budu Divlje kvačice Hrvatske. Ili tekstovi za Zeix Spek-tum. Ili ČvarAK-47. Ili K40. Ili... ma svi su mi isti. Smisla ili ima u sve-mu ili nema u ničemu. Ima. Nema.

■ **Koliko se često odaješ tišini, a koliko često glasnim zvučnim kulisama?**

- Glasnim zvučnim kulisama? Hahaha! Ma kakve kulise?! Glazba i buka su mi centar svijeta! Nisam plakao kad je Freddie umro, ali samo zato jer nisam to znao. Da sam znao da je umro, siguran sam da bih plakao. A tišina me katkad plaši.

■ **Kako zamišljaš idealni radno-nradni dan? Ima li u tome smisla?**

- Svi su mi isti. Smisla ili ima u sve-mu ili nema u ničemu. Ima. Nema.

DETALJ RADA TRI PIESME, KOLAŽNA ZIDNA INSTALACIJA

Sve mi je izazov, jer živim u izazovnoj zemlji

Neke ljude upознаš i odmah ti se sviđi njihov smisao za humor, pa se možete smijati kad god i čemu god. S obzirom da su to uglavnom velika sjedilačka okupljanja ili isto tako velika plesno-družilačka ili brdsko-planinsko prehodavajuća, materijala nikad ne ponestane. I bude ti drago što ih znaš, jer se voliš smijati.

■ **Koliko često se susrećeš s poezijom i u kakvom se obliku ili izričaju najviše voliš?**

- Rijetko, a kad čitam onda je to uglavnom suvremena poezija raznih oblika i izričaja.

■ **Kako si odabrala pjesmu?**

Izabrala sam ih na način na koji čitatelj doživljava bilo koje štivo, najviše ti se sviđi ono što možeš doživjeti kroz vlastiti sustav razmišljanja, s takvim se tekstovima povezuješ u nekim točkama... Pjesme »Iznad polja«, »Dok te vrijeme gleda« i »Mrvice su na stolu« bliske su mi zbog prizora koje evociram kad ih čitam, a to su prizori pohranjeni u mojoj memoriji i na mojim fotografijama.

■ **Kako si zamislila rad?**

Tri pjesme: »Mrvice su na stolu«, »Iznad polja« i »Dok te vrijeme gleda«, nakon nekoliko čitanja u

svojoj glavi vidim kao filmove u kojima se »vrtex« nizovi fotografija koje sam godinama snimala u Botincu i okolici, a takva vizualizacija pjesama dogodila se iz razloga što i autor pjesama živi u Botincu.

Taj mi je podatak (iako za autora i njegove pjesme može biti potpuno nevažan) poslužio kao platforma za vizualno djelovanje te osmišljavanje koncepta svojevrsnog zidnog kolaža, dizajniranog od riječi, tekstova pjesama, analognih i digitalnih fotografija, crteža te ogledala raznih oblika i veličina. Taj »komad« zida postaje područje komunikacije, interakcije - nagovora na poeziju kroz čitanje, gledanje i ogledanje...

■ **Radiš fine grafike i isto tako fine konceptualne izložbe. Što bi još fino željela napraviti?**

RENATA LADOVIĆ MEŠTROVIĆ
Najviše ti se sviđi ono što možeš doživjeti kroz vlastiti sustav razmišljanja

Kreći se kao rijeka, stani kao planina

MARTINA MEŠTROVIĆ
Mahom, riječki haiku

Neke ljude upознаš i od tog trena ti stalno pomažu na putu, a putova je mnogo i putuju, i računaju se, i spajaju, onako kako to samo putovi mogu. Drago ti je što je tako, znaš da je dobro i bude ti drago.

Na koji način poezija najbrže dođe do tebe. U kojem je obliku voliš?

između dvije smokve u podne sjaje bijeli listovi

Koliko si često bila u prilici ilustrirati ili animirati neku pjesmu?

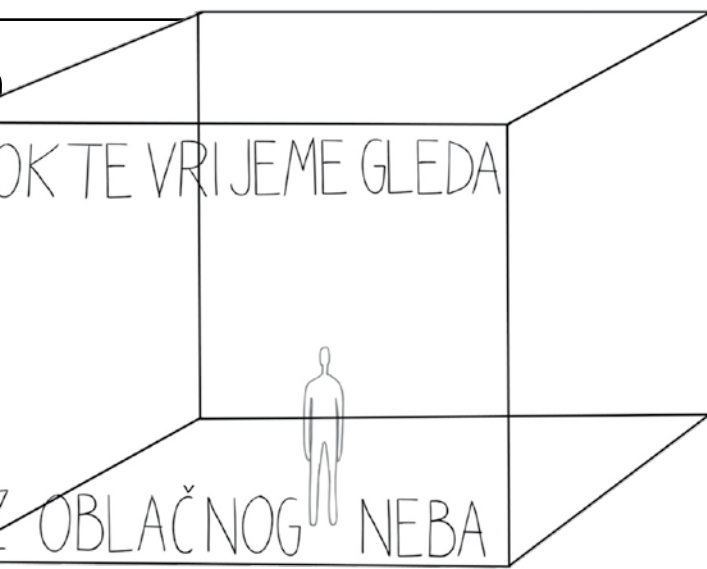
povlačim crtu tanku japansko crnu okomito kosu

Odabrala si pjesmu »Dok te vrijeme gleda«. Što je presudilo?

biram bez grča propasti u paukovo čvrsto pletivo

Što te privlači animaciji i animiranom filmu i kad je sve to počelo?

klijanje pod jakim ekranskim svjetlom mreža x y z

PRIZOR IZ FILMA »DOK TE VRIJEME GLEDA«

Što te nadahnjuje i kakva ljepota te može potaknuti?

veliki bijeli mjesec na skliskom ledu zove ključeve

Već godinama vježbaš Tai Chi. Koliko poezije ima u toj disciplini?

udahni, izdahni kreći se kao rijeka stani kao planina

- Sve mi je izazov, jer živim u izazovnoj zemlji... obožavam čitanje i pisanje, skulpturu, fotografiju, grafiku, sve to kroz konceptualno promišljanje prostora u vremenu... možda je najveći izazov skulptura, zbog nedostupnosti materijala.

■ **Kakva iskustva imaš s umjetničkim suradnjama i jesi li ikada ilustrirala poeziju?**

- Umjetničke suradnje mogu biti zanimljive, ali i iscrpljujuće, zato ih prakticiram samo ako imam potpunu slobodu unutar nekog zajedničkog projekta. Nisam ilustrirala poeziju.

■ **Postoje li neki stalni ili češći motivi u tvom stvaralaštvu. Koliko ima mjesta za snove?**

- Ne razmišljam o motivima, samo pokušavam svoj način promišljanja, u istoj vreći sa snovima modelirati u nešto »opipljivo« kako bi prenijela neku poruku (više ili manje razumljivu), nakon što sam prethodno sama sebi objasnila kakva bi ta poruka trebala biti.

Neke ljude upознаš tako da prvo upознаš njihove lutke i jako ti se sviđe. Onda upознаš i njihovu kreatoricu i znaš zašto ti se sviđaju i njene lutke. Onda u jednom trenu skupa birate tkanine, gumbе i konce kako bi prikladno odjenuli patuljke, goblino i demone. Najvažnije je da su lutke zadovoljne kad se pogledaju u ogledalo.

■ **Kako i u kojem obliku poezija najčešće doplovi k tebi. Koliko često se latiš neke zbirke pjesama?**

- Za vrijeme studija skupila sam ili zapisala stihove omiljenih autora i njima se uvijek vraćam. Danas poeziju hvatam na valovima javnih mreža.

■ **Što te privuklo pjesmi »Otisci noći« i jesi li odmah vidjela rad ili se polako prikradao i na kraju primio jasniji oblik?**

- »Otiscima noći« me privukla atmosfera, začudnost, neodređenost ili bolje reći prostor koji si ostavio otvoren kako bi svatko u njega mogao izmaštati ono nešto svoje. Ili se to meni tak' čini?

■ **Kakvu ulogu u tvom stvaralaštvu imaju fantastika, bajke i narodne predaje?**

Fantastika, bajke i narodne predaje su temelj mogeg stvaralaštva. Svi moji likovi su mješavina baš tih, nazovimo ih prostora.

■ **Zbog prirode svog posla i simpatičnosti svoga rada, često si u doticaju s djecom. Što najčešće pitaju kada vide lutke i koliko su im bliska bića iz svijeta fantastike?**

Istina je da pričam sa svojim lutkama

DETALJ RADA »OTISCI NOĆI«; INSTALACIJA S LUTKOM

- Djeca me najčešće pitaju mogu li ih naučiti kako se izrađuju moje lutke. Takva bića su im bliska. Malo ih čudi da odrasla osoba vjeruje u takve pojave, ali im istovremeno to stvara i povjerenje pa mi nerijetko i sami pričaju o svojim izmaštanim bićima. Svašta naučim od njih.

■ **Što te privuklo radu s lutkama i kad si shvatila da bez vilenjaka i drugih fantastičnih bića više nećeš moći?**

- Lutke sam počela šivati već kao petogodišnja djevojčica u nekoj vječnoj potrazi za najposebnijom i najmojom lutkom. Moje su lutke dobile krila u periodu zakašnjelog puberteta. Mislim da se to dogodilo kao posljedica čestih posjeta šumi u kojoj se čovjeku moje vrste svašta može prividati.

■ **Često štrickaš škaricama, šivaš, crtaš, krojiš, priljepljuješ, kaširaš, spužvariš... Koliko često pričaš »sama sa sobom«, s lutkama koje nastaju i materijalom iz kojeg stvaraš? Je li to uopće moguće?**

- Kak' si me skužil? Istina je da pričam sa svojim lutkama. I ne samo to, ja ih i slušam, čak više ja njih nego oni mene. Puštam ih da se sami stvaraju, ja samo spajam.

Čovjek se voli baviti s onime što zna da ne može kontrolirati

Za neke ljude si siguran da si ih poznao i prije nego što ste se upoznali. A kad se zaista upoznate u nekom rastegnutom vremenu učite skupa i putovi vas vode na ista mjesta, tamo gdje ima puno kreacije i želje za stvaranjem gdje ima glazbe koja nastaje i slika koje postaju. I drago ti je što je tako.

■ **Znam da si okružena poezijom i pjesmama oduvijek i gotovo svakodnevno. Ipak, koliko često poeziju čitaš, a koliko ti dostiže u nekom drugom, pijeonom ili možda čak recitalnom obliku?**

- Poezija u pisanom obliku stvarno mi dugo nije bila u rukama, no imam tu sreću da sam okružena njenim raznim izvedbenim oblicima, pijeonom i manje pijeonom.

■ **Odabrala si pjesmu »Dok te vrijeme gleda«. Kako si doživjela cijeli ciklus »Vrijeme srca« i što te na koncu dovelo odabranom?**

- Svaka pjesma iz ciklusa je kandidirala za moj rad. Na kraju se situacija pročistila i odabrala sam onu koja mi je najjasnije govorila. Mnogo pjesama govori o vremenu, a čovjek se valjda voli baviti s onime što zna da ne može kontro-

lirati. Borba s prirodom i istinom, i prihvaćanje iste je valjda dio nekog životnog ciklusa.

■ **Kako si osmislila i izvela rad?**

- Potok teče svojim tokom, ali vrijeme nije linearno. Ono ide, stoji, kreće se unazad i raslojava se. Priказano je nekoliko subjektivnih perspektiva vremena i nekoliko slojeva zvuka - usporeni pjev ptica i heng drum u stvarnom vremenu.

■ **Godinama prijateljuješ s violončelom, ali i svim drugim instrumentima ako se ukažu u blizini i dobrom okruženju. Koliko ti poznavanje glazbe i sviračko umijeće pomaže u likovno-filmskom izričaju i kreaciji videa?**

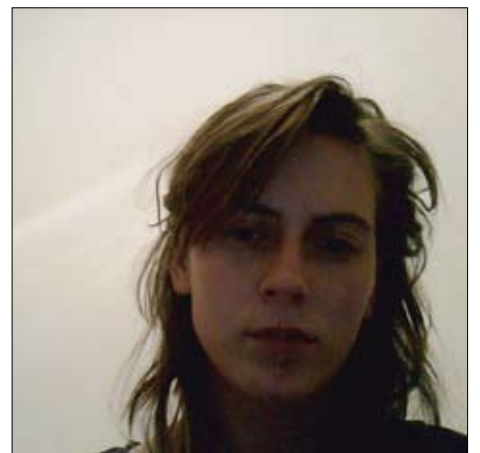
- Uglavnom ne planiram taj put pa nekad krene i ostane u istom mediju, a ponekad se protegne kroz nekoliko njih. Ali glazba mi je oduvijek bliska, i često se vraćam na nju ili od nje krećem.

■ **Vodila si radionice stop-animacije za djecu i odrasle. Neke smo čak stigli voditi i skupa, ali moram ipak pitati koju bi radionicu izdvojila kao najosobitiju i kolika je razlika između rada s odraslima i rada s djecom?**

- Na radionici u Psihijatrijskoj bolnici »Sveti Ivan« polaznici su bili pacijenti bolnice. Na kraju našeg druženja nastao je dobar film - »Molitva iskrena u katedrali Notre-Dame«. Pristup je naravno bio

TIHANA OSTREŠ
Lutke sam počela šivati već kao petogodišnja djevojčica u nekoj vječnoj potrazi za najposebnijom i najmojom lutkom

DOROTEA RADUŠIĆ
Odabrala sam pjesmu koja mi je najjasnije govorila

sasvim drugačiji nego s djecom, no proces nastanka animiranog filma uključuje dosjetke i rješavanje problema, tako da svaki proces ide svojim tokom.

■ **U čemu pronalaziš ljepotu i što te uvijek može nadahnuti?**

- Ljubav, naravno.

■ **Priče o ljudima, pojavama i običajima iz Gornjeg Vrapča uvijek je zabavno čuti i svaki put neizmjenno uživam u nekoj novoj-staroj anegdoti. Koliko poezije ima u Gornjem Vrapču?**

- Rekla bih da Gornje Vrapče ima nešto krležijansko u sebi. No, jedno divno zajedništvo i suživot ljudi je ono zbog čega je to mjesto uistinu posebno. Danas ljudi više ne žive zajedno.

PRIZOR IZ FILMA »DOK TE VRIJEME GLEDA«

Neki ljude upознаš jednom i znaš da ćeš ih svaki put iznova upoznavati. Neki ljudi upoznaju tebe i znaju da kad hoćeš možeš »osloboditi troleve«, savjetuju te da radiš bilješke i da bi-lježiš, upozore te da ne pušiš jer ćeš umrit' mlad. Neki ljudi su ti dragi zbog nečeg, neki drugi zbog nečeg drugog. Tako treba biti i znaš da je dobro.

■ **Koliko često čitaš pjesme i na što prvo pomisliš kad netko spomene poeziju?**

- Nekad sam je čitao puno više. Volio sam suvremenu Portugalsku poeziju, Pessoa, Andrade... Volim određenu dozu opsjenarstva u riječima, a to sam tamo nalazio. Od pjesnika s ovih prostora Šopa, Slamniga, Branka Miljkovića...

■ **Odabrao si pjesmu »Otisci noći« i napravio strip. Odmah. Točnije za tri dana, prije više od godinu dana. Čini se da se nisi puno dvoumio ni oko izbora pjesme niti oko tehnike, ili si ipak imao dvojbe?**

- Nisam imao dvojbe jer uvijek tražim odraze sebe u svojoj okolini, neka osobna nagnuća. Već sam imao svoje slike koje su govorile isto i samo sam ih neznatno prilagodio.

■ **Koliko nepisane poezije ima u tvojim tečnim i začudnim stripovima u kojima pratiš struju svijesti?**

- Upravo na taj način ja doživljavam umjetnost, kao područje igre, slobode i iznenađenja... ne volim umjetnost po zadatku... programsku, angažiranu. Volim kad »misli mi vrludaju«. Zapravo, stripove radim bez pripreme i bez skica, jednostavno puštam da mi riječi i slike same izlaze. Nazvao sam to crtopisi... Obožavam taj pristup, za mene jedini mogući. Kasnije otkrijem neizbježne greške proiste-

U okolini uvijek tražim odraze sebe

DETALJ STRIPA »OTISCI NOĆI«; DIGITALNI SLIKO-CRTEŽ

kle iz takvog pristupa radu, ali ih ostavim. Naime, kad ih pokušam ukloniti izgubi se čarolija. Valjda se zato rijetko usudim objaviti ih. To je nekakvi intimni, eksperimentalni i apstraktni kod kojeg ispisujem samome sebi.

■ **Stripovi koje radiš stilski bi lako mogli ući u magazin »Heavy Metal«. Kakva su ti iskustva s objavljivanjem stripova?**

- Nisam dosad objavljivao u »Heavy Metalu«. Istina, izlagali su me s Moebiusom u Milanu, a on je bio svojevrsni zaštitni znak »Metal Hurlanta«, iz kojeg je proizašao »Heavy Metal«. Moj posljednji film »Technement« je svojevrsni hommage tom vremenu, namjerno je retro. Nije stoga čudo da u njemu otkrivaju Moebiusove utjecaje. Spomenuli su mi to i ovdje i u Japanu gdje je film prikazan na sve popularnijem Čitose festivalu. Međutim, nikada ne bih snimio film pod utjecajem, želim uvijek reći nešto svoje, nešto što će i mene samoga iznenaditi.

Objavio sam tri stripa u internet-skom časopisu »Moj strip« koji je na žalost upravo prestao izlaziti. A jedan kraći strip mi je objavljen i u papirnatog inačici istog časopisa.

■ **Što te kao slikara najviše veseli, a što te veseli dok slikaš?**

- Donekle sam već odgovorio na to pitanje. Puno gledam svijet oko sebe, puno razmišljam, uočavam i analiziram, ali u pogledu samog umjetničkog čina volim nastupati po diktatu unutarnje nužnosti, volim otkrivati, biti svojevrsni medij. Ne razmišljam da li će se to što radim svidjeti publici, žirijima, ne prilagođavam se nikome i ničemu. Vjerojatno je to razlog što mi često prigovaraju nerazumljivost...

■ **U osnovnoj školi predaješ likovnu kulturu. Koliko je poezija prisutna u školskom programu i ima li mjesta za neko finije tkanje programa koji bi djeci dao prilike za više kreativnosti?**

- Radio sam u gimnaziji, ali već godinama radim u osnovnoj školi jer

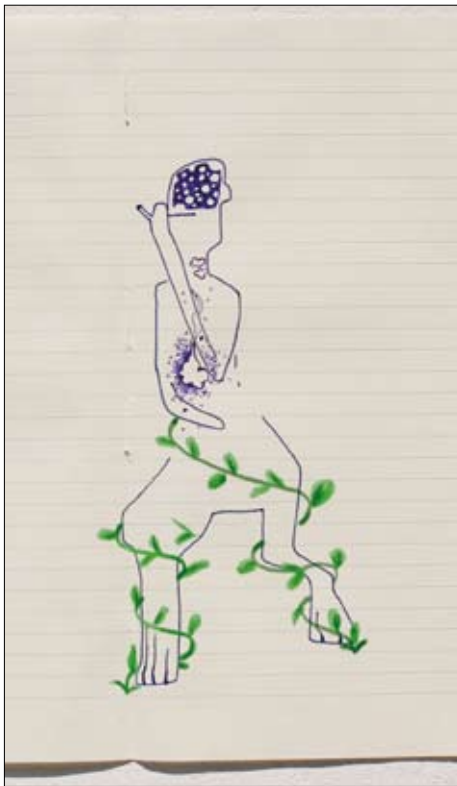
BRANKO FARAC
Umjetnost doživljam kao područje igre, slobode i iznenađenja... Ne volim umjetnost po zadatku...

mi više odgovara izravan susret s kreativnošću, dječji pogled na svijet. To je svojevrsna sinergija koja se stvara među nama, ja učim od njih i oni od mene... Nije to jedno-smjerna akcija.

■ **Kako odlučuješ o imenu filma? Dosad su to bili animirani »Metahead«, »Psychomorf«, »Transop-tic«, »Tehnement«...ima li dalje?**

- Ima dalje. Upravo jako ozbiljno radim na pripremi svog novog filma koji će također imati zanimljiv naslov. Inače, ime je za mene uvijek sastavni dio samog filma. Konkretno, za moj je novi film ideja proistekla iz jednog projekta kojeg sam sasvim spontano započeo pred više od desetak godina pa ga zanemario...Time ću se zabavljati sljedećih mjeseci.

tam ili kopiram onda ide svakakva glazba. Uz kopiranje i slične poslove koji zahtijevaju manji mentalni napor sam slušao dosta elektronske glazbe zadnjih godina. Nekad dobro legne i radio upaliti, samo da nešto šuška.

DAŠAK IZ ANIMIRANOG FILMA »OTISCI NOĆI«; 2D ANIMACIJA

Susret s poezijom mi je pomalo kao susret s mačevaocem

DAVID LOVRIĆ
Zbog toga što je i »ružno« lijepo, treba obuhvatiti što više tog ogavnog. Ali nije da se ja držim ovog što govorim, samo sebe podsjećam.

Ima nekih ljudi, ali stvarno rijetko, negdje u paralelnom svemiru kao što je i ovaj, koje zaista upознаš kad im kažeš, nakon što si ih već ranije upoznao u nekolicom prigoda i s njima danima crtaš: »Ima neki lik, zove se isto k'o i ti. David Lovrić, crta stripove, čitao sam u vlaku, super su. Neki Bosanac«. Onda David kaže: »To sam ja. U Bihaću sam rođen. Album - Godine gundanja«. Onda ti bude neugodno, pokušavaš shvatiti gdje se dogodio »krivi spoj«, onda kažeš nešto glupo i smijete se, ne zato što nemate izbora, nego zato što je stvarno smiješno. Onda radite skupa, i bude ti drago.

■ **Koliko često čitaš poeziju i kakvu vrst pjesništva najviše voliš?**

- Skoro nikada. Poezija mi je nekako neprozirna kad je predstavljena kao poezija. I susret s poezijom mi je pomalo kao susret s mačevaocem. To je neka stvar koju su ljudi radili u neka mitska jednostavna vremena. Kao pjevanje. Tko pjeva, ikada? Je l' ti znaš nekoga da ovako pjeva tokom dana, osim sebe? I slično mi je s poezijom. Mislim da je ne konzumiram jer nisam okružen pjesnicima, na neku foru. Al' evo da se odmah pobijem - Neki dan sam čuo recital na engleskom, pjesme jednog vijetnamskog redovnika i tako mi je odjeknula stvar da sam je morao zapisati. Pa opet poslušam recital i pokušavam sku-

Poezija je uvijek dobrodošla

pokrivkom. Odlučila sam na tome temeljiti svoj rad. Perje može biti ono što te pritišće (tude perje u koje se omataš) i ono što te nosi u visine još dodati šarenog cvijeća. S nekim ljudima je zaista ugodno raditi i uvijek ti bude drago što je tako.

■ **Koliko ti često u ruke dopadne ili do uha dopre poezija?**

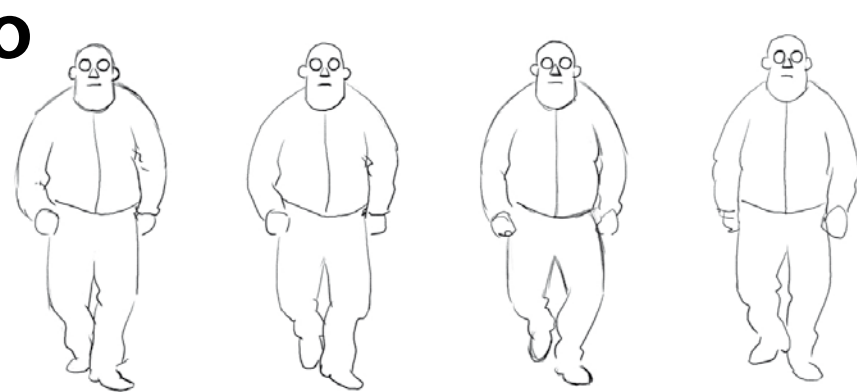
- Moram priznati, u zadnje vrijeme ne baš često. Općenito manje čitam nego prije, sram me bilo, znam! Iako volim poeziju. Poezija je uvijek dobrodošla.

■ **Pjesma »Vrijeme« bila je izbor za tvoj rad. Kako je tekao odabir?**

- Bilo mi je teško odlučiti! Imala sam nekoliko favorita. U svakoj je pjesmi nešto rezoniralo sa mnom... Odabrala sam »Vrijeme« nakon što sam nekoliko puta pročitala sve. Došla mi je, tad još pomalo nejasna, ideja za rad. Čini mi se da je nekako kliknulo. Ionako se stalno nešto borim s vremenom.

■ **Kako si osmislila i izvela svoju viziju pjesme?**

- Osjećam da pjesma »Vrijeme« ima mnogo slojeva. Čitam je kao priču koja zatvara puni krug: vrijeme vlada mnome, ja vladam (svojim) vremenom. Ali to »vladanje« je zapravo prihvaćanje vremena. Jako mi se svidjela sintagma »perje vremena«. Usporedba jedinice vremena s perom, težine vremena koju osjećamo s teškom pernatom

DETALJ IZ FILMA »OTISCI NOĆI« DAVIDA LOVRIĆA; ANIMACIJA

žit' gdje počinje novi stih. Poslušao sam je štajaznam, deset puta i napisao u fragmentima deset puta... Sad je već znam napamet i počnem razmišljati da je uokvirim i odnesem kod onog križa na nasipu i... Nisam je uokvirio, ali eto koliko me jedna pjesma niotkud zgrabila.

■ **Puno vremena provodiš crtajući za radnim stolom. Što slušaš dok radiš?**

- Dok crtam ne slušam ništa. Muziku nekad. Najbolje je ništa ne slušati. Jedno vrijeme sam slušao podcaste. Misliš si: »Za ovaj dio ne moram razmišljati pa mogu usput slušat nešto«. I onda... stotine i stotine sati rasprava, intervju, predavanja itd. To je smrt za koncentraciju. Super samo po sebi, užasno uz posao.

■ **Kojim bi se čudnim poslom bavio da kojim slučajem nisi animator i ilustrator?**

- Teško pitanje. Preteško. Previše stvari mi prolazi kroz glavu. Imam dosta kontradiktornih poriva. Da mogu birati, skinuo bih oči s ekrana barem na godinu dana i obrađivao drvo ili tako nešto. Kad ka-

žeš posao, to me buni. Je l' u tom paralelnom svemiru moram imati posao?

■ **Odabrao si pjesmu »Otisci noći« metamorfozičnih stihova pa sam se prisjetio i čovjeka-slo-na, glavnog junaka tvog filma »Slom«. Što ti metamorfoze kao umjetniku donose?**

- Vidiš, nisam primijetio tu temu metamorfoza. Sve je metamorfoza tako da nisam siguran na što misliš. Ako nešto postoji na dvije dimenzije, onda postoji metamorfoza između lijevo i desno. Muzika je metamorfoza kroz vrijeme. Animacija je oboje. Po meni, treba biti više metamorfoze u animaciji. Više nepoštivanja konzistentnosti lika, više raspadanja. Daj mi da svaki lik bude svaki drugi lik, bar na trenutak. Treba prožimanja izgorjelog mesa, govana, metala, žvakaće gume... animacija ove stvari tako lako prikaže u nekom lijepom svjetlu. I zbog toga što je i »ružno« lijepo, treba obuhvatiti što više tog ogavnog. Ali nije da se ja držim ovog što govorim, samo sebe podsjećam.

Nekad dobro legne i radio upaliti, samo da nešto šuška

DARKO VIDAČKOVIĆ
Pokretne slike za »Otiske noći« su mi se odmah počele projicirati

Neki ljude sretnoš, upознаš, i odmah ti bude neopisivo drago što si ih upoznao. Onda se upoznate malo bolje, jer takvo je vrijeme, a putovi se spajaju, i ponovo ti bude drago. I tako svaki put. Ima u tome i poezije i pjesme, a ima i puno animacije.

■ **Prije par godina na Animafestu ispred kina Europa pričali smo o poeziji i rekao si da bi rado napravio rad po nekoj pjesmi. Čini se da čovjek mora paziti što želi. Jesam li te zatekao nesprennog i jesu li te pjesme iznenadile svojim tonom?**

- Dobro veliš, treba paziti što poželimo! Ma ja sam uvijek spreman, ali moram priznati da su me pjesmice iznenadile. Vjerojatno sam očekivao nešto »jednostavnije i lagani-je«, nešto nalik filmskom scenariju. Ah, ta naivnost...

■ **Jesi li puno dvojio oko odabira pjesme »Otisci noći«?**

- Ne. Da budem iskren, pri čitanju su mi se samo oko dvije pjesme stvorile nekakve pokretne slike, a »Otisci noći« su se odmah počeli projicirati pa je odabir bio lagan.

■ **Pjesmu si pretvorio u animaciju. Kako si osmislio i izveo rad?**

- Imao sam neki stari crtež koji je taman sjeo na pjesmu. Od tog crteža je sve krenulo. Nešto animacije

na papiru, slaganje uz pomoć kompjutera i raznih *softwarea*, a potom još i crtanje i animiranje na tabletu (Cintiq). Montaža intuitivna, kol'ko što traži vremena tol'ko mu i dam. Namjera je bila da se pjesma stigne pročitati, a da u to vrijeme animacija ne odnosi previše pažnje, a da pri tome ipak prati i podržava pjesmu.

■ **Nekoliko godina si plovio na brodovima po morskom bespuću. Kako si kratko ili korisno proveo slobodno vrijeme na pučini... možda čitajući poeziju?**

- Uglavnom je to bilo druženje s drugim članovima posade. Videoteka je bila dobro opremljena, al' knjižnice skoro da nije ni bilo. Često bi nam slali domaće novine pa bi uvijek rado čitao vijesti iz kulture i pri tom se čudio sam sebi... o'šo na more, a čita kulturu!

■ **Što te privuklo animaciji?**

- Filmovi-vizije u glavi i prostoru koji me okruživao za vrijeme srednje škole. Nisam baš siguran da sam kasnije krenuo u tom vizualnom smjeru, ali vjerujem da se vremenom i smjer promijenio.

■ **Koliko često radiš u tišini i za čim posegneš ako se zaželiš glazbe ili neke druge zvučne kulise?**

- Ako animiram onda sam uglavnom u tišini. Ranije bi mi buka smetala, ali sada sve manje. Ako cr-

jekom dana, malo da se pohvalim kako sam bila vrijedna. Nakon toga slobodno. Uživancija. Mislim da ne moram napomenuti da se ovaj scenarij ne dešava nikad u stvarnom životu!

Idealni neradni dan - manje podlozan scenariju, hah! Duže spavanje ujutro. Isto crtanje, koliko mi se da i ako mi se da. Ostalo je opcionalno, samo da je u dobrom društvu.

Rad i djela nekih ljudi iz nekog te razloga lako pone- su i potaknu na stvaranje i promišljanje. Iz nekog razloga te pogodi gdje treba. Onda prođe malo vremena i shvatiš razloge. I drago ti je zbog tog.

■ **Koliko često se susrećeš s poezijom i u kojem je obličju najviše voliš?**

- Čitam puno. Fikciju i dokumentarno i poeziju. Kvalitetna poezija je rijetka životinja, možda zato jer je kratka forma, komprimirana, sakrivena. U poeziji se akcija dešava u prostoru između riječi, u pauzama, u negativu, u odrazu. Dobra poezija te pogodi neočekivano, iz slijepog kuta, osjetiš je potpuno tek dan kasnije.

■ **Tvoje stvaralaštvo uvijek vežem uz neku vrst poezije. Koliko poezija zapravo utječe na tvoj rad?**

- Utječe dosta, kao i književnost generalno. Niz stripova koje sam radio direktno se ili indirektno veže na književnost i književnike poput Majakovskog, Pasolinija, Kafke, Harmsa, Eugene O'Neill, itd. Ne koristim izravno književne tekstove, već slike i metafore koje tekstovi i riječi proizvode.

■ **Odabrao si pjesmu »Mrvice su na stolu«. Što te potaknulo na izbor i kako ti je legao cijeli ciklus »Vrijeme srca«?**

- Cijeli ciklus pjesama mi se jako svidio, iznenadio me neposrednošću i toplinom. »Mrvice« sam izdvojio jer kreću iz jednostavnog, osobnog i svakodnevnog, i grade mali svemir iz jedne kuhinjske situacije. Ili sam je tako doživio. Zapravo cijeli ciklus pjesama spaja to osobno i univerzalno, malo i veliko, ali »Mrvice« su mi bile sli-

DETALJ RADA »MRVICE SU NA STOLU«, DIGITALNI CRTEŽ

kovno bliske i otvorile su vrata za paralelnu priču.

■ **Kako si zamislio rad i kako si ga uhvatio?**

- Radi se o sekvenci od četiri slike ili kratkom stripu od četiri stranice koji je izronio iz čitanja poezije. Ne odmah, nego postepeno. Početna ideja bila je jedna slika, kroz proces rada i skice, jedna slika pretvorila se u niz.

■ **Kada i kako zaključiš da je neka ideja ili priča vrijedna pažnje i vremena da je pretvoriš u djelo?**

Dobra poezija te pogodi neočekivano, osjetiš je potpuno tek dan kasnije

DANIJEL ŽEŽELJ

Cijeli ciklus pjesama spaja to osobno i univerzalno, malo i veliko, ali »Mrvice« su mi bile slikovno bliske i otvorile su vrata za paralelnu priču

- Često je početna ideja kratki impuls, intuitivni osjećaj, slutnja, nakon koje slijedi želja i potreba da se ta ideja pretvori u vizual, sekvencu, niz slika, strip i slično. Vrijeme od početne ideje do realizacije može biti dugačko. Pronalaženje odgovarajućeg jezika i forme za pojedinu priču je proces koji traje, ponekad završi i bez rezultata. Ali proces je uvijek najvažniji, što god ispalo ili ne na kraju.

■ **Kakav je osjećaj slikati uživo uz svirku uživo? Često si imao takvu vrstu izvedbe. Što te tad unutar same glazbe vodi i koliko unaprijed zamisliš finalni rad?**

- Slikanje uživo je neprirodno i jedino zahvaljujući glazbi uživo koja stvara prostor zaštite i intime to slikanje je izvedivo pred publikom. Performansi s glazbom i slikanjem uživo uvijek su pažljivo, detaljno

pripremljeni jer je prostor za greške i traženja minimalan. Cijeli se proces odvija u ograničenom vremenu i mora biti sinkroniziran s glazbom. Uvijek se radi o vizualnoj i audio naraciji, svaki performans je jedna priča, mali narativni ritual.

■ **Jedan si od najproduktivnijih hrvatskih strip autora, a u zadnje vrijeme i animatora. Koliko poezije ima u radu, a koliko u odmoru?**

- Rad je kad utovaruješ kamione ili pereš sude u restoranu. To sam radio i takav rad je čestan i važan. Raditi kreativno je drugačiji proces jer je uvijek jednim dijelom traženje i obnavljanje samog sebe. Što ne znači da je kreativni rad lak i jednostavan ili da se odvija bez problema i napora, ali definitivno je poklon i putovanje.

Nadahnuti me može promatranje ljudi i grada

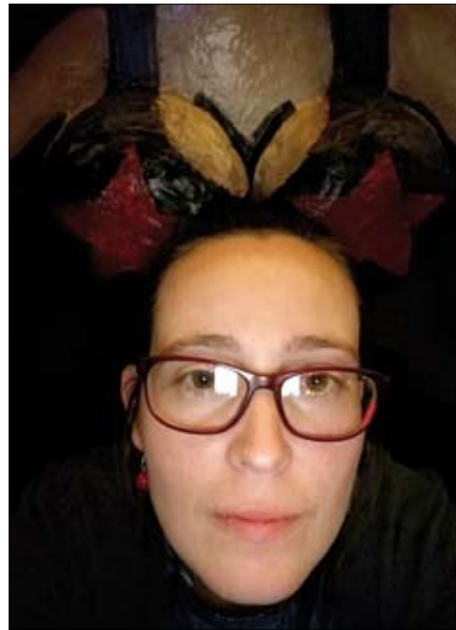
S nekim ljudima možeš razgovarati o svemu i o svačemu, pa onda shvatiš da možete i raditi kreativne stvari, sve i svaka-kve. Za sve treba vremena; i za dobru priču i za dobra djela. I drago ti je što je tako.

■ **Koliko često posegneš za poezijom, a koliko često ona posegne za tobom? Kad se najbolje susretete?**

- Često sam se deklarirala da ja u biti baš i ne volim poeziju, ali ponekad bih posegnula za njom jer me zainteresirao neki pjesnik, ili bih lelujala po knjižnici pa posegnula za nekim sveskom. Pa bih pročitala par pjesama i to bi u tom trenu bilo to. Užasno sam teško pamtila pjesmice u osnovnoj. Možda mi je to napravilo otpor. Nedavno sam bila na jogi, i prije početka, jedan gospodin koji isto vježba tamo, ničim izazvan, počeo je recitirati pjesmu. Začudilo me da sam prepoznala da je to Jesenjinova pjesma. Nešto mi ipak ostane od tih susreta iako su kratki i sporadični.

■ **Odabrala si pjesmu »Mrvice su na stolu«. Kako je tekao izbor i što te privuklo baš odabranom?**

- Izbor je protekao školski. Pročitala sam sve redom i izabrala bez puno predomišljanja ovu. Negdje me našla, tj. ja sebe, u toj pjesmi... o čudnim godinama i promatranju svojih dlanova. U stvari, oduvijek se osjećam tako nekako, zbunjena samim svojim postojanjem i osjećajem (uvjetno rečeno) bespomoćnosti.

■ **Kako si osmišljavala rad. Čime si se vodila?**

- Uvijek sam se malo pribojavala lip synca, a imala sam ga priliku prvi put raditi tek prošle godine. Bilo mi je jako zanimljivo i zabavno te sam došla na ideju da ga radim koristeći fotografije predmeta. Preostalo mi je bilo samo pronaći prikladan tekst... pa evo, tvoj projekt se pojavio kao savršena prilika. Lagana otuđenost tih fotografija pridonosi izražavanju mojeg osjećaja ove pjesme.

■ **Što te primamilo animaciji? Sjećaš li se nekog trenutka u kojem si rekla: »To je to.«?**

- Čak da, sjećam se, bio je baš jasan trenutak. Nakon što sam diplomirala dvije godine sam bezuspješno

PRIZOR IZ FILMA »MRVICE SU NA STOLU«, ANIMACIJA

ANA HORVAT

Zanimaju me različite tehnike i radila bih svašta što mislim da čovjek ne stigne u jednom životu

tražila posao u struci i oko struke te nabasala na oglas Croatia filma gdje su tražili animatore s malo ili bez iskustva za serijal »Laku noć, Hrvatska«. Pročitala sam oglas, i osjetila, čula u sebi »To hoću!«. Što me iznenadilo, jer sam, ranije dok sam kao izborni predmet slušala animaciju, zaključila da to nije za mene.

■ **Što si i s čim si sve radila, a što i s čim nisi, a sigurno bi htjela?**

- Uvijek me zanimaju različite tehnike i radila bih svašta nešto što mislim da čovjek ne stigne u jednom životu. Na Akademiji sam puno radila malene skulpture i često sam uz glinu koristila razne krhke materijale. Radila sam puno sa žicom, papirom (kaširanje), gip-

som, gipsanim zavojima, silikonom (onim staklarskim i kupaonskim), tkaninom, pur-pjenom, vatom, i nadenim predmetima. Na nastavničkom odjelu je i program bio takav da smo prošli i dosta grafičkih tehnika i slikarstvo. Poslije diplome sam šivala skulpture i snimila par videa s insceniranim situacijama (koji mi se sada čine bliskiji animacijskom svijetu nego artu). Zadnjih godina dosta fotografiram (digitalno), a radila sam i camere obscure od limenih kutija - zabavljala me rudimentarnost tehnike. Voljela bih puno više eksperimentirati s tehnikama u animiranom filmu i sa samim medijem. I možda objединiti svoj kiparski i animacijski rad u lutka-filmu, tj. stop-animaciji; sudjelovati u izradi lutaka, npr. I voljela bih se baviti radom na grnčarskom kolu, čak ne zbog rezultata, već zbog procesa.

■ **Što te uvijek može nadahnuti?**

- Promatranje ljudi i grada. A zatim trebam trenutak kad stanem i imam mira sama sa sobom pa ideje, sinteze tog promatranja, počnu izranjati. Ali sam rad najviše inspirira, otvara nove ideje.

Pobjegao sam iz grada, ali je grad ostao u meni

S nekim ljudima nikada nije dosadno i s nekim se ljudima uvijek možeš smijati, i onda kad je teško tebi, i onda kad je teško njima. Nema puno takvih ljudi. I uvijek ti je lijepo susresti takvog čovjeka.

■ **Kakvu vrstu štiva voliš i što čitaš kad ne čitaš poeziju?**

- Humoristične romane, SF, biografije muzičara, a tu je i »Kama Sutra«, a može i »Danas«, povijest animacije, »Dylan Dog«, »Alan Ford«...

■ **Tekst je uvijek sastavni dio tvojih radova, a isto tako uvijek se nade mjesta za nekog psa. Kojim motivima ne možeš odoljeti?**

- Ženskim atributima, ljudskoj opsjednutosti beznačajnim stvarima...

■ **Ako me oko ne bi prevarilo, glavni junak pjesme »Mrvice su na stolu« u tvom radu je Miki. Otkud baš on, a ne Pajo ili Šiljo?**

- Imaš oštro oko. Budući da su me kao malog (nitko se toga više i ne sjeća) zvali Miki, miš mi je bio prva asocijacija. Vidio sam se u pjesmi jer u sebi ima nešto Nick Cavea, humora, biblijskih konotacija. Obje pjesme baš opisuju stanje u kojem se sada nalazim i kako se osjećam... i bilo mi je lako to vizualizirati. Možda sam fulao cijeli fudbal... ali živio »Mikijev Almanah«!

MILJENKO VURADIN

Odabrao sam dvije pjesme jer obje baš opisuju stanje u kojem se sada nalazim

DETALJ RADA »OTISCI NOĆI«, SLIKOCRTEŽ NA PAPIRU

■ **Nije me nimalo iznenadilo što si odabrao napraviti rad na dvije pjesme, ali što te nagnalo da napraviš još jedan rad i zašto baš te dvije?**

- Bio sam ponosan sam na sebe kako mi je ispala vizualizacija prve pjesme. Stihovi su legli na svaku sličicu pa sam napravio potom i »Otiske noći«. Nisam mogao odoljeti, a i Uskrs je bio blizu... kao i pjesma. Mračan je, ali ulijeva i nadu.

■ **Živio si cijeli život u gradu. Sada živiš u jedva taknutoj prirodi. Kako je promjena staništa utjecala na tvoj umjetnički izričaj?**

- Zbog optužbe za zločin koji nisam počinio... pobjegao sam iz grada, ali je isti ostao u meni. Obožavam prirodu, ali je ne znam

nacrtati pa bježim u crtanje kujica sa sisama, zečeva s pištoljima, labudova, delfina, mada se u radovima nade i dosta cvijeća.

■ **Nije tajna da se voliš lijepo i pomalo ekstravagantno odjenuti. Odakle ljubav prema modi?**

- Moda mi je u genima, valjda. Na mene su utjecali: mama - krojačica prema Burdi, estet; tata - postolar, šaljivdžja sa sjajnim odnosom prema ženama, gentleman staroga kova, kravata; ujak - military look, strogoća stranih imperijalističkih sila; deda - zeleno, šuma, psi i šeširi... makar i lovački; i Mirjana - dama besprijekorne elegancije i najvećeg srca... strašno mi nedostaje. U mojoj glavi se od toga napravio neki modni čušpajz, ali tako se

dobro osjećam. Jest da je ostalima glupavo vidjeti me kako šećem psa u odijelu po polju, ali Lolity se sviđa. S obzirom na tekstove i stihove koje pišeš, sigurno u rukavu imaš i neki kratki pjesmuljak...

BAK BLUES
Ide Zeko
I stane
Maca kupuje prezervative
Obiteljsko pakiranje
Pas dahće na
Sexy liniji
Zarađuje u fušu
Za bakinu nadopunu mirovini
Ultra svemirski spoj
Pamtit ću te
cijelog života

U pjesmi »Mrvice su na stolu« pronašao sam duboku čistoću misli i balans slika

N eke ljude upознаš tako da prvo, 20 godina ranije, pročitaš njihov strip i kažeš: »Uhu, hu!« Imaš otprilike 14 godina i nakon što si obrstio pola bibliobusa na dječjem i omladinskom odjelu-polici iznenadi te strip u strip magazinu kupljenom na kiosku. Nekako je fora upoznatiji ljude koje si upoznao kroz njihova djela ranije i lijepo je s njima raditi. Čini se kao da se bolje i duže razumijete.

■ **Što čitaš kad čitaš i koliko se često susrećeš s poezijom?**

- Huh, ne čitam baš... nemam koncentracije. Čitam tekstove koje ilustriram... Obožavam svetu knjigu u pjesmama - Lao-Ceovu »Knjigu puta i vrline«.

■ **Što si pronašao u pjesmi »Mrvice su na stolu«?**

- Pronašao sam duboku čistoću misli i balans slika i odmah sam vidio rad.

■ **Kako si zamislio rad?**

- Rad je zamišljen prvotno kao trodimenzionalni objekt, no napravio sam skicu plašta objekta i ostvario višeslojnost koju sam priželjkivao. Pjesma ima tu daleku Aziju u sebi. Htio sam to istaknuti.

■ **Često radiš kritičke karikature za tjednike i mjesečnike, o gospodarstvu, društvu, kulturi... Koliko vještine treba da se tema sažme u jedan crtež i mogu li karikature biti generičke s obzirom da se svijet ne mijenja puno i da se stvari zapravo ponavljaju?**

- Da, sve se ponavlja, no semantička komunikacija danas ima svoju publiku i bit ilustriranja je u komunikaciji sa realnim target-grupama. Tako da je sada neki stil u modi, a sutra će biti neki drugi.

■ **Što te privuklo stripu i sjećaš li se svojeg prvog-prvog stripa kojeg si nacrtao?**

- Stripove sam obožavao od malih nogu. Ljudi moje generacije su svi čitali stripove. Šteta je da se kultura strip magazina gotovo ugasila.

■ **Neumoljivo crtaš već 30-ak godina. Što ti je u tom vremenu bio najveći izazov i čemu kao crtač, dizajner i ilustrator nikada nisi mogao odoljeti?**

- Volim raditi video predprodukciju - knjige snimanja za svakakve filmske forme i formate.

■ **Puno vremena provodiš za radnim stolom. Krećeš li se dovoljno i imaš li vremena za prirodu?**

- U zadnje doba počeo sam se kretati više. Rekreativna mi ispunjava životnu prazninu.

»MRVICE SU NA STOLU«, PROMIŠLJENO STRUKTURIRANA ILUSTRACIJA

IGOR BOJAN VILAGOŠ

Rad je zamišljen prvotno kao trodimenzionalni objekt, no napravio sam skicu plašta objekta i ostvario višeslojnost koju sam priželjkivao

Poezija je tu kao univerzalni jezik neizrecivog

Neke ljude upознаš dok ni sebe najbolje ne poznaješ, a kasnije ih dobro znaš i oni dobro znaju tebe. Svirate skupa kad god stignete, radite zajedno kad možete, popijete po potrebi i rješavate probleme kad se pojave na obzorju. Zbog tog ti bude jako drago.

■ **Što te, recimo to tako, nama-milo k pjesmi »Vrijeme«? Zašto baš ta, a ne možda neka druga? Kako je tekao odabir?**

- Nekako se veza uspostavila već pri prvom čitanju. Potekle su slike, pročitao sam je u jednom dahu kao da se čitala sama, ne znam, neka autentičnost i gestualnost je u njoj. Mislim da je iskrena i neposredna, takvu poeziju volim.

■ **Rad je prilično konceptualan. Kako si ga osmislio?**

- U jednom svom radu iz prošle godine štampao sam novine koje su u svom sadržaju imale crteže-stripove-pjesme, u stvari apstraktne grafičke zapise. Ideja tog rada je da se materijal razvija u danim uvjetima. Sad ću taj materijal iskoristiti za interpretaciju pjesme »Vrijeme«. Naime, svoje apstraktne novine savijati ću u trodimenzionalne oblike, nešto kao origami objekte. Gestualnost koju sam spomenuo kao karakteristiku koju čitam u tvojoj pjesmi, trebala bi dobiti novu dimenziju. Vidjet ćemo, veselim se.

■ **Čini mi se da je poezija neodvojiv dio svih tvojih filmova počevši od »Ciganjske« koju se ne može zaobići, pa preko »Silnecijuma« sve do »Splavi« koja je nakon par godina spremna zaploviti. Imam dojam da bez poezije ne bi mogao ni živjeti, ni raditi. Jesam li daleko od istine?**

- U poeziji osjećam taj neki eros koji k'o da posređuje između mene kao ega i mene kao djelića šire pri-

MARKO MEŠTROVIĆ

Negdje 1997. godine imao sam sreće upoznati nakupinu dobričina s instrumentima u rukama, zasvirao sam s njima i još uvijek to radim redovito

rode. Teško se izraziti jer jezik nas spaja, ali i razdvaja. Što ustvari mislimo kad kažemo ego ili pak priroda, to ćemo se teško dogovoriti u ovoj kratkoj formi, a bogami i da imamo puno više prostora i vremena, pitanje je bi li potpuno uskladili mentalne slike. Zato je tu poezija kao univerzalni jezik neizrecivog, asocijativnog, sinestetskog, čarobni jezik ideja, ultimativna umjetnost. Klik! U trenu.

DETALJ RADA »VRIJEME«; INSTALACIJA-ORIGAMI

■ **Kako je tvoj umjetničko-bubnjarsko-udaraljaški angažman u krajnje autentičnom hrvatskom etno-punk bandu Činkuši utjecao na tvoje stvaralaštvo. Kako se to sve skupa, recimo tako, kroz godine pretakalo?**

- Oduvijek sam višak energije, nazovimo to tako, usmjeravao na cupkanje stopalcima i lupkanje po koljencima. Vremenom je ta manija dobivala neki oblik kroz disciplinu, kasnije se pretvorila u zanatsku i kreativnu vještinu za komunikaciju sa samim sobom, a još kasnije, i najvažnije, s drugima. Negdje 1997. godine imao sam sreće upoznati tu nakupinu dobričina s instrumentima u rukama, zasvirao sam s njima i još uvijek to radim redovito.

■ **Iako si dosad napravio pregršt kratkometražnih animiranih filmova, stekao sam dojam da si najviše vremena posvetio projektu »Splav«. Što je u njemu posebno i kuda ide?**

- »Splav« je možda ono što bi čak i ja nazvao projekt - danas je svaki film »projekt« - stvarno ne volim na taj način govoriti o filmovima, ali ovaj se projektira još od »Ciganjske« 2004. Radi se o likovima koji su živi i više-manje zdravi, dakle ljudi s kojima na neki način živim već 20-ak godina. Da bi realizirao »Splav«, djelujući psihofizičko zdravlje i radnu učinkovitost. Koliko poezije ima u trčanju?

ceptualno, a u stvari nisam baš takav lik. Mada, kad bolje pogledam, kroz filmove si uvijek postavljam izazove pa eto još jednog, ali ovaj je izazovčina. I sam si suradnik na scenariju »Splav« pa vidiš koliko se znijomim.

■ **Nekoliko godina si proveo u Indiji i uvijek me iznenadi neka zgodna anegdota. Koliko je Indija utjecala na tebe, a koliko ti na nju?**

- Točnije nešto više od godine. U Indiji sam živio u jednom, čini mi se poprilično formativnom, razdoblju svog života, nakon studija slikarstva u Zagrebu. Kad je trebalo zajašiti' na kist i letjeti' kroz galerije ja sam se odjednom našao u ekstremnom minimalizmu i popriličnom asketizmu. Ispred sebe sam imao gomilu vremena, a i prostora, jer sam glavninu vremena proveo u jednom Rada-stanskom ašramu, dakle u potpunoj suprotnosti života kakvog bi živio kod kuće, nekakva kontra-faza. Re-kao bih da je film »Zašto slonovi?« rezultat tih zbunjujućih iskustava.

■ **Već godinama trčiš održavajući psihofizičko zdravlje i radnu učinkovitost. Koliko poezije ima u trčanju?**

- Trudim se da poezije bude što više oko mene pa ju tražim i u trčanju. To može dovesti do dosta opasne igre, treba imati mjeru, zahvalan sam što imam Martinu koja me često na to podsjeti.

Prolaznost vremena postaje s vremenom sporedna stvar

Neke ljude upознаš na najugodnijem mjestu, a to je studio za lutka-film, i odmah ti se svide, jer rade precizno, pedantno i filigranski fino. Onda saznaš da sviraju violinu, iako ne tako često, pa čekaš da zasvirate i bude ti drago zbog toga.

■ **Koliko često i gdje se susrećeš s poezijom? Kakva te vrst poezije najprije kupi?**

- Ne susrećem se često, ali kupi me brzo ona koja u meni budi osjećaj i kad povučena tim osjećajem stvar u meni sliku novih ideja koje bi izlazile vani u raznoraznim oblicima tj. tehnikama umjetnosti.

■ **Izabrala si pjesmu »Vrijeme«. Zašto baš nju? Jesi li se dvoumila?**

- Svaka pjesma izazove nešto, a »Vrijeme« je možda bila jedna od zahtjevnijih, jer nam je to nešto blisko, a opet neuhvatljivo.

IVANA KRILE

Volim ono što radim, jer svaki novi projekt je izazov

■ **Da kojim slučajem ne radiš ono što radiš, što bi drugo radila?**

- Volim ono što radim, jer svaki novi projekt je izazov.

■ **Što te može nadahnuti i potaknuti na stvaranje?**

- Razne emocije i situacije me mogu potaknuti na stvaranje, pogotovo druženje s meni sličnim ljudima koji stalno izmjenjuju ideje koje se onda u meni oblikuju, stvaraju moju jedinstvenu ideju. Ideja startna nikad nije rezultat kakav će biti, i nekada

se i sama iznenadim konačnim rezultatom.

■ **Studirala si i kratko radila kao restaurator. Ima li poeziju restauraciji?**

- U samom radu u restauraciji nema puno poezije jer se radi prema zadanim okvirima poštujući majstora čiji se rad restaurira, ali ima pozadinski poezije koja izlazi na površinu proučavajući radove starih majstora. Njihova razmišljanja i načini kako su nastala njihova djela su u tom smislu poezija.

DETALJ RADA »VRIJEME«;

Uzbudljivo je stvarati nove interpretacije

Neke ljude upознаš na kratko, brzo počnete raditi, stvarate još brže pa poslije pjevate uz more. Pjesma je skladna i otočka, pjevana na otoku. More bučka u pozadini i bude ti drago da je tako.

■ **Posegneš li često za nekom zbirkom pjesama ili poezija do tebe stigne na neki drugi način?**

- Vrlo rijetko posegnem za zbirkom pjesama, toliko rijetko da bih mogla reći i da ne posegnem nikada. Ipak, kad mi se kakva pjesma svidi, često mi ostane pa je prevrćem u glavi danima, rastavljam, promijenim joj smisao. Ponekad nisam sigurna kako je išla u originalu pa je moram ponovno tražiti.

Nedavno je jedan moj prijatelj, iz šale u društvu recitirao »V megli« (»Balade Petrice Kerempuha«), što me natjeralo da tu pjesmu otvorim još puno puta. Ne znam što me više fasciniralo - to što neke dijelove uopće ne mogu zapamtiti ili što ih se ne usudujem izgovoriti na svom tečnom splitskom. Strašno mi se svidjela.

■ **Za rad si odabrala pjesmu »Vrijeme«. Što te privuklo da odabereš baš nju?**

- Među tvojim pjesmama izabrala sam pjesmu »Vrijeme« zato što sam u istom trenutku mogla vizualizirati i rad koji bih ti mogla poslati. Svidio mi se osjećaj koji mi se u tom trenu javio. Nešto kao: »Ovo znam«, »oko ovoga sam sigurna«...

Kao drugo zato što ima »kapitalnog orangutana« na početku.

■ **Kako si osmislila rad?**

PRIZOR IZ FILMA »VRIJEME«; 2D ANIMACIJA

- Trenutno završavam svoj film »Iris« za koji sam sve elemente animirala tako da izgledaju kao da su na površini vode (to mi je barem bila ideja). Pa mi je bilo zanimljivo zamisliti kako bi se slične »mrvice« ponašale u zraku. Neko strujanje zraka bi im odredilo težinu, brzinu i pokret. Tu se može vidjeti stilizirano perje iz pjesme. Ako to želite.

■ **-Što te privuklo animaciji i nagnalo da vrijeme provodiš uz crtež i pokret?**

- Animacijom sam se oduvijek htjela baviti. Kad sam bila mala imala sam ideju da ću jednog dana, u jednoj lijepoj kući koja iz nekog

razloga ima crveni namještaj (sve je bilo crveno, mislim da je to dosta uznemirujuća okolina, ali tako je u mojoj mašti izgledao taj prostor), raditi na animiranim filmovima (uvijek su kao primjer bile animirane scene iz »101 dalmatinca«, bez obzira što je taj film već Disneyjev studio napravio). Strašno sam željela biti animatorica, toliko da mi nije padalo na pamet da odem na prijemni godinama. Što ako ne prođem? Što onda?

Pa sam za početak studirala povijest umjetnosti i arheologiju. I bilo mi je odlično.

■ **Što te može nadahnuti i kojom bi se umjetnošću bavila da to nije animacija. Što bi probala ili oprobav?**

- Volim povijest umjetnosti i arheologiju i da se ne bavim animacijom, bavila bih se time. Diplomirala sam srednji vijek na Filozofskom fakultetu, ali mislim da gotovo

jednako volim i suvremenu umjetnost. Postoji neki neugodan stereotip da se teoretičari umjetnosti bave umjetnošću jer sami nisu u stanju ništa stvoriti. Ali zapravo je jako uzbudljivo stvarati nove interpretacije, donijeti nove ideje i zaključke, pogotovo kad se zbog određenog problema morate prebaciti u kontekst izvan svog vremena. Volim i glazbu, naravno.

■ **Pjevaš li često dok si sama i pjevušiš li dok crtaš, ili možda sve prepuštiš glazbi?**

- Naviku da pjevušim sam suzbila u školi. Uglavnom zbog okoline, malo je iritantno kad ne'ko pjevuši dok se nešto ozbiljno radi, a škola

LUCIJA BUŽANČIĆ

Volim povijest umjetnosti i arheologiju, a da se ne bavim animacijom, bavila bih se time

je ozbiljna stvar. Pjevam rijetko i u posebnim situacijama. Pjevušim životinjama i maloj djeci, ako ih moram čuvati (oni, ako i misle da sam luda, znaju da sam bezopasna pa mislim da im je lakše). Kći moje prijateljice, Magarita, ima dvije godine i voli me slušati. Snimam joj razne pjesme i šaljem preko *Whatsappa*. Nažalost, njen favorit je »Let it go« iz »Frozena«.

■ **Kad bi mogla ne raditi, koliko bi zapravo radila? Bi li mogla ne raditi ništa ili gotovo ništa?**

- Ne bih htjela ne raditi ništa u životu. Iako, voljela bih da ne moram nikada brinuti o novcima i da sve što radim, radim zato što mogu. Ma, uostalom, tko ne bi?

Usmjeren sam na figuraciju i situacije krajnje napetosti

Neke ljude upознаš i odmah ti se svidi kako rade i kako stvaraju, onda radite i stvarate, ne toliko skupa koliko odvojeno, ali opet dovoljno blizu. Razmatrate ono što nastaje i zbog tog ti bude drago.

■ **Kad si se zadnji put imao prilike družiti s poezijom i koliko često se nadete skupa?**

- Obično svakih par mjeseci osjetim potrebu za zgusnutim, ritmičkim »udarima« pjesničke percepcije tipa Ujevića ili Baudelairea.

■ **Kakve te pjesme mogu nadahnuti, ili pak, neka draga vrst' pisane riječi?**

- Kratke, gorke, egzistencijalne, emotivne, ironične...

■ **Odabrao si pjesmu »Vrijeme«. Koliko si se dvoumio u izboru i što je na kraju prevagnulo?**

NENAD JANKOVIĆ

Animaciji su me privukle beskonačne mogućnosti izražavanja, kombinacije medija i tehnika

sadržaju i ritmici pjesme.

■ **Slikao si često biblijske motive. Kojim i kakvim motivima kao slikar ne možeš odoljeti?**

- Usmjeren sam na figuraciju, dinamičke forme, biblijske likove i situacije krajnje napetosti, a tu su i arapski konji kao najljepša i najzahtjevnija forma.

■ **Što te privuklo animaciji i što je najvrednije što si naučio kroz rad na svom prvom filmu?**

DETALJ RADA »U KRIVO VRIJEME; UGLJEN NA PAPIRU

Privlače me uzajamnosti oblika u svakodnevnim scenografijama

Neke ljude upознаš i odmah ti budu dragi, čini se da se dobro razumijete, a na taj način nije teško ni raditi ni surađivati. I zbog toga ti je jako drago.

■ Čitaš li često poeziju ili do tebe prije stigne u nekom drugom obliku?

- S poezijom sam bila puno bliža tijekom ranijeg školovanja. Znala me lupiti neka luda faza pa bih neko vrijeme isključivo čitala poeziju. Danas, nažalost, izuzetno rijetko pa dode do mene nekim slučajnim putanjama, mada ako u kući naletim na koju zbirku rado prolistam.

■ Što te privuklo pjesmi »U krivo vrijeme« i jesi li odmah znala koju ćeš tehniku upotrijebiti?

- Ne mogu točno definirati što me privuklo, ali me samo privuklo. Vjerojatno sam se poistovjetila na određen način. Nju sam prvu pročitala i odmah

znala: »To je to!« Znala sam da želim koristiti kolaž, zato što on sa sobom vuče neku fragmentarnost koju povezujem i sa sjećanjima i osjećajima koje mi je pjesma probudila.

■ Što te navelo da rad napraviš u tehnici kolaža?

- Odlučila sam odmah raditi kolaž i na kraju ga spojiti u knjigu jer sam pratila klasični medij poezije: zbirka, knjiga, papir, ručno pisane riječi zbog te simbolične note. Također, u procesu rada sam naišla na maminu bilježnicu iz srednjoškolskih dana u koju je upisivala najdraže si pjesme pa sam tako tekst svog kolaža nadopunila rukopisom, jer daje tu osobnu notu kao da je od ruke pisca, a i sve skice uvijek počnu od olovke i papira. Također, asemblirala sam svaki kolaž od materijala koji su odbačeni, a imaju neko značenje. Volim atmosferičnost, preferiram

prenijeti osjećaj na koji me je u ovom slučaju potaknuo jedan od stihova. Možda ne mogu konkretni, razumljivi, smisao preneti, ali barem osjećaj, koliko je god moguće.

Dosta se povodim frazom »Go with the feel«, a i sam materijal priča određenu priču; npr. ako su me neki stihovi asociirali na određeni događaj u nekoj državi, koristila bih samo materijal naden u toj državi.

Rad se najviše bazira na reakciji/asocijaciji, a umjetnost prikazanim treba stvoriti novu misao u čovjeku kojom on može odgovoriti možda i pomoću druge vrste umjetnosti/medija.

■ Što te privuklo animaciji, crtežu, fotografiji? Sjećaš li se nekog ključnog trenutka ili ih je bilo više?

- Kao i svi, odmalena sam crtala, a i dosta sam rano počela fotografirati jer se starija sestra time bavila pa sam ju kopirala i krala fotić. Rano sam dobila komplimente vezano za fotke, a u crtanju sam ipak bila osrednja.

Još je to bilo u doba puberteta kad samopouzdanje leluja k'o vjetar, tako da sam zapustila crtanje i posvetila se najviše filmu, fotografiji i kolažu. Animacija me privukla u jednom trenutku ponajviše zbog svoje nelimitiranosti i mogućnosti beskonačnog eksperimentiranja.

■ Kojim motivima ne možeš odoljeti i što crtaš kad se želiš opustiti?

- Najviše me privlače motivi uzajamnosti oblika u svakodnevnim scenografijama i prirodi, odnos oblika, boja i teksture.

■ Dok radiš, dozvoljavaš li tišini da radi s tobom ili se radije odaš glazbi?

- Dok radim, sve više dozvoljavam tišini da radi sa mnom jer sam fokusiranija pa sve više uživam u tišini, a ako se natjeram slušati glazbu, iako nisam u modu za to, postajem furstiranija. Tako da glazbu puštam kad sam u tom moodu da se lijepo družimo, a inače cijenim tišinu i sve zvukove koji s njom surađaju.

■ Uživaš u fotografiranju i hvatanju trenutka u vremenu. Količko poezije ima u fotografiji?

- Ovdje si me uhvatio u neznanju što odgovoriti, nisam iskreno o tome razmišljala. Možda ću znati jednom kad budem pametnija.

LARISA ŠMITRAN

Animacija me privukla ponajviše zbog svoje nelimitiranosti i mogućnosti beskonačnog eksperimentiranja

Napravila sam kompromis između svoje dvije ljubavi

Neke ljude upознаš i odmah te iznenade. Onda te ponovo iznenade drugi put i svaki put kad ih ponovo sretnoš. Onda zaključiš da će te uvijek iznenadivati. I radosno se pomiriš s tim.

■ Imaš li često susrete s poezijom i u kojem je obličju najviše cijeniš?

- Jako volim poeziju. U osnovnoj školi, preko ljeta, kada bih već kupila knjige za iduću školsku godinu, prvo bih uzela čitanku iz hrvatskog pa pročitala sve pjesme. Volim uglavnom nekakve ulične stihove, dašak jednog životnog cinizma, a u principu volim rime.

■ Koliko ti je težak ili lak bio odabir i što je na kraju prevagnulo pjesmi »U krivo vrijeme«?

MIHAELA ERCEG

Ako se ujutro dogovorim s nekim za kavu ustat ću sat vremena ranije i otići malo raditi sama u kafić

- Naslov me je privukao, rezonirao mi je u tom trenutku. A onda je sama pjesma učinila svoje. Tad kad sam je prvi put pročitala baš sam se osjećala kao da je sve što mi se događalo u potpuno krivo vrijeme. Nisam bila spremna na situacije koje su mi se pojavile u život. Bilo je dosta agonizirajuće biti nesmjешten, i kako sam počela čitati pjesmu kao da mi je malo upotpunila rupe u nekim sentimentima. Pjesma me zapravo snašla u pravo vrijeme.

■ Kako si osmislila rad?

- Rad je kombinacija odjavnog predmeta (jakne) i dekorativnog (tapiserije)!

■ U mnoštvu raznoraznih i kreativnih poslova koje si dosad radila koje mjesto zauzima scenografski rad na filmu »Carrus Navallis« Antoniji Begušić?

- Da zaista sam prošla more poslova do sada, i kreativnih i nekretnih. Carrus Navallis je jedan od glavnih razloga mog preseljenja u Zagreb, moj prvi projekt na animiranom fil-

- Pjesmi me privukao taj jedan kontrast u samim stihovima koji se nalaze na ilustraciji. Jedna vječnost, sadržana u motivima – lovorima kao simbolu slave, najsvjetlijem momentu čovječjeg života koji traje tek trenutak, ali zauvijek – i krizantema, koje su također vječne, jer se ostavljaju pokojniku na groblju i označavaju nešto što je gotovo zauvijek.

■ U svim tvojim stripovima, naravno ako nisu crno-bijeli, pa tako i u radu »U krivo vrijeme«, boje su žive i goruće, bojom stvarša i atmosferu i ritam i konstruirša kadar. Odkakle sklonost jakim bojama?

- Volim jake boje i čudne kolor-šeme jer su zabavne, pomaknute, idu kontra pravila. Gotovo kao da se bore protiv neke tradicije... to je jedan pokret otpora protiv svijeta. Kao, vidim stvari kakve jesu, ali ih odbijam. Te boje odudaraju od onoga što bi trebalo biti – dovoljno da nekoga zbuni, da ga baci u jednu surealnost.

■ Što te privuklo stripu, a što animiranom filmu? Kako si se zapravo navukla ne te umjetnosti?

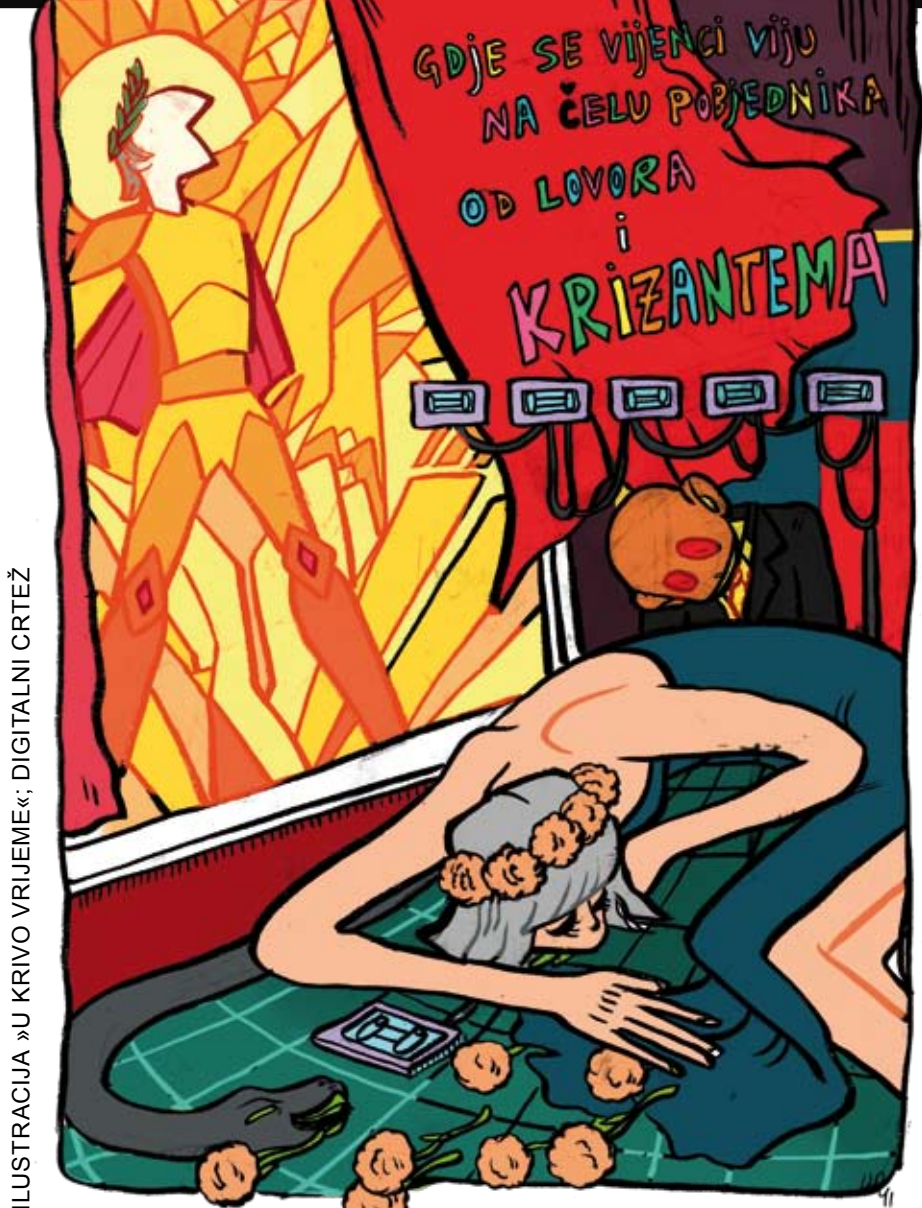
- Kao dijete sam mnogo više pisala. U principu sam htjela biti spisateljica kad odrastem, ali onda sam poželjela ilustrirati svoje likove, vidjeti kako izgledaju. Crtanje je uvijek bilo moja strast i na kraju sam napravila kompromis između svoje dvije ljubavi – i počela se baviti stripom. Animirani film me fascinirao od malena, način na koji se likovi kreću na ekranu, kao da su živi, a ja sam htjela da upoznam likove iz svojih priča, da se družimo i popijemo pivu. Kad animiram, moji likovi više nisu samo ideje i izmišljotine; oni postaju stvarne osobe.

Dosad si napisala i nacrtala više od nekoliko naramaka sjajnih stripova. S kojim si najzadovoljnija, ako to nije jako nezahvalno pitanje?

mu, ujedno što je to prvi veliki projekt moje drage prijateljice Antonije, što čini sve puno značajnijim. Puno toga je započeto s početkom mog rada na tom filmu, osobno i profesionalno. Jedan sasvim novi svijet mi se otvorio, svijet u koji sam se malo i zaljubila takoreći. Novi grad, novi ljudi sasvim novo upoznavanje sebe. Novi život! Ful sam uživala radeći na scenografiji stop animiranog filma jer sam imala priliku smišljati, a i izvoditi sve što sam zamislila, dakle involvirana sam u proces od početka do kraja i mogu sve svoje skillove simultano koristiti, što nije baš čest slučaj u komercijalnim dizajn projektima i slično, što mi je do sad sačinjavalo većinu mog iskustva.

■ U čemu nalaziš ljepotu i koliko je taj pogled promjenjiv u vremenu?

- Priroda. Definitivno najviše u prirodi. Ma u svemu. U izrazima lica ljudi. U promjenjivosti i prolaznosti svega. Ljepota u spoznaji da ništa ama baš ništa

ILUSTRACIJA »U KRIVO VRIJEME«; DIGITALNI CRTEŽ

- Jedan od mojih favorita dosad je bio moj strip sa 24-satnog crtanja stripa na temu »Opstanak«. To je bila jedna egzistencijalistička priča inspirirana Camusom i njegovim »Strancem«.

Udruga pisaca se odvoji od Komiteta pisaca radi strogih pravila koja im nameću i osnuje vlastitu komunu, u kojoj će svi biti ravnopravni i sve će se jednako dijeliti. Izglasaju predsjednika koji odmah zatraži da se njemu da više – jer je on predsjednik. Glavni lik stripa ga ubije te mu se potom sudi za ubojstvo. Taj mali rakun, glavni lik, mi je ostao u glavi od tada i mogao bi se ponov-

no pojaviti u nekom stripu. Možda tek pod drugim imenom.

■ Kako zamišljaš idealni radno-neradni dan? Koliko te opušta rad?

- Rad je meni jednostavno način funkcioniranja. Ujutro se probudim, popijem kavu, i na kavi počnem crtati. Dosta radim u kafićima. Ta atmosfera me iznimno opušta. Ako se ujutro dogovorim s nekim za kavu, ustat ću se sat vremena ranije i otići malo raditi sama u kafić, dok se ne vidimo. Dan mi ne može početi bez toga. Dok hodam, stalno vidim nove ideje, vizuale... izmišljam nove priče...

Pjesma »U krivo vrijeme« me snašlo u pravo vrijeme

Neke ljude upознаš tako da odmah počnu raditi male »porculanske« šalice za golemi set koji nastaje, a i zato da Čarobnjak ima iz čega popiti kavu. Onda slažete monumentalne zidine za drugi film, pa se nadaš da ćete još raditi stvarati skupa. I bude ti drago zbog tog.

■ Koliko ti često poezija doplovi u ruke, a koliko ti češće doplahne u uho?

- Na žalost mi ne dolazi baš često u ruke, osim što pratim neki newsletter koji se zove Brainpicking, super izvor književnosti i poezije, mislim da mi je to jedini frekventni doticaj sa poezijom. Cura koja održava taj blog po meni ima super ukus pa eto. Poezija mi jednom tjedno doplovljava u mail, haha.

Nisam stvorila naviku dokumentirati poeziju koja mi se »dogodi«, no kad su osjećaji presnažni i značajni onda jednostavno ne-

DETALJ RADA U NASTANKU »U KRIVO VRIJEME«; INSTALACIJA

mam izbora nego sve izbljuvati na papir. Pa nazovimo da je to neka vrsta poezije.

■ Jesi li dosad ilustrirala poeziju ili si samo čekala dobar tren, pa ti je ova prigoda dobro naišla?

- Ajmo reći da samoj sebi ilustriram poeziju (u glavi većinom), a i dosta sam dugo bila sakupljač mementa, posebno s putovanja. Vrednovala sam objekte koji u sebi nose čitave priče i sentimente. No prestala sam s time jer se želim » riješiti« nostalgije a i stvari, i emocionalnih tereta! Mislim da poeziju doživljam kroz najobičnije svakodnevne trenutke i predmete, naravno kada sam dovoljno opuštena da imam tu sposobnost primijetiti. Pokušavam biti prisutna što više. Na ovakav način još nisam ilustrirala poeziju.

■ Odabrala si pjesmu »U krivo vrijeme«. Kako je tekao izbor i što je na kraju prevagnulo?

STEPHANIE MILINA

Poeziju doživljam kroz najobičnije svakodnevne trenutke i predmete, naravno kada sam dovoljno opuštena da imam tu sposobnost primijetiti

nije trajno i koliko treba cijeniti ljepotu u trenutku kao takvu, jer sutra to isto neće biti isto zasigurno.

■ - Hodaš po slacklineu. Koliko poezije ima u hodanju po nategnutoj »špagi«?

- Pa, mislim da je kretanje po slacku jako poetično samo po sebi, ta mekoća i spontanost

koju ti daje nepredvidivost svakog sljedećeg koraka te izniman fokus i opuštenost. Definitivno ti da jednu perspektivu koja u sebi krije dosta poezije. Svaki korak ti postane značajan i osviješten jer si opušten i upušten u trenutak, jer ako nisi padaš.

To je neka meditacija i poezija u pokretu.

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
*Republic
of Croatia
Ministry
of Culture*

HRVOJE
& HRVOJE

